

8.- ja 9.-luokkalaisten kokema hyvinvointi – alueellinen tarkastelu

Laura Rahko
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Kevät 2020

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: 8.- ja 9.-luokkalaisten kokema hyvinvointi – alueellinen tarkastelu

Tekijä: Laura Rahko

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ x Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 99 + 23 liitettä

Vuosi: Kevät 2020

Tiivistelmä:

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin 8.- ja 9. luokkalaisten kokemaa hyvinvointia maakuntatasolla. Aineistona tutkimuksessa on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2017 Kouluterveyskysely. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella nuorten hyvinvoinnin eroavaisuuksia alueellisesti ja tutkia samalla, onko hyvinvoinnin marginaaleissa havaittavissa kasautumista. Tutkimuksen tuottama tieto on suunnattu kaikille nuorten hyvinvoinnista ja alueellisista eroavaisuuksista kiinnostuneille.

Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyyn vastasi 73 680 8.- ja 9.-luokkalaista, joten Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta saatu aineisto tämän tutkimuksen tekoa varten oli erittäin kattava. Vastaajia oli kaikista Suomen yhdeksästätoista maakunnasta, tässä tutkimuksessa aineiston ulkopuolelle on jätetty ahvenanmaalaiset vastaajat.

Hyvinvoinnin käsite on tutkimuksessa perustettu Erik Allardtin (1976) määrittämiin hyvinvointiulottuvuuksiin *having*, *loving* ja *being*. Kouluterveyskyselyaineistosta löytyi vastauksia kaikkiin näihin ulottuvuuksiin liittyvään hyvinvointiin. Aineistosta on faktorianalyysia hyödyntämällä tehty erilaisia hyvinvointimuuttujia, joita on verrattu maakunnittain toisiinsa. Lisäksi maakunnallista vertailua on tehty myös hyvinvointiin tiiviisti kytkeytyvistä elintavoista.

Ryhmittelyanalyysilla vastaajat jaettiin hyvinvointiulottuvuuksien mukaisiin hyvinvointiryhmiin ja näistä hyvinvointiryhmistä tässä tutkimuksessa tarkastellaan hyvinvoinnin marginaaleja: erittäin hyvinvoivia nuoria ja erittäin huonosti voivia nuoria. Hyvinvointiryhmien avulla tutkin hyvinvoinnin marginaalien kasautumista.

Tutkimuskysymysten vastauksina todettiin, että jonkin verran alueellisia eroavaisuuksia nuorten hyvinvoinnissa on havaittavissa, erityisesti *having*-ulottuvuudessa. Yksittäisissä hyvinvointimuuttujissa alueelliset erot saattoivat olla melko suuriakin. Myös eri ulottuvuuksien hyvinvoinnin marginaalien kasautumista on havaittavissa.

Avainsanat: hyvinvointi, Kouluterveyskysely, nuoret, sosiaalityö, alueellisuus, maakunnat, kvantitatiivinen tutkimus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi x

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys hyvinvointiin.....	5
2.1 Hyvinvointi tutkittavana ilmiönä	5
2.2 Lapsuus ja nuoruus hyvinvointikeskustelun erityiskysymyksenä.....	8
2.3 Alueellinen näkökulma hyvinvointitutkimukseen	13
3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	17
3.1 Tutkielman teon kulku ja tutkimuskysymykset	17
3.2 Kouluterveyskysely tutkimusaineistona	19
3.3 Analyysimenetelmät.....	21
4 Tutkimuksen eettisyys	24
4.1 Hyvinvointitutkimuksen etiikka	24
4.2 Valmiin aineiston käyttö	25
4.3 Lapset ja nuoret tiedon tuottajina	27
4.4 Aineiston käsittelyn eettiset kysymykset	29
5 Tutkimusaineiston analyysi ja tulokset.....	32
5.1 Ensisilmäykset aineistoon.....	32
5.2 Faktorianalyysillä summamuuttujia	34
5.3 Hyvinvointimuuttujien alueellinen tarkastelu	51
5.4 Ryhmittelyanalyysillä vastaajat hyvinvointiryhmiin	79
5.5 Hyvinvoinnin marginaaliryhmien kasautuminen.....	87
6 Pohdinta.....	90
Lähteet.....	94
Liitteet.....	100

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. 8.- ja 9. luokkalaisille suunnatun Kouluterveyskyselyyn 2017 vastaajien lukumäärä maakunnittain	33
Taulukko 2. Faktorianalyysi osallisuuden kokemuksesta	36
Taulukko 3. Faktorianalyysi koulunkäynnin mielekkyydestä	37
Taulukko 4. Faktorianalyysi koulunkäynnin haasteista	38
Taulukko 5. Faktorianalyysi opettajan sosiaalisille taidoille.....	39
Taulukko 6. Faktorianalyysi luokkahengestä	40
Taulukko 7. Faktorianalyysi vaikutusmahdollisuuksista koulussa.....	40
Taulukko 8. Faktorianalyysi mielialasta negatiivisten kysymysten kautta.....	41
Taulukko 9. Faktorianalyysi mielialasta positiivisten kysymysten kautta	42
Taulukko 10. Faktorianalyysi fyysisistä terveysoireista	43
Taulukko 11. Faktorianalyysi terveyteen liittyvillä summamuuttujilla	44
Taulukko 12. Faktorianalyysi seksuaaliseen ehdotteluun ja ahdisteluun liittyen.....	44
Taulukko 13. Faktorianalyysi seksuaaliseen häirintään, kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyen.....	45
Taulukko 14. Reliabiliteettianalyysi seksuaaliseen häirintään, kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyen.....	45
Taulukko 15. Faktorianalyysin tulos vanhemman epäasialliselle käytökselle lasta kohtaan.....	46
Taulukko 16. Faktorianalyysi nettiriippuvuudesta	48
Taulukko 17. Faktorianalyysi elämänhallinnasta ja tyytyväisyydestä elämään	49
Taulukko 18. Faktorianalyysi laittomien päihteiden käytöstä	50
Taulukko 19. Faktorianalyysi ruokailutottumuksista	51
Taulukko 20. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta perheen taloudellisesta tilanteesta.....	53
Taulukko 21. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta negatiivisesta mielialasta viimeisen kahden viikon aikana.....	55
Taulukko 22. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta mielialasta viimeisen kahden viikon aikana.....	56
Taulukko 23. Alueellinen tarkastelu flunssaoireista.....	57
Taulukko 24. Alueellinen tarkastelu muista fyysisistä kivuista ja oireista kuin flunssaoireista.....	57
Taulukko 25. Alueellinen tarkastelu lääkärin toteamista pitkäaikaisairaudesta tai terveysongelmasta.	58
Taulukko 26. Alueellinen tarkastelu kouluajan ulkopuolella tapahtuneista tapaturmista	59

Taulukko 27. Alueellinen tarkastelu koulussa tapahtuneista tapaturmista.....	59
Taulukko 28. Alueellinen tarkastelu päihtyneenä tapahtuneista tapaturmista	59
Taulukko 29. Alueellinen tarkastelu osallisuuden kokemuksesta.....	60
Taulukko 30. Alueellinen tarkastelu osallisuuden kokemuksesta suomalaiseen yhteiskuntaan	61
Taulukko 31. Alueellinen tarkastelu vanhemman muusta kuin väkivaltaisesta epäasiallisesta käytöksestä nuorta kohtaan.....	62
Taulukko 32. Alueellinen tarkastelu vanhemman väkivallasta nuorta kohtaan	63
Taulukko 33. Alueellinen tarkastelu siitä, käyttääkö nuoren mielestä joku hänen vanhemmistaan liikaa alkoholia	63
Taulukko 34. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta seksuaalisesta ehdottelusta ja ahdistelusta.	64
Taulukko 35. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavasta kiusaamisesta tai arvostelusta.	65
Taulukko 36. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta seksuaalisesta rikollisuudesta ja väkivallasta.....	65
Taulukko 37. Alueellinen tarkastelu nuorten ajatuksesta opettajien taidoista kohdata ja kannustaa oppilaita.	66
Taulukko 38. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta luokkahengestä.	67
Taulukko 39. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta koulukiusaamisesta.....	68
Taulukko 40. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta innostuksesta koulunkäyntiä kohtaan.....	69
Taulukko 41. Alueellinen tarkastelu nuorten suullisista vaikeuksista koulunkäynnissä. 70	
Taulukko 42. Alueellinen tarkastelu nuorten kognitiivisista vaikeuksista koulunkäynnissä	70
Taulukko 43. Alueellinen tarkastelu siitä, mikä mahdollisuus nuorella on ollut vaikuttaa omaan koulutyöhönsä koulussa.....	71
Taulukko 44. Alueellinen tarkastelu nuorten nettiriippuvuudesta	72
Taulukko 45. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta elämönhallinnasta	72
Taulukko 46. Alueellinen tarkastelu nuorten huumausaineiden käytöstä	74
Taulukko 47. Alueellinen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä.	75
Taulukko 48. Alueellinen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä tosi humalaan asti.....	75
Taulukko 49. Alueellinen tarkastelu nuorten tupakoinnista	76
Taulukko 50. Alueellinen tarkastelu nuorten nuuskan käytöstä.....	76
Taulukko 51. Alueellinen tarkastelu nuorten harrastamasta liikunnan määrästä vapaa-aikana viikossa.	77
Taulukko 52. Alueellinen tarkastelu nuorten syömästä kasviksista, marjoista ja hedelmistä.	78
Taulukko 53. Alueellinen tarkastelu nuorten nauttimista makeisista ja limsoista	78

Taulukko 54. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään <i>having</i> -hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä	82
Taulukko 55. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään <i>loving</i> -hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä	84
Taulukko 56. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään <i>being</i> -hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä	86
Taulukko 57. <i>Being</i> - ja <i>having</i> -hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi	88
Taulukko 58. <i>Loving</i> - ja <i>being</i> -hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi	88
Taulukko 59. <i>Having</i> - ja <i>loving</i> -hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi	89

Liiteluettelo

Liite 1 Tutkielman tekoa varten THL:ltä pyydytyt kysymykset Kouluterveyskyselystä 2017	100
Liite 2 Kouluterveyskysely 2017	102
Liite 3 Kokeiluja erilaisilla aluemuuttujilla	132
Liite 4 Maakuntakohtainen tarkastelu nuoren arviosta perheen taloudellisesta tilanteesta	133
Liite 5 Maakuntakohtainen tarkastelu mielialasummamuuttujista	134
Liite 6 Maakuntakohtainen tarkastelu fyysisistä oireista	135
Liite 7 Maakuntatasoinen tarkastelu nuorten lääkärin toteamista sairauksista ja terveysongelmista	136
Liite 8 Maakuntakohtainen tarkastelu tapaturmista.	137
Liite 9 Maakuntakohtainen tarkastelu osallisuuden kokemuksesta	139
Liite 10 Maakuntakohtainen tarkastelu vanhempien epäasiallisesta käytöksestä ja väkivallasta nuorta kohtaan	140
Liite 11 Maakuntakohtainen tarkastelu vanhempien alkoholinkäytöstä.....	141
Liite 12 Maakuntakohtainen tarkastelu seksuaalisesta ahdistelusta ja ehdottelusta.	142
Liite 13 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokeman seksuaalisuuteen tai kehoon liittyvän kiusaamisesta ja nimittelystä ja seksuaalisesta rikollisuudesta ja väkivallasta	143
Liite 14 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten ajatuksesta opettajien taidoista kohdata ja kannustaa oppilaita.	144
Liite 15 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta luokkahengestä.	145
Liite 16 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta koulukiusaamisesta.	146
Liite 17 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta innostuksesta koulunkäyntiä kohtaan.	147
Liite 18 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemista vaikeuksista koulunkäynnissä.	148
Liite 19 Maakuntakohtainen tarkastelu siitä, mikä mahdollisuus nuorella on ollut vaikuttaa omaan koulutyöhönsä koulussa.	149
Liite 20 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten nettiriippuvuudesta.	150
Liite 21 Maakuntakohtainen tarkastelu nuoren kokemasta elämänhallinnasta.	151
Liite 22 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten huumausaineiden käytöstä.....	152
Liite 23 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä.....	153
Liite 24 Maakunnallinen tarkastelu nuorten tupakoinnista ja nuuskan käytöstä.....	155
Liite 25 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten harrastamasta liikunnan määrästä vapaa-aikana viikossa.	157
Liite 26 Maakunnallinen tarkastelu nuorten syömisestä	158

1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen 8.- ja 9. -luokkalaisten kokema hyvinvointia alueellisesti. Tutkimusaineistona olen käyttänyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 tekemää Kouluterveyskyselyä 8.- ja 9. -luokkalaisille koululaisille (liite 2). Olen valinnut aineistosta kysymykset, jotka kuvaavat lasten hyvinvointia mahdollisimman monipuolisesti ja eri elinympäristöistä (liite 1). Näistä kysymyksistä rakensin aineiston, joka kuvaa lasten hyvinvointia ja tarkastelin sitä alueellisesti. Alueellisena indikaattorina aineistossa oli maakunta, jossa nuori käy peruskoulun, ja tarkastelenkin tutkielmassani tuloksia maakunnittain.

Vaikka suomalaisten hyvinvointi on yleisesti ottaen parantunut viimeisten vuosikymmenien aikana, ovat hyvinvointierot väestöryhmien välillä samanaikaisesti kasvaneet ja hyvinvointi on polarisoitunut. Nämä hyvinvointierot näkyvät myös lapsiperheiden elämässä. (Lammi-Taskula ym. 2014, 13.) Suuri osa perheistä voi hyvin ja hyvinvointi paranee, mutta vähemmistöllä hyvinvointivajeet kasautuvat (Lapsiasiavaltuutettu 2018). Nuorisobarometrin mukaan perheen sosioekonominen asema heijastuu kielteisesti nuoren sosiaaliseen hyvinvointiin peruskoulussa ja yleiseen tyytyväisyyteen elämässä. PISA-tutkimuksen mukaan nuorten kokemukset kouluyhteisöön kuulumisesta ovat heikentyneet. Nämä ovat huolestuttavia signaaleita, sillä sosiaalinen hyvinvointi on vahvasti kytköksissä muihin hyvinvoinnin alueisiin. (Nuorisobarometri 2017.)

On tutkittu, että ihmisen hyvinvoinnin ja elämänhallinnan kehityslinjat muotoutuvat jo lapsuudessa (Kirmanen ym. 1995), joten lapsiin ja nuoriin kohdistuva hyvinvointitutkimus ja tieteellisen tutkimuksen myötä lasten hyvinvointiin satsaaminen on pitkälle tulevaisuuteen kantavaa työskentelyä. Tutkijat, poliitikot ja vanhemmat ovatkin olleet jo pitkään yhtä mieltä siitä, että lasten hyvinvointia tulee edistää ja lasten syrjäytymistä ehkäistä (Vornanen 2001, 20-21). Nuorten hyvinvointi ennakoi myös sitä, miten he jatkavat sukupolvien ketjussa yhteiskunnan rakentamista (Paju 2004, 7).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt Aikuisten terveys- hyvinvointi- ja palvelututkimusta (ATH) ja myöhemmin FinSote-tutkimusta, jonka tavoitteena on seurata hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita ja tapahtuvia muutoksia väestöryhmittäin ja

alueittain (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 16.9.2019). Myös alle kouluikäisistä lapsista on tehty samanlaista tutkimusta: aiemmin nimellä Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) –tutkimus ja nykyään nimellä FinLapset –tutkimus (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 28.10.2019). Kouluikäisistä alueellista hyvinvointitutkimusta on kuitenkin vähän ja tämän vuoksi halusin tehdä oman tutkielmani tälle alueelle. Vuonna 1997 syntyneistä lapsista tehdyssä kohorttitutkimuksessa sikiöajasta täysi-ikäisyyteen saakka on todettu, että alueelliset erot lasten hyvinvoinnissa ovat paikoitellen voimakkaita (Ristikari ym. 2018, 4). Kohorttitutkimuksen aineistona on käytetty rekisteritietoja, ja vaikka rekisteritieto onkin monella tapaa luotettava, se sulkee tarkastelun ulkopuolelle useita hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten merkittävät ihmissuhteet, eikä anna tilaa lasten omille tulkinnoille heidän elämänsä tapahtumista (mt., 3, 4). Kouluterveyskyselyn kautta pääsin eri tavoin kiinni nuorten hyvinvoinnin taustalla oleviin tekijöihin. Uskon, että alueellisen hyvinvointitarkastelun kautta voimme Suomessa kehittää palveluita ja ymmärtää paremmin sitä ympäristöä, jossa elämme. Tieto siitä, miten lapset ja nuoret voivat, on tärkeää myös ongelmien ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Hyvinvointitutkimuksen tarkoitus on tunnistaa uhkaavia tekijöitä, jotta ehkäisevien palveluiden suunnittaminen oikea-aikaisesti ja oikeaan kohteeseen mahdollistuu paremmin (Ristikari ym. 2018).

Koska aineistonani 8.- ja 9. -luokkalaisten nuorten hyvinvoinnille on Kouluterveyskysely, johon nuoret ovat itse vastanneet omien kokemustensa perusteella, voidaan katsoa, että tutkin nuorten kokemuksia. Koettu hyvinvointi määritellään onnellisuudeksi tai tyytyväisyydeksi elämään (Saari 2011b, 38), mikä ei kuitenkaan ole sitä, mitä tutkielmassani pyrin selvittämään ja mihin Kouluterveyskyselyn aineistolla pystyn vastaamaan. Katsonkin, että hyvinvoinnin osalta tutkin, millaista on lasten kokema hyvinvointi eri elämänalueilla ja onko eri elämänalueiden hyvinvoinnin ja hyvinvointivajeiden kasautumista havaittavissa.

Useat lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät palvelut, kuten lastensuojelu ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut, ovat sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistuksessa hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2019, 40) mukaan siirtymässä tulevaisuudessa maakuntien järjestettäväksi, joten myös siitä syystä koin tarpeelliseksi tehdä maakuntatasoista hyvinvointitutkimusta nuorten hyvinvoinnista. Paikannan itseni sosiaalityöntekijänä

siihen, että tehtäväni on vähentää hyvinvointieroja niin paikallisesti kuin koko Suomen laajuisesti. Tutkimuksen tekeminen on varsin suuri henkilökohtainen panostus ja tutkijan täytyy olla kiinnostunut tutkittavasta asiasta. On sanottu, että hyvässä tutkimuksessa yhdistyvät omakohtaiset kokemukset ja henkilökohtainen kiinnostus yleiseen tieteelliseen keskusteluun. (Alkula ym. 1999, 27.) Aluepolitiikka ja alueelliset erot ovat aina kiehtoneet minua ja siksi halusin pro gradu -tutkielmaani alueellisen näkökulman. Sosiaalityön ja yhteiskuntatieteiden aiemmissa tutkimuksissa on selvinnyt mm. alkoholin ongelmakäytön (THL 2018) ja avioerojen (Karvonen 2014, 124) alueelliset eroavaisuudet, joten tutkimusta suunnitellessani ajattelin, että mahdollisesti lasten hyvinvoinnissa on löydettävissä samankaltaisia eroavaisuuksia alueellisesti. Olen työskennellyt lastensuojelussa sosiaalityöntekijän sijaisena niin Turun kaupungilla kuin Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymällä Kuhmon alueella, joten myös työni kautta olen havainnoinut erilaisten asuinpaikkojen monimuotoisuutta lasten hyvinvoinnin kentällä. Lastensuojelutaustani vuoksi olen käyttänyt tutkielmassani jonkin verran lastensuojelua esimerkkinä lasten ja nuorten palveluista. Lastensuojelulla on myös erityinen kytkös lasten ja nuorten hyvinvointiin, sillä lastensuojelu saa olemassaolonsa ja puuttumisen oikeutensa juuri lasten hyvinvoinnin kautta (Helavirta 2011, 7).

Koska tutkimukseni keskeinen käsite on hyvinvointi, olen avannut aluksi hyvinvointia ja hyvinvointitutkimusta tutkielmani taustateoriaksi. Hyvinvointitutkimuksessa peruskäsitteeksi on, missä määrin puolueeton arvioija voi vertailla eroja ihmisten hyvinvoinnissa. Joidenkin tutkijoiden mukaan hyvinvointi on mentaalinen tila, ja koska sellaisesta on mahdotonta saada luotettavaa tietoa, vertailuja ei voida tehdä. (Saari 2011b, 34-35.) Tutkiakseni hyvinvointia uskottavasti olen perehtynyt hyvinvointia ja hyvinvointitutkimusta koskevaan tutkimuskirjallisuuteen. Otin tutkimuksessani laajasti huomioon hyvinvoinnin eri osa-alueet, jotta voin arvioida lasten hyvinvointia ja niiden eroja THL:n Kouluterveyskyselyn aineiston perusteella.

Hyvinvoinnin käsitteen olen pohjannut tutkielmassani erityisesti Erik Allardtin (1976, 1998) määrittämiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin. Allardtin tekemä jako on ollut suomalaisessa hyvinvointitutkimuksessa erittäin merkittävä, sillä se yhdistää niin resurssipohjaiset kuin myös koettuun hyvinvointiin perustuvat mittarit (Saari 2011b, 43-44). Olen laajentanut Allardtin näkemystä myös muilla hyvinvointitutkimuksilla, joilla on poh-

joismaisessa hyvinvointitutkimuksessa kuitenkin usein perusta Allardtin näkemyksissä ja hyvinvointi-indikaattoreissa. Olen kiinnittänyt hyvinvoinnin erityisesti alueelliseen tarkasteluun, sillä mielenkiintoni kohdistui nimenomaan alueelliseen vertailuun nuorten hyvinvoinnissa. Alueellisuus ilmiönä ja palveluiden organisoinnin näkökulmasta laajentaa tutkimukseni tieteellistä perustaa.

Pro gradu -tutkielman tekijänä olen tieteen tekijä. Tieteen luonteeseen kuuluu pyrkimys jäsentää asioita ja asioiden välisiä yhteyksiä systemaattisella tavalla (Sund 2006, 39). Tieteellä tarkoitetaan paitsi tuotettua tietoa ja tuloksia, myös tieteellistä tutkimusprosessia (Aaltola 2007, 13). Tieteen tekijänä olen vielä, ehkä tyypillisen pro gradu -tutkielman tekijän tapaan, varsin kokematon. Tieteellisten ja tutkimuksessa tarvittavien taitojen kehittäminen vaatii minulta tietoista työtä ja harjaannuttamista. Tieteellistä tutkimusta tehdessä tarvitsen myös eettismoraalista arviointikykyä ja kykyä hahmottaa toiminnan eettiset ulottuvuudet. (Hurtig ym. 2010, 7, 17.) Tutkimusta tehdessä on hyvä tiedostaa omat odotukset tutkimuksen tekemisen suhteen. Tutkija voi odottaa omaa kantaansa tukevia tuloksia ja nähdä tällöin merkitsevyyttä eroissa, joissa toinen tutkija ei sitä huomaisi (Heiskanen 2010, 83). Tärkeä osa tutkimustani on ollut kasvaminen tieteen tekijäksi ja ymmärtääkseni tämä on pro gradu -tutkielmien yksi perimmäisistä tarkoituksista. Koen, että tutkimuksen tekeminen oli kaiken kaikkiaan mielenkiintoinen prosessi. Tutkimuksellisen lukutaidon kehittyminen on myös ollut merkittävässä roolissa akateemiseksi ammattilaiseksi kasvamisessani (Hurtig ym. 2010, 7). Tieteen keskeinen haaste on syventää kykyä ymmärtää todellisuuden erilaisia ilmiöitä ja niiden välisiä yhteyksiä (Aaltola 2001, 20). On ollut antoisaa peilata yliopisto-opinnoissa opittua, työelämän käytännön opettamaa ja Kouluterveyskyselyn aineistosta saatua tietoa ja dataa toisiinsa.

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys hyvinvointiin

2.1 Hyvinvointi tutkittavana ilmiönä

Hyvinvointi käsitetään laajasti moniulotteisena ilmiönä, mutta samalla sen eri ulottuvuuksia pyritään yhteismitallistamaan. Hyvinvointitutkimuksen peruskysymys on, mitä ja mikä on hyvä elämä. (Saari, 2011a, 9, 11, 15.) Kun tarkastellaan sanaa hyvinvointi, huomataan että se rakentuu kahdesta osasta: hyvin ja vointi. Näin hyvinvointi voidaan ymmärtää vahvasti kokemuksellisena asiana. (Helavirta 2011, 16.) Eräänlaista hyvinvointi- ja onnellisuusajattelua voidaan katsoa olleen jo antiikissa Sokrateen ja Aristoteleen aikaan (Niemelä 2010, 18). Hyvinvointi, elämänlaatu ja terveys laajasti ymmärrettyinä nivoutuvat tiiviisti toisiinsa käsitteinä (Konu 2002, 12). Hyvinvointi on kuitenkin lähes aina suhteellista ja ymmärrys hyvinvoinnista vaihtelee ajan, paikan ja yksilöiden mukaan (Heikkilä ym. 2002, 18).

Hyvinvointia tutkitaan useilla eri tieteenaloilla psykologiasta taloustieteeseen. Hyvinvointi voidaankin nähdä monitieteellisenä kokonaisuutena ja eri alojen välinen yhteistyö on menestyksellistä hyvinvointitutkimuksen kannalta. (Saari 2011a 17.) Hyvinvointitutkimuksen voi jakaa kolmeen osaan: terveystutkimukseen, psykologiseen hyvinvointitutkimukseen ja sosiologiseen hyvinvointitutkimukseen. (Konu 2002, 14-17). Hyvinvointi liitetään niin tarpeisiin kuin myös käytettävissä oleviin resursseihin. Joskus hyvinvointia voidaan tarkastella negaationa eli pahoinvoinnin, sairauden ja ongelmien poissaolona. (Konu 2002, 11.) Toisaalta hyvinvointitutkimusta voidaan jakaa myös yhteiskunnan rakenteellisiin toimintoihin ja ihmisen omaan toimintaan. Yhteiskunnan tasolla puhutaan mm. hyvinvointivaltiosta ja hyvinvointiyhteiskunnasta, kun taas yksilötasolla puhutaan ihmisten hyvin voimisesta ja elämässä menestymisestä. (Niemelä 2010, 16.)

Hyvinvointia on historian saatossa pyritty tutkimaan hyvin erilaisin lähestymistavoin. (Saari 2011b, 40). Resurssipainotteinen näkökulma on ollut tyypillinen pohjoismaiselle hyvinvointitutkimukselle. Resurssipainotteinen näkökulma hyvinvointiin tarkastelee niitä resursseja, joilla ihminen voi ohjata ja hallita elinolojaan, esimerkiksi raha, tiedot,

taidot tai sosiaaliset suhteet. (Heikkilä ym. 2002, 18.) Resurssit ovat tavallaan ihmisen mahdollisuuksia toimia oman hyvinvointinsa edistämiseksi (Niemelä 2010, 18). Osallisuus- ja toimintateoreettisessa hyvinvointiajattelussa arvioidaan resurssien lisäksi yhteisön toimintaan osallistumisen eli inkluusion ja syrjäytymisen ja syrjäyttämisen teemoja. Erityisesti kansallisissa ja kansainvälisissä (mm. EU) ohjelmissa tämä teoria on ollut merkittävä hyvinvoinnin jäsentäjä. (Niemelä 2010, 19.)

1960-luvulla yleistyi ns. indikaattoriliike, jossa tutkijat pyrkivät luettelemaan hyvinvoinnin ulottuvuudet ja mittaamaan hyvinvointia kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin (Saari 2011b, 40). Tähän myös Erik Allardt (1976) pyrki vastaamaan hyvinvointimallilaan, jota käytän tässä tutkielmassa pääasiallisena lähtökohtana. Allardt yhdisti sekä resurssipohjaisen että koettuun hyvinvointiin perustuvia mittareita (Saari 2011b, 43). Allardtin (1976, 9) mukaan häntä innosti mallin kehittämisessä tyytymättömyys siihen, että hyvinvointi käsitettiin usein vain aineellisten resurssien pohjalta. Allardtin mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisen on mahdollista tyydyttää perustarpeensa ja hyvinvointi on määriteltävä uudelleen, kun elinolot muuttuvat. Allardtin hyvinvointimalli on taustaltaan sosiologinen (Konu 2002, 19). Allardtin hyvinvointimalli täydentää resurssipainotteista hyvinvointimallia, jonka kompastuskivenä on se, että resurssit itsessään eivät välttämättä lisää hyvinvointia, vaan se, miten yksilöt osaavat käyttää niitä ja mihin niitä käytetään (Heikkilä ym. 2002, 19).

Allardtin (1976) määrittelemät hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat *Having*, *Loving* ja *Being*. *Having*-ulottuvuus sisältää elintason, joka oli ennen Allardtin määritelmiä ollut pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa perinteisesti ainoa hyvinvoinnin mittari (Allardt 1998, 39-40). Elintason lisäksi Allardt määritteli hyvinvoinnin ulottuvuuksiksi yhteisyyssuhteet eli *Loving* ja ihmisenä olemisen sekä itsensä toteuttamisen eli *Being*. Inhimillisen toiminnan tasot ovat määriteltävissä kolmeen kategoriaan: oleminen (*being*), omistaminen (*having*) ja tekeminen (*doing*) (Niemelä 2010, 25), joten voidaan katsoa, että Allardtin kolmijakoinen näkemys hyvinvoinnista käy hyvin yksin inhimillisten toiminnan tasojemme kanssa. Allardtin kolmijakoinen hyvinvoinnin indikaattori kohtaa hyvin myös teoriat siitä, että useissa hyvinvointiteorioissa ihminen nähdään kolmen eri olemismuodon kautta: aineellisena, sosiaalisena ja henkisenä olentona (Hirvilampi 2015, 32). Hyvinvoinnin kolmijakoinen ajattelu ulottuu myös sosiaalityöhön: sosiaalityö

pyrkii yhteistyössä asiakkaan kanssa parantamaan asiakkaan aineellista, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia (Niemelä 2016, 97).

Allardt jatkoi 1970-luvulla tekemäänsä hyvinvoinnin kategorioiden työstämistä ja jakoi vuonna 1998 jokaisen ulottuvuuden vielä objektiivisiin ja subjektiivisiin indikaattoreihin. Nykypäivänä jako subjektiiviseen ja objektiiviseen hyvinvointiin nähdäänkin perinteisenä tulkintakehikkona, sillä objektiivisten mittareiden rinnalle tarvitaan subjektiivisiä hyvinvointinäkemyksiä. Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta omasta hyvinvoinnistaan ja objektiivisella hyvinvoinnilla hyvinvoinnin ulkoisia ehtoja. (Vornanen 2001, 21, 22.) Jaon myötä Allardt (1998) sai yhteensä kuusi erilaista indikaattorityyppiä:

1. Elintason (*Having*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten tulotaso, terveys ja työllisyys.
2. Elintason (*Having*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten tyytyväisyys omaan elintasoon.
3. Yhteisyyssuhteiden (*Loving*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten ystävien lukumäärä ja kontaktit paikallisyhteisöön.
4. Yhteisyyssuhteiden (*Loving*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten onnellisuudet ja onnettomuuden kokemukset.
5. Ihmisenä olemisen (*Being*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten poliittinen aktiivisuus ja harrastukset.
6. Ihmisenä olemisen (*Being*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten omakohtaiset kokemukset itsensä toteuttamisesta.

Myöhemmin Allardtin indikaattorien tyyppisiä jaotteluita ovat tehneet myös muut hyvinvointitutkijat. 2000-luvun alussa Euroopan yhteisöjen komissio on pyrkinyt kehittämään koetun hyvinvoinnin huomioon ottavia hyvinvointi-indikaattoreita, jotka mahdollistavat yhteiskuntapolitiikan tuotosten arviointia. Tähän liittyviä hankkeita on ollut mm. ranskalainen Stiglitzin hanke vuonna 2010, jossa on määritelty hyvinvoinnin ulottuvuuksiksi seuraavat kahdeksan tekijää: materiaallinen elintaso, terveys, koulutus, henkilökohtaiset toiminnot, poliittiset mahdollisuudet ja hallinta, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, ympäristö sekä taloudellinen ja fyysinen ympäristön turvattomuus. Belgia-

laiset Van Ootegem ja Spillamaeckers ovat niin ikään vuonna 2010 määritelleet kahdeksan hyvinvoinnin ulottuvuutta: työ, fyysinen ympäristö, fyysinen ja psykologinen terveys, sosiaalinen ympäristö, vapaa-aika ja kulttuuri, koulutus ja informaatio, tulot ja varallisuus sekä poliittinen ympäristö. (Saari 2011b, 69-71.) Indikaattoreihin perustuvan hyvinvointitutkimuksen perusongelmana on kuitenkin hyvinvoinnin ulottuvuuksien vertailun vaikeudet. Ulottuvuuksia ei ole välttämättä mielekästä vertailla keskenään. Indikaattorien väliset yhteydet jäävätkin helposti epäselviksi. (Mt., 40.)

Toisinaan hyvinvointitutkimuksessa pyritään nimeämään erilaisia vajeita eli poikkeamia riittäväksi määrittelystä hyvinvoinnista. Hyvinvointitutkimuksessa onkin pohdittava, missä määrin hyvinvointivajeet kasautuvat yksilökohtaisesti. Kasautumisella tarkoitetaan sitä, että vajeet kytkeytyvät toisiinsa; taloudellinen köyhyys alhaiseen koulutukseen tai ahtaaseen asumiseen. (Saari 2011a, 13-14.) 8.- ja 9.-luokkalaisten tapauksessa hyvinvointivajeiden kasautuminen voisi esiintyä esimerkiksi runsaina luvattomina poisoloina ja heikkona koulumenestyksenä. Vajeet voivat kytkeytyä toisiinsa myös useilla elämän osa-alueilla; kodin väkivaltainen ilmapiiri voi johtaa masennukseen (Aaltonen ym. 2003, 350), joka voi saada ihmisen eristymään sosiaalisista suhteista (Mielenterveyden keskusliitto 2020).

2.2 Lapsuus ja nuoruus hyvinvointikeskustelun erityiskysymyksenä

Suomessa lainsäädäntö luo reunaehdot lasten hyvinvoinnille. Muun muassa lastensuojelulaki (417/2007) on yksi lasten hyvinvointia turvaava laki. Lapsen oikeudet on tunnustettu myös kansainvälisessä Lasten oikeuksien yleissopimuksessa. Lapsuus voidaan siis nähdä erityiskysymyksenä hyvinvointikeskustelussa. Se, miten lapsuus on ymmärretty ja ymmärretään, vaihtelee ajan ja kulttuurin mukaisesti (Helavirta 2011, 26). Aiemmin lapsuudesta siirryttiin suoraan aikuisuuteen. Suomalaisessa kulttuurissa nuoruus omana elämänvaiheena erotettiin aikuisuudesta ja lapsuudesta 1950-luvulla (Aaltonen ym. 2003, 29). Vielä 1980-luvulla tilanne oli, että lapsen asema yhteiskunnassa määrittyi aikuisten ja perheen kautta ja suoraan lapsen hyvinvointia koskevaa tietoa ei ollut saatavissa; lapset eivät edustaneet itseään ja heille ei suotu subjektin asemaa yhteiskunnassa (Heino 2006, 195). Lapsia koskevaa hyvinvointitietoa tuotettiin aikuis-

ten hyvinvointitiedon sivutuotteena esimerkiksi perheiden elinolotietoja kuvaavien tilastojen kautta (Helavirta 2011, 18). Nyt tilanne on toinen ja tutkimuksia lasten hyvinvoinnista tehdään jatkuvasti, myös alle kouluikäisistä lapsista, esimerkiksi THL:n tekemässä FinLapset -tutkimuksessa. Lapsuudesta on kiinnostuttu niin yhteiskunnallisena, kulttuurisena kuin sosiaalisena ilmiönä (Helavirta 2011, 27). On kuitenkin huomioitava, että lasten hyvinvoinnin tutkiminen on verrattain uusi ilmiö.

Allardtin indikaattorit ovat ymmärrettävissä ihmisten elämään sopiviksi, oli kyse minkä ikäisestä ihmisestä tahansa. Lasten hyvinvointia tutkiessa ollaan kuitenkin joidenkin erityiskysymysten äärellä. Lasten elämässä tapahtuu usein myös asioita, joiden merkitystä ei lapsen hyvinvoinnin kannalta edes huomata. Näihin ongelmiin vastataksaan Johanna Kiili (1998, 23) on laatinut Allardtin kuuden indikaattorityypin pohjalta lasten hyvinvoinnin kriteeristön, jossa indikaattorityypit on tuotu ikään kuin lasten maailmaan:

1. Osuuden yhteiskunnallisista voimavaroista (*Having*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten pääsy tiloihin kuten kotiin tai kouluun, pääsy kulutuksen piiriin, pääsy tietoyhteiskunnan piiriin, mahdollisuus käyttää omaa rahaa, vanhempien saatavilla olo ja pääsy tarvittaessa esimerkiksi erityisopetukseen.
2. Osuuden yhteiskunnallisista voimavaroista (*Having*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten mielenkiintoinen tekeminen, koulunkäynti ja vaikutusmahdollisuudet omaan rahaan.
3. Hoito- ja suojelunäkökulman (*Belonging, loving*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten yksinolo, lähiverkostot ja turvallisuus, esim. kiusaaminen ja väkivalta.
4. Hoito- ja suojelunäkökulman (*Belongig, loving*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten yksinäisyys, koettu terveys ja kuulumisen ja yhteisyyden tunteet.
5. Osallisuuden ja osallistumisen (*doing, being*) objektiiviset ulottuvuudet, kuten vaikutusmahdollisuudet lapsille tärkeissä asioissa ja toimintamahdollisuudet eri elämänpiireissä
6. Osallisuuden ja osallistumisen (*doing, being*) subjektiiviset ulottuvuudet, kuten koetut vaikutusmahdollisuudet ja selviytyminen eri elämänpiireissä.

Lapsilähtöisessä hyvinvointiluokittelussa ihmisenä oleminen on saanut enemmän ihmisenä tekemisen ulottuvuuksia. Tässä kohti hyvinvointi kohtaa sosiaalityön erityisellä tavalla, sillä ihmisen toiminnallisuus on sosiaalityön ymmärryksen perustaa (Niemelä, 2009, 209). Myös Riitta Vornanen (2001 26-27) on soveltanut Allardtin hyvinvointiteoriaa lasten maailmaan. Vornanen kuvaa lasten hyvinvointia kolmioksi, jossa jokainen tekijä on suhteessa toisiinsa. Hyvinvoinnin osatekijöiksi Vornanen on nimennyt tyytyväisyyden, onnellisuuden ja turvallisuuden. Hoito ja suojele sekä osallisuuden kokemukset luovat yhdessä onnellisuutta. Vornanen tekee myös huomion, että Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määritellyt lapsen oikeus hoitoon ja suojeleluun, osallistumiseen ja osallisuuteen sekä yhteiskunnallisiin voimavaroihin ovat lähellä Allardtin *loving, having* ja *being* –jaottelua.

Jos lasten elämästä tarkastellaan yksittäisiä asioita irrallaan, jää tietämys lapsen hyvinvoinnista pinnalliseksi ja yksipuoliseksi. Lasten hyvinvoinnista on tärkeää omaksua kokonaisvaltainen kuva ja sen tarkasteluun on tärkeää sisällyttää monia erilaisia mittareita ja useista elinympäristöistä. (Kiili 1998, 21.) Lasten hyvinvointi on yhteydessä yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin muutoksiin (Vornanen 2001, 31). Lapsi ja nuori on osa ympäristöään ja nuoren suhde ympäristöönsä tulee nähdä vastavuoroisena. Ympäristö ja sosiaalinen verkosto muodostavat systeemin, jotka voidaan jakaa mikro-, meso-, ekso- ja masosysteemiin. Mikrosysteemin muodostaa välitön lähiympäristö, kuten koti, kaveripiiri ja koululuokka. Mesosysteemi koostuu suhteista, joita mikroympäristöillä on keskenään, nuoren kannalta merkityksellinen on erityisesti kodin ja koulun välinen yhteistyö. Eksosysteemiin kuuluu ne ympäristöt, joiden kanssa nuori ei ole suorassa vuorovaikutuksessa, esimerkiksi vanhempien työ tai koulun organisaatiot. Makrosysteemit ovat yhteiskunnan ideologisia järjestelmiä, esimerkiksi nuoria ja perheitä koskeva lainsäädäntö ja yhteiskunnan asenteet nuorisoa kohtaan. (Aaltonen ym. 2003, 20-21.) Lapsen ja nuoren hyvinvointia voidaan tutkia kaikilla näillä tasoilla. Kouluterveyskyselyn kautta vastauksia saa ensisijaisesti nuoren mikrosysteemin hyvinvointiin, mutta systeemit ovat vuorovaikutuksessa ja ihmiselon monimuotoisuutta on mahdollista tarkastella täysin yhdestä näkökulmasta (Besthorn 2013, 173).

Lapsen osallisuus yhtenä hyvinvoinnin ulottuvuutena ei tarkoita Vornanen (2001, 36-37) mukaan vain lasten aktiivisuutta, vaan osallisuuteen sisältyy aina vuorovaikutusta

ja vastavuoroisuutta. Näin ollen lasten osallisuus osallistaa myös aikuisia. Lapsista ja nuorista sekä heidän hyvinvoinnistaan puhuttaessa ei siksi voidakaan ohittaa vanhempien hyvinvointia ja vanhempien merkitystä lastensa hyvinvoinnille. Useat tutkimukset osoittavat, että lapselle hyvä ja lämmin ihmissuhde häntä hoitavan aikuisen kanssa on ensisijaisen tärkeä (Niemelä 2010, 27). Nuori on osa perhettään ja asiat kotona vaikuttavat nuoreen ja toisaalta nuoren asiat vaikuttavat perheeseen ja sen ihmissuhteisiin (Aaltonen ym. 2003, 16). Esimerkiksi perheen yhteisen ajan määrä herättää tyytymättömyyttä (Karvonen 2014, 128). THL:n lapsiperhekyselyyn vuonna 2012 vastanneista työssäkäyvistä äideistä reilu kolmannes ja isistä peräti puolet tekivät ylityöitä viikoittain, tavallisimmin kotona työajan jälkeen (Salmi ym. 2014a, 34). Vanhempien työn ja yhteisen ajan sovittaminen onkin merkittävä osa lapsiperheiden hyvinvointia (Salmi ym. 2014b, 38). Vanhempien työtilanteella on perheen ja lasten hyvinvoinnin kannalta yhteisen ajan lisäksi myös toinen ulottuvuus, sillä työttömyys ja toimeentulovaikeudet kuormittavat vanhempien jaksamista lapsiperhearjessa (Lammi-Taskula ym. 2014, 14). Lapsen arvio perheen toimeentulosta kuin perheen yhteisestä ajasta ovatkin merkittäviä indikaattoreita lapsen hyvinvointiin.

Lapsuuden ja nuoruuden hyvinvointikeskusteluun yhden erityiskysymyksen luo se, että lapset ja nuoret kehittyvät niin fyysisesti kuin henkisesti ja heidän hyvinvointinsa on merkittävä tekijä kehitykselle. Nuoruudessa on kehityshaasteita ja näiden haasteiden kautta nuori rakentaa itselleen ilmiöiden käsittelyjärjestelmää aikuisuutta varten. Tämä järjestelmä muodostuu osaksi nuoren persoonallisuutta ja auttaa nuorta selviytymään elämässä, ihmissuhteissa ja erilaisissa elämäntilanteissa aikuisuudessa. (Aaltonen ym. 2003, 23.) Myös itsetunto kehittyy koko ajan kasvun ja kokemusten myötä. Itsetuntoa saatetaan pitää nykypäivänä jopa menestyksen mittarina, ja itsetunto vaikuttaa suoraan ihmisen toimintaan ja ratkaisuihin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 13, 17, 147). Nuorten hyvinvointia tarkastellessa mukana onkin ikään kuin tulevaisuusnäkökulma; millainen hyvinvointi tukee tasapainoista kasvua ja kehitystä kohti hyvinvoivaa aikuisuutta.

Lasten ja nuorten hyvinvointia tutkittaessa lähdetään helposti puhumaan riskitekijöistä tai riskilapsista ja riskiperheistä. Lasta saatetaan kuvata ongelma- tai oirenimikkeen mukaan esimerkiksi autistisena lapsena, tai muiden piirteiden mukaan esimerkiksi yk-

sinhuoltajan tai päihdeperheen lapsena tai koulupinnarina. Lapsi voidaan määritellä syrjäytymisuhan alaiseksi ja tällöin otetaan kantaa lapsen tulevaisuuteen. Lasten ja nuorten hyvinvointitutkimuksessa on tärkeää pohtia tarkkaan, millä tavoin riskitekijöitä kuvaavat mallit muotoillaan ja kuinka nämä diskurssit vaikuttavat riskilasten elämään. (Vornanen 2001, 29-30.) Usein lasten hyvinvoinnin tarkasteleminen myönteisten asioiden kautta nähdään vaikeana ja viime aikoina esimerkiksi riskien kontrollointi on leimannut lapsiin ja nuoriin liittyvää hyvinvointikeskustelua (Helavirta 2011, 22). Esimerkiksi joissain kunnissa (mm. Seinäjoki ja Suomussalmi) on otettu käyttöön Islannin mallin mukaisesti kunnan toimielimen asettama suositus lasten ja nuorten yhteisistä kotiintuloajoista ja pyritty näin kontrollin kautta lisäämään hyvinvointia.

Miksi sitten lasten hyvinvoinnin tarkasteleminen myönteisten asioiden kautta on osoittautunut usein vaikeaksi? Susanna Helavirta (2011, 22) kirjoittaa väitöskirjassaan, kuinka tutkija Moore kumppaneineen¹ on listannut syyksi neljä asiaa: 1) hyvinvoinnin myönteisistä asioista on olemassa vain vähän valmiiksi kerättyä tietoa, 2) visiot niistä asioista, mitä pidetään tavoiteltavina ja hyvinä, puuttuvat, 3) myönteiset asiat nähdään tunteikkaampina ja hankalammin mitattavina, sekä 4) poliittinen taho näkee olemassaolonsa oikeutuksen liittyvän ensisijaisesti ongelmien ehkäisyyn. Esimerkiksi lastensuojelu oikeuttaa toimintansa pääsääntöisesti lasten ongelmien kautta. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat viime vuosina vähentyneet, mutta selkein syy tälle on vuoden 2015 lastensuojelulaki (417/2007), jonka jälkeen lastensuojeluilmoituksen jälkeen tehtävän palvelutarpeenarvioinnin ajaksi ei ole avattu lastensuojeluasiakkuutta (THL tilastoraportti 17/2018, 10) ja jolloin osa lastensuojelun palveluista siirtyi yleisiin perhepalveluihin (Hämeen-Anttila 2017, 231). Ennen lakimuutosta asiakasmäärät ovat kuitenkin olleet selvässä kasvussa (THL tilastoraportti 17/2018, 10). Lastensuojeluasiakkaiden asiakasmäärän kasvun on katsottu ilmentävän lasten pahoinvoinnin lisääntymistä, mutta lastensuojelun asiakkuuksien taustoista ei tiedetä valtakunnallisesti juuri mitään (Heino 2007, 7), sillä kunnat tilastoivat lastensuojeluasiakkuuksia eri tavoin. Lastensuojelun tilastot myös usein kuvaavat viranomaisten reagointia ja palvelui-

¹ Moore, Kristin A. & Lippman, Laura & Brown, Brett (2004) Indicators of Child Well Being: e Promise for Positive Youth Development. e annals of American Academy, 125–145.

ta, eivätkä niinkään suoraan lapsen hyvinvointiin ja sen vajeisiin liittyviä tekijöitä (Vornanen 2001, 29).

2.3 Alueellinen näkökulma hyvinvointitutkimukseen

Tilastojen ja kvantitatiivisten tutkimusten avulla voidaan saada selville hyvinvointia ja eriarvoisuutta kuvaavia jakaumia väestössä ja väestöryhmissä (Vornanen 2001, 21-22). Alueellisia tarkasteluja ja vertailuja hyvinvointitutkimuksessa on tehty pitkään. Jo Allardt (1976) pohjasi hyvinvointiteoriaansa Pohjoismaiden väliselle alueelliselle hyvinvointivertailulle.

Alueellisessa hyvinvointitutkimuksessa on tiettyjä ominaispiirteitä. Alueellisia hyvinvointieroja tarkastellessa elämänlaatua koskevat tekijät voivat olla alueellisesti hyvin erilaisia. Esimerkiksi maaseudulla puhdas ilma saattaa olla hyvinvoinnin kannalta tärkeä tekijä, kun taas kaupungeissa hyvinvointia muodostaa palveluiden läheisyys. (Heikkilä ym. 2002, 19.) Hyvinvointivaltio tähtää tasa-arvoon, myös alueellisesti (Kainulainen ym. 2001, 3). Sen lisäksi, että hyvinvointi on yhteiskunnassamme polarisoitunut (Autio ym. 2008), maamme on myös alueellisesti vahvasti polarisoitunut kasvukeskuksiin ja syrjäseutuun (Kainulainen ym. 2001, 16). Alueellinen eriarvoistuminen kytkeytyy hyvinvointiin tiiviisti. Hyvinvoinnin ymmärtäminen ihmisten elämäntilanteena luo pohjan alueellisten erojen tarkastelulle (Heikkilä ym. 2002, 18).

Alueellisessa hyvinvointitutkimuksessa merkittävässä roolissa on alueiden määrittäminen. Alueet määritellään usein historiallisten yksiköiden mukaan; tällöin yksiköitä ei valita sosiaalisten olosuhteiden mukaan, vaan esimerkiksi kansakunnan tai kulttuurin perusteella. Yksiköiden valintaa ei tehdä teorioiden tai hypoteesien koettelemiseksi vaan ainoastaan aineiston järjestämiseksi mahdollisimman informatiiviseksi. (Allardt 77-78, 83.) Käsitän, että informatiivinen aineisto tarkoittaa sitä, etten voi mielivaltaisesti yhdistellä tutkimuksessani erilaisia alueita, vaan alueilla täytyy olla jonkinlainen historiallinen ja alueellinen yhteys toisiinsa; esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu ja Lappi muodostavat Pohjois-Suomen, tai Pohjois-Savo ja Etelä-Savo Savon. Yksi historiallisesti perusteltu aluejako on myös läänijärjestelmä, joka poistui Suomessa käytöstä

vuonna 2009. Usein historiallisesti perustellut aluejaot ovat hallinnollisia aluejakoja. (Tilastokeskus Alueluokitukset.) Alueiden mielivaltainen yhdistely tutkimuksessa vaikuttaisi helposti tarkoitushakuiselta; tutkija voisi esimerkiksi haluta vertailevassa tutkimuksessa mahdollisimman suuria eroja eri alueiden välillä ja yhdistellä alueita niin, että tämä tavoite toteutuu.

Tässä tutkimuksessa en pääse maakuntatasoisella aineistollani käsiksi siihen, minkälaisia hyvinvointieroja on maaseutumaisissa ja kaupunkimaisissa kunnissa, sillä jokaiseen maakuntaan kuuluu vähintään yksi kaupunkikeskittymä. Kuitenkin Suomessa on harvaan asuttuja maakuntia, kuten Lappi ja Kainuu, sekä tiiviisti ja kaupunkimaisesti asuttuja maakuntia, kuten Uusimaa. Harvaan asutuilla seuduillakin väestö pakkaantuu maakunnan sisällä keskuskaupunkeihin, mutta vähäväkisempien maakuntien keskuskaupungit, kuten Kajaani ja Rovaniemi (ennen kuntaliitoksia), alkavat hävitä väkiluvussa jo Uudenmaan kehyskunnille, esimerkiksi Järvenpäälle (Paju 2004, 8).

Paitsi että Kainuu ja Lappi, sekä Uusimaa ovat esimerkkejä erilaisista väestötiheyksistä, myös muuttoliike on näiden maakuntien välillä vahvasti polarisoitunut; vuonna 2017 Uusimaa sai maakuntien välisessä muuttoliikkeessä 7668 uutta asukasta, kun Kainuu menetti maakuntien välisessä muuttoliikkeessä 509 asukasta ja Lappi 884 asukasta (Tilastokeskus 2018). Väestön keskittyminen on yleiseurooppalainen ilmiö, joka Suomen oloissa saa kärjistyneen muodon (Paju 2004, 6) ja muuttoliikkeen myötä väestötiheys maakuntien välillä polarisoituu entisestään.

Alueellinen eriarvoistuminen näkyy väestötiheyden ja muuttoliikkeen lisäksi alueiden väestörakenteiden muutoksina. Muutokset selittyvätkin pitkälti muuttoliikkeellä ja muuton syynä on usein muuttajan pyrkimys kohottaa elämänlaatuaan ja kokonaishyvinvointiaan. (Heikkilä ym. 2002, 17-18.) Kaupunkeihin suuntautuvat erityisesti nuoret ikäluokat, jotka hakeutuvat sinne, missä on muita samanhenkisiä ihmisiä ja missä yritykset ja yhteiskunta tarjoavat erilaisia palveluita ja haasteita (Ahlström, 2003, 84). Polarisoituminen näkyy siis paitsi väestön keskittymisessä, myös väestön rakenteessa. Esimerkiksi huoltosuhteessa on suuria eroavaisuuksia maakunnittain, paras tilanne huoltosuhteen osalta on muuttovoittoisella Uudellamaalla ja heikoin tilanne Kainuussa, jossa on paljon vanhuksia. Suomalainen nuoruus on pitkälti kaupunkimaista. (Paju

2004, 6, 7.) Väestörakenteen polarisoituminen kiihdyttää pitkällä aikavälillä itse itseään; nuori väestö lisääntyy ja väestörakenteen muutosten vuoksi lisääntyminen tapahtuu pääasiassa kaupungeissa ja muuttovoittoalueilla.

Väestön ikärakenteen polarisoituminen aiheuttaa ongelmia huoltosuhteen näkökulmasta. Huoltosuhteen alueellisten erojen kasvaessa on puhuttu jopa, tulisiko lasten ja nuorten hyvinvointipalveluiden olla väljemmän ohjauksen ja suuremman paikallisen vaihtelun palveluita, toisin sanoen lasten ja nuorten palveluihin panostettaisiin sen verran, mitä vanhusten- ja terveydenhuollolta jää. (Paju 2004, 6.) Valtion ohjausvalta sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksissä onkin vähentynyt 1980-luvulta lähtien ja kuntien mahdollisuus päättää itse palvelujen järjestämisestä on lisääntynyt. Tästä johtuen kuntien ja alueiden väliset erot ovat kasvaneet entisestään. (Bardy ym. 2001, 102.) Alueellisen kehityksen epätasaisuus aiheuttaa eroja ihmisten elinoloihin ja hyvinvoinnin toteutumiseen (Heikkilä ym. 2002, 20). Esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointiin kiinteästi liittyvän lastensuojelun avohuollon tilastot kuvaavat kuntakohtaisia vaihteluita. Kunnat ovat kertoneet vaihteluiden syiksi mm. työntekijöiden vaihtuvuuden, organisaatiomuutokset, muuttuneet tilastointiperusteet, lisääntyneen varhaisen puuttumisen havaittuihin ongelmiin sekä yhteistyömenetelmien kehittymisen (Heino 2011, 54). Kuntien palvelurakenteeseen tekemät muutokset selittyvät harvoin lasten ja perheiden tarpeilla, yleisemmin muutokset seuraavat taloudessa tapahtuvia muutoksia ja vallalla olevaa tapaa organisoida palvelut. Osa kuntakohtaisista vaihteluista selittyy politiikan ja johtamisen kysymyksillä. (Heino 2009, 200.) Esimerkiksi tilastointi voi olla erilaista eri kunnissa ja kuntayhtymissä. Lastensuojelun palvelujen osuutta on käytännössä mahdotonta seurata ja arvioida pelkästään tietokantojen pohjalta, vaan tarvitaan paikallisia keskusteluja ja niiden tueksi myös muita aineistoja (Heino 2007, 14). Asiakasmäärien kuntakohtaisille vaihteluille on haastavaa löytää selitystä, vaikka myös taloudellisessa ja ennaltaehkäisevässä mielessä tämä on tärkeä tutkimuskohde (Heino 2016, 75-76).

Perustuslaissa (713/1999) on määrätty, että Suomessa on vapaus valita asuinpaikkansa (9§) ja ettei ketään saa asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella (6§). Sosiaalitoimi käyttää julkista valtaa ja jokaisella suomalaisella tulisi asuinpaikasta riippumatta olla samanlaiset mahdollisuudet saada tukea elämänsä vaikeissa

tilanteissa. Kuntakohtaiset vaihtelut palveluissa ovat toisinaan niin suuria (Heino 2007, 13-16), että pelkästään kuntaväestön ikä- ja sosioekonominen rakenne ja yksilölliset elämäntilanteet eivät selitä niitä. Tilastojen perusteella voimme kuitenkin todeta, että asuinkunnalla on merkitystä palveluiden saatavuudessa. Palvelurakenteen kirjo tuottaakin eriarvoisuutta. Lapset ovat saatavan avun suhteen eriarvoisessa asemassa maan eri osissa. (Heino 2009, 200.) Alueelliselle hyvinvointitutkimukselle palveluiden saatavuuden alueellinen kirjo aiheuttaa omat haasteensa. Hyvinvoinnin näkökulmasta on pohdittava, mitkä palvelut tuottavat hyvinvointia. Kuntalain (410/2015) mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia.

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkielman teon kulku ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani aiheena on 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvoinnin alueellinen tarkastelu. Tarkoitukseni on tuottaa tietoa siitä, jakautuuko nuorten kokema hyvinvointi alueellisesti tasaaisesti. Alueellisena indikaattorina on maakunta.

Tutkimusta suunnitellessani olin päättänyt, että haluan tehdä alueellista tarkastelua lapsiin ja lasten hyvinvointiin liittyen. Pohdin graduohjaajieni kanssa erilaisia aineistovaihtoehtoja, ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemä Kouluterveyskysely valikoitui tutkielmani aineistoksi jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Kouluterveyskysely kattaa lähes koko tutkittavan ikäluokan ja Kouluterveyskyselystä oli mahdollista saada tutkimuskäyttöön myös alueellinen indikaattori. Kouluterveyskyselystä sain laajan aineiston, jolla pääsin kiinni nuorten kokemaan hyvinvointiin. Koettua hyvinvointia mitataan tyyppillisesti ihmisen oman subjektiivisen arvion tai näistä arvioista tehtyjen indeksien perusteella (Saari 2011b, 35). Vaikka aluksi olin ajatellut kvalitatiivista tutkimusta, tuntui kvantitatiivinen tutkimus kuitenkin lopulta kaikkein omimmalta vaihtoehdolta.

Aloitin tutkielman teon tutustumalla ja perehtymällä hyvinvointikirjallisuuteen. Tämän jälkeen valitsin vuonna 2017 tehdystä Kouluterveyskyselystä kysymykset (liite 1), joiden käsittely oli perusteltua tutkielmani kannalta. Käsitteenä hyvinvointi on niin laaja, ettei sen kaikkia ulottuvuuksia pystytä mitenkään sisällyttämään yhteen tiedonkeruuseen, vaan huomio joudutaan keskittämään muutamiin keskeisiin ilmiöihin (Hoffrén ym. 2011, 219). Hyvinvointiin liittyvät kysymykset vastaavat varsin hyvin aiemmin mainitsemieni Erik Allardtin (1998) hyvinvoinnin ulottuvuuksien subjektiivisia ja objektiivisia indikaattoreita. Kouluterveyskyselyssä hyvinvointiin liittyviä aihealueita käsitellään erilaajuisesti kuin Allardtin hyvinvointimallissa, ja pääasiassa vastaukset ovat vastaajan subjektiivisia arvioita, joten täysin Allardtin kuusijakoiseen hyvinvointiteoriaan ei tällä aineistolla pääse käsiksi. Aineistolla löytyy kuitenkin vastauksia niin *having- loving- ja being-* kategorioihin, eli jokaiseen kolmeen hyvinvoinnin ulottuvuuteen.

Kun hyvinvointia koskevaan teoreettiseen viitekehykseen perehtymisen jälkeen olin valinnut Kouluterveyskyselystä kysymykset tutkielmaa varten, toimitin THL:lle aineistopyynnön, tutkimussuunnitelmani, aineistonhallintasuunnitelman sekä pro gradu -työni julkaisusuunnitelman joulukuussa 2019. Tämän jälkeen viimeistelin vielä tutkimussuunnitelmaani, pohdin tutkielman tekemiseen liittyvää etiikkaa ja perehdyin aineiston käsittelyä ja analysointia käsittelevään kirjallisuuteen. Sain THL:ltä aineiston tammikuussa 2020. Aloin muokata ja analysoida aineistoa SPSS-ohjelmalla. Myös analysoinnin välivaiheissa syntyi materiaalia, joka oli syytä tallentaa, jotta pystyin myöhemmin tarkistamaan tehtyjä ratkaisuja (Ronkainen ym. 2007, 121). Analysointivaiheessa täydensin vielä tutkielmani teoriaosuutta ja luin paljon kvantitatiiviseen sosiaalitutkimukseen liittyvää metodikirjallisuutta.

Kvalitatiivisesti hyvinvointia tutkittaessa hyvinvointi pyritään tiivistämään muutamaaan ulottuvuuteen tai indikaattoriin (Saari 2011a, 15). Tästä syystä jaoin Kouluterveyskyselyn hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä Allardtin (1976) hyvinvointimallin jaottelun mukaisesti *having- loving-* ja *being-* hyvinvointiulottuvuuksiin. Ulottuvuuksien avulla tutkin, onko havaittavissa, että hyvinvointivajeisiin liittyvät tekijät kasautuvat tyypillisesti samoille oppilaille ja kuinka tyypillistä eri elämänalueiden hyvinvointivajeiden kasautuminen on. Saaren (2011a, 16) mukaan hyvinvointitutkimuksessa on perusteltua pitäytyä usean eri tavoilla yhteismitallistetun ulottuvuuden samanaikaisessa tarkastelussa ja koinkin tämän tarkoituksenmukaiseksi toimintamalliksi omassa työskentelyssäni. Aineiston analysoinnin jälkeen oli aika tulkita saamiani tuloksia ja tämä oli tutkimukseni laadullisin osuus aineiston saannin jälkeen, vaikka laadullista harkintaa oli käytettävä koko analysoinnin ajan. Analysoinnin ja tulkinnan ohella tein koko ajan raportointia tutkimukseni kulusta.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Minkälaisia eroja 8.- Ja 9.-luokkalaisten kokemassa hyvinvoinnissa on alueellisesti havaittavissa?
- 2) Miten hyvinvointivajeet kasautuvat samoille oppilaille ja kuinka tyypillistä eri elämänalueiden hyvinvointivajeiden kasautuminen on?

3.2 Kouluterveyskysely tutkimusaineistona

Yhteiskunnassa on ilmiöitä, jotka ovat hahmotettavissa arkikielellä, mutta joiden yleisyyttä tai jakaumaa ei voida tutkia ilman edustavaa otantaa käyttävää kvantitatiivista tutkimusta (Alkula ym. 1999, 21). Näen, että hyvinvointi on tällainen ilmiö ja siksi kvantitatiivinen tutkimusote ja Kouluterveyskyselyn aineisto olivat perusteltuja valintoja tutkielmalleni. Kouluterveyskysely on toteutettu THL:n määrittelemiä tiedontarpeita varten, mutta valmiit aineistot antavat tutkijoille mahdollisuuden asettaa aineistolle myös toisia tutkimuskysymyksiä. Aineistoista voidaan siis poimia tarkasteluun erilaisia osaryhmiä ja aineistoa voidaan yrittää tarkastella uudesta näkökulmasta (mt., 55). Kouluterveyskyselyä aineistona käyttäessäni luonkin sellaista uutta tietoa, jollaista tämän aineiston pohjalta ei ole vielä analysoitu.

Kouluterveyskysely on pitkäkö kysymyslomake, jonka vastausajaksi THL on ohjeistanut 45 minuuttia. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyyn 8.- ja 9.-luokkalaisista suurin osa vastasi Kouluterveyskyselyyn nettilomakkeella ja osa paperilomakkeella. Kouluterveyskyselyn alussa on ohjeistettu nuoria kyselyyn vastaamisessa. Kouluterveyskyselyyn vastaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. THL ohjeistaa kouluja Kouluterveyskyselyyn vastaamisessa. Kyselyn ja lomaketutkimuksen perusajatus on se, että kysymykset ovat etukäteen laadittuja ja esitetään kaikille vastaajille samassa muodossa (Ronkainen, 2004 113-114). Kouluterveyskyselyn kaikki kysymykset ovat strukturoituja, eli sisältävät valmiit vastausvaihtoehdot.

Kouluterveyskysely on kattava katsaus nuorten kokemaan hyvinvointiin, mutta hyvinvointi on niin moniulotteinen ilmiö (Saari 2011, 15), että kaikkea hyvinvointia koskevaan ei Kouluterveyskyselystä saatavan aineistonkaan perusteella voida vastata. Kouluterveyskysely on kuitenkin ainutlaatuinen kyselytutkimus ja aineisto tutkielmaani, sillä se on suunnattu kaikille 8.- ja 9.-luokkalaisille vuonna 2017 ja kattaa näin ollen lähes koko ikäluokan. Vuonna 2017 Kouluterveyskyselyyn vastasi 73 680 8.- ja 9.-luokkalaista. Esimerkiksi Kouluterveyskyselyn kanssa osittain samoihin teemoihin pureutuva Nuorisobarometri 2017 pohjautuu puhelinhaastatteluihin (Nuorisobarometri 2017). Jo käytännön syistä tutkimuksen vastaajamäärä on huomattavasti suppeampi, mutta toisaalta siinä pystytään vastaamaan tiettyihin hyvinvoinnin kysymyksiin tar-

kemmin kuin lomakkeella tehtävässä Kouluterveyskyselyssä. Kouluterveyskysely tehdään anonyymisti, ja onkin todettu, että nuoret vastaavat esimerkiksi elintapoihin liittyviin kysymyksiin eri tavalla, mahdollisesti rehellisemmin, anonyymisti kuin vaikkapa kouluterveydenhoitajan luona tehtäviin kyselyihin (Ollila ym. 2012, 143). Kouluterveyskysely antaa siis anonyymiteettinsäkin kautta ainutlaatuisen aineiston, joka voi olla joissain suhteissa totuudenmukaisempi kuin rekistereistä ja tilastoista saatava informaatio.

THL on tehnyt Kouluterveyskyselyitä vuodesta 1996 lähtien. Halusin ehdottomasti sisällyttää tutkimukseeni alueellisen näkökulman, joten THL:n kysely on valtakunnallisena aineistona ainoa, jolla pystyn tutkimaan lasten hyvinvointia alueellisesta näkökulmasta. Alueellisia eroavaisuuksia tutkin maakunnallisesti, sillä siihen tarkkuuteen Kouluterveyskyselyn käyttö antoi mahdollisuuden. Alkuperäinen suunnitelmani oli, että olisin tutkinut hyvinvointivajeiden eroavaisuuksia kotikunnan koon mukaan, mutta tällaista dataa ei ollut saatavilla. Sakari Karvonen (2014) on tutkinut lapsiperheiden hyvinvointieroja maalla ja kaupungissa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperhekyselyä aineistonaan käyttäen. Kaupunkisuusasteessa ilmeni tutkimuksessa luonnollisesti selkeitä maantieteellisiä eroja (mt., 124), joten maakunnallinen näkökulma ei loppujen lopuksi ole kovin kaukana ensin ajattelemastani kotikunnan kokonäkökulmasta.

Koen, että Kouluterveyskysely antaa kattavaa tietoa lasten ja nuorten kokemasta hyvinvoinnista, sillä kysely koskee useita lapsen elämän osa-alueita aina ystävyys-suhteista ja vapaa-ajasta koulunkäyntiin. Kouluterveyskyselyn käyttäminen tutkimuksen aineistona rajaa tutkittavien lasten ikäluokan 4.- ja 5.- sekä 8.- ja 9.-luokkalaisiin. Päädyin tutkimaan 8.- ja 9.-luokkalaisten lasten hyvinvointia. Tutkimuslomakkeet alakoululaisille ja yläkoululaisille ovat erilaiset, joten niiden yhdistäminen samaan tutkimukseen ei olisi tarkoituksenmukaista. Yläkouluikäisten nuorten ongelmat myös näyttävät eri tavalla kuin alakouluikäisillä, joten siitäkin syystä koin perustelluksi rajata tutkimuksen 8.- ja 9.-luokkalaisiin.

3.3 Analyysimenetelmät

Suvi Ronkainen (2004, 65-67) on jakanut analyttisen prosessin eli 'Analyysin isolla A:lla' kolmeen vaiheeseen. Aluksi aineistoa pilkotaan, jäsennetään ja järjestetään. Tässä vaiheessa kokeillaan, kuinka hyvin erilaiset analyysitekniikat toimivat. Tämän vaiheen Ronkainen on nimennyt 'analyysiksi pikku a:lla'. Tunnistan tämän vaiheen myös omasta työskentelystäni. Aineistoon tutustuminen vei aikaa ja erilaiset tutkimuksen kannalta epätarkoituksenmukaiset kokeilut aineistolla auttoivat minua hahmottamaan aineiston paremmin. Toisena prosessin vaiheena Ronkainen näkee käsitteellistämisen tai tulkinnan, jossa tutkija siirtää analyysin tuottamat havainnot teoreettiseen yhteyteen ja jäsentää havaintoja teoreettisesti. Myös tämä vaihe oli osa työtäni ja erityisesti ryhmittelyanalyysia tehdessäni sain jatkuvasti peilata aineistoa ja teoriaa keskenään. Kolmas vaihe on Ronkaisen mukaan luenta. Tässä vaiheessa aineistosta muodostettuja havaintoja tarkastellaan erilaisin ideoin ja mietitään, mistä havainnossa voisi olla oikeastaan kyse. Ajatuksena on irrottautua aineistokeskeisestä analyysistä ja hakea erilaisia tulkintaideoita. Luentavaiheessa venytetään aineiston rajoja ja kokeillaan, sujuisiko tietynlainen luenta aineistosta. Omassa työskentelyssä huomasinkin, että analyysin loppuvaiheessa en enää käyttänyt aineistonkäsittelyohjelmaa, vaan tein erilaisia tulkintoja jo tekemistäni havainnoista. Tässä vaiheessa koin erityisen merkitykselliseksi sen, että olin analyysin aiemmissa vaiheissa raportoinut työskentelyni ja tekemäni vaiheet tarkkaan. Näin myös lukija voi tarkastella kriittisesti, päätyisikö hän aineiston ja analysointini pohjalta samoihin tulkintoihin. Tutkimus tuleekin kuvata niin hyvin, että lukija voi ymmärtää ja hyväksyä tiedon tekemisessä tehdyt valinnat ja niiden perustelut ja vakuuttua näin tiedon oikeellisuudesta (Ronkainen ym. 2007, 13).

Vertailukelpoisuutta ei voida mennä suoraan olettamaan edes yksilön omien kokemusten suhteen, sillä vastaaja voi olla vain vähäisissä määrin kiinnostunut omasta hyvinvoinnistaan tai hän ei välttämättä ole ymmärtänyt kysymystä (Sund 2006, 46). Lapsia ja nuoria tutkittaessa on erityisesti mietittävä käsitteistöä ja kehitettävä juuri lasten maailman analysointiin sopivia käsitteitä ja tiedonhankinnan menetelmiä (Karlsson 2006, 176). Tiedonkeruussa on ihan keskeistä, että kysymykset tulevat ymmärretyiksi, eli tutkijalla ja vastaajilla on yhteinen kieli. Tapani Alkula (1999, 20) tutkijakumppaneineen

kirjoittaa kysymysten mielekkästä yhteydestä tutkittavan yhteisön omaan käsitteistöön.

Kvantitatiivista tutkimusta tehdessä on tavallista, että vastaukset, eli aineiston numeroarvot, eivät ole sellaisia kuin tutkija itse olisi odottanut (Ronkainen 2004, 63). Näin kävi minullekin ja tämä haastoi miettimään omia olettamuksia. Tutkimusta tehtäessä ei saa olla liian varma odotettavissa olevista tutkimustuloksista, muutoin nämä ennakkolettamukset voivat ohjailla tutkimuksen tekemistä.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään usein erillistä kysymyksistä tai väittämistä koottuja summamuuttujia (Jokivuori ym. 2007, 9). Myös omassa tutkimuksessani aloitin aineiston käsittelyn summamuuttujien muodostamisella. Käänteisen operationalisoinnin kautta arvioin, mihin abstraktiin asiaan pystyn vastaamaan valmiilla kyselynlaatijan tekemällä kysymysmatriisilla tai kysymysjoukolla. Tutkin kysymysmatriiseja faktoriaanalyysillä, tarkemmin sanottuna pääkomponenttiallyysillä. Saatuja faktoreita arvioin reliabiliteettianalyysillä. Reliabiliteettianalyysillä havainnoidaan mittauksen luotettavuutta (Ronkainen ym. 2007, 132). Analyysissa olin kiinnostunut erityisesti tulosten yhtenäisyydestä, jonka arvioimiseksi käytin tunnuslukuna Cronbachin alfaa. Saaduista ja reliabiliteettianalysoiduista faktoreista muodostin summamuuttujia keskiarvofunktion avulla, mikäli faktorit olivat mielestäni sisällöllisesti järkeviä. Tässä kohtaa kvantitatiivinen tutkimusote kohtasi olennaisella tavalla laadullisen harkinnan ja huolellinen perehtyminen hyvinvointia koskeviin teoreettisiin jäsennyksiin pohjatyönä aineiston analyysille korostui.

Summamuuttujia luokittelin tarvittaessa selkeämpiin luokkiin, sillä summamuuttujia tehdessä asteikollisista muuttujista tuli jatkuvia ja jatkuvat muuttujat voidaan palauttaa laatueroasteikolliseksi luokittelemalla muuttuja esimerkiksi kolmeen luokkaan (Jokivuori ym. 2007, 9). Tämä helpotti esimerkiksi maakunnallista tarkastelua ja vertailua, ja on myös lukijaystävällinen tapa esittää tuloksia. Luokittelussa ja luokkien nimeämisessä tutkijalla on aineiston suhteen suuri valta, joten tulosten luotettavuuden vuoksi olen selostanut summamuuttujien muodostamisen ja summamuuttujien luokittelun tarkasti luvussa 5.1.

Ryhmittelyanalyysin kautta loin Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin marginaaliryhmiä. Ryhmittelyanalyysissa käytin työkaluna SPSS:n K-keskiarvoklusterointia. Valitsin jokaisesta hyvinvoinnin ulottuvuudesta kolme – neljä ydinkysymystä, joiden perusteella ryhmittelin vastaajat viiteentoista hyvinvointiryhmään. Näistä viidestätoista saadusta ryhmästä valitsin marginaaliryhmät, eli hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksiin nähden kaikkein parhaiten ja huonoiten pärjäävät nuoret. Kolmetoista välille jäänyttä ryhmää yhdistin yhdeksi ryhmäksi. Hyvinvointiryhmien muodostamisen olen raportoinut luvussa 5.4. Hyvinvointiryhmien kautta pääsin tarkastelemaan ulottuvuuksien marginaalissa olevia nuoria. Näitä hyvinvoinnin marginaaliryhmiä tarkastelin niin alueellisesti kuin myös hyvinvoinnin ja hyvinvointivajeiden kasautumisen näkökulmasta.

4 Tutkimuksen eettisyys

4.1 Hyvinvointitutkimuksen etiikka

Hyvinvointitutkimus itsessään aiheuttaa jo joitain eettisiä kysymyksiä. Ihmistieteiden täydellinen arvovapaus ja neutraalius on usein mahdotonta jo siksi, että tutkimuksen kohteina on sosiaalisesti merkityksellisiä ilmiöitä ja merkitykset sisältävät aina arvolutauksia (Ronkainen ym. 2007, 12). Sosiaalitieteellisestä tutkimuksesta puhuttaessa tutkimuksen puolueettomuuden ja objektiivisuuden tavoite on ongelmallinen, sillä myös teoreettiset ja käsiteelliset valinnat sisältävät usein normatiivisia tai arvolutautuneita piirteitä. Tärkeää on kuitenkin tunnistaa ja tiedostaa tämä pulma. (Alkula ym. 1999, 11-12.) Objektiivisuus on Suvi Ronkaisen ym. (2007, 11-12) mukaan yksi tieteellisen tutkimuksen kiistellyimmistä määreistä, ja nykyään objektiivisuus ymmärretäänkin ehkä enemmän henkilökohtaisista intresseistä irrottautumisiksi ja pyrkimykseksi olla tietoinen siitä, että tutkimustieto tavoittaa tarkasteltavasta ilmiöstä vain osan ja senkin vain tietystä näkökulmasta.

Hyvinvointitutkimuksen kenttä on sen verran hajanainen, että on jopa pohdittu, onko hyvinvointi liian laaja-alainen tai kunnianhimoinen käsite tutkimukseen (Saari 2011a, 11). Tutkimuksen riittävän tarkka rajaaminen jo tutkimussuunnitelmavaiheessa on tutkimuksen onnistumisen kannalta merkittävä työvaihe. Sanotaan, että rajaus on toimiva, kun se ohjaa työtä, mutta ei kahlitse liikaa ajattelua (Hurtig 2010, 19) ja mielestäni onnistuin tässä työssä tekemään tarkoituksenmukaisen ja toimivan rajauksen.

Joidenkin tutkijoiden mukaan hyvinvointi on mentaalinen tila ja koska sellaisesta ei voida saada luotettavaa tietoa, vertailuja ei voida tehdä (Saari 2011b, 35). Perinteisesti hyvinvointitutkimuksessa haasteena on, että yhteisyyteen ja itsensä toteuttamiseen liittyviä hyvinvointitekijöitä on vaikeampaa tutkia empiirisesti kuin elintason kuuluvia tekijöitä (Allardt 1998, 39). Tässä tutkimuksessa elintason kuuluvat tekijät ovat kuitenkin nuoren arvioita ja kokemuksia, eivätkä siis absoluuttisilla mittareilla mitattuja euroja. Arviot ja kokemukset kertovat luotettavasti sen, mikä yhteys elintasolla on nuoren omaan arkeen. Arvio perheen toimeentulosta on todennäköisesti suhteessa

lähiympäristön tavanomaiseen kulutukseen. Niukempikin toimeentulo vaikuttaa riittävältä, kun se vastaa ympärillä asetettuja odotuksia. (Karvonen 2014, 126.)

Normaalin ja ongelmallisen elämän määrytykset ovat kulttuurisidonnaisia ja muuttuvat ajasta ja paikasta riippuen (Helavirta 2011, 22). Alueelliselle hyvinvointitutkimukselle tämä aiheuttaa erityisiä haasteita, etenkin kun aineistona ovat subjektiiviset näkemykset. Ihminen näkee itsensä osana ympäristöään ja heijastaa omaa hyvinvointiaan suhteessa ympärillä olevien ihmisten hyvinvointiin. Alueelliset erot subjektiivisessa hyvinvointitutkimuksessa saattavat siis tasoittua, kun vastaajat ovat suhteuttaneet vastauksia omaan ympäristöönsä. Objektivisia asioita, esimerkiksi tuloja, arvioitaessa tätä ongelmaa ei ole. Toisaalta myös objektivisten tietojen vertailu valtakunnallisesti voi aiheuttaa eettisesti pohdittavia asioita, kun esimerkiksi elinkustannukset eri puolella Suomea saattavat olla hyvin erisuuruisia ja koostua erilaisista menoista.

4.2 Valmiin aineiston käyttö

Olen tutkimusta tehdessäni sitoutunut THL:n aineiston luovuttamisen ehtoihin. Ehdossa on useita eettisenä kysymyksenä pidettävää asiaa, jotka tieteellisessä tutkimuksessa on erittäin tärkeä ottaa huomioon jo tutkimuksen luotettavuudenkin kannalta. THL:n ehtojen mukaan aineistoa saa käyttää vain aineistolupahakemuksessa mainittuun tarkoitukseen ja mikäli olisin muuttanut tutkimusaihetta tai asetelmaa tutkimuksen edetessä, olisi minun tullut ottaa yhteyttä Kouluterveyskyselyn tutkijoihin Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Aineiston luovuttaminen kolmansille osapuolille ei ollut sallittua ja aineisto oli tutkimuksen ajan säilytettävä niin, että se oli suojattu ja turvattu. Luovutettu aineisto tuli hävittää asianmukaisesti käytön jälkeen. Aineistossa olevien alkuperäisten muuttujien arvoja ei saanut luonnollisestikaan muuttaa ja aineistosta tehdyissä julkaisuissa, eli tässä raportissa ei yksittäistä koulua tai kuntaa pysty tunnistamaan.

Hyvinvointitutkimuksen yhtenä haasteena on pidetty kyselyiden vastausprosenttien jatkuvaa laskua erityisesti koetun hyvinvoinnin tutkimuksissa (Saari 2011b, 72). Kouluterveyskyselyyn vastaa merkittävä osa ikäluokasta, sillä kyselyyn vastataan oppivelvol-

lisuuden piiriin kuuluvilla oppitunneilla peruskoulussa. Valmiin aineiston käyttöön liittyy tutkimuksessani huomattavia etuja, kuten se, että sain erittäin kattavan ja laajan aineiston käyttöön ilman aineiston hankkimiseen liittyviä työvaiheita, kuten kysymyslomakkeen laatimista ja vastaajien vastauksien odottamista. Aineisto oli myös järjestetty THL:llä hallittavaan muotoon niin, että aineiston saatuani pääsin suoraan käsittelemään aineistoa tilasto-ohjelmalla.

Valmiin aineiston käyttöön liittyy kuitenkin myös joitain ongelmia, joita on syytä pohtia oman tutkimusprosessini kannalta. Niin kutsuttua sekundääriaineistoa käyttäessä ei välttämättä saa käyttöönsä juuri sellaista parasta mahdollista aineistoa, jota tutkimusongelman kannalta tarvitsisi; aineistoa ei välttämättä ole kerätty kaikista tutkijaa kiinnostavista asioista tai mittaukset on tehty epätarkemmin kuin tutkija olisi halunnut. (Ronkainen ym. 2007, 113.) Tutkijan tulee asettaa valmiille aineistolle kysymyksiä, joihin aineisto pystyy vastaamaan.

Valmiin aineiston käytössä on nähdäkseni kaksi tekijää, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Iso asia tutkijan kannalta on se, että tutkija ei ole itse voinut olla laatimassa kyselylomaketta ja tämä vaatiikin tutkijalta kykyä ja aikaa paneutua käänteiseen operationalisointiin ja myös kykyä hyväksyä se, ettei kaikkea hänen haluamaansa tietoa ole välttämättä saatavilla. Tutkijan täytyy kriittisesti arvioida, mihin kysymyksiin valmiilla aineistolla voidaan saada vastaus. Toinen asia ei liity pelkästään valmiin aineiston käyttöön, vaan voi tulla esille myös silloin, kun tutkija itse hankkii tutkimusaineistonsa. Tutkija ole ollut läsnä sillä hetkellä, kun vastaajat ovat vastanneet kysymyksiin. Erityisesti Kouluterveyskyselyssä on mietittävä, kuinka tasavertainen vastaamistilanne on eri luokissa, kouluissa ja eri puolilla Suomea ollut, sillä tutkimus on ollut hyvin laaja ja kyselylomakkeeseen ollaan vastattu erilaisissa kouluissa ja erilaisten opettajien valvonnassa.

THL ohjeistaa kouluja tarkasti Kouluterveyskyselyyn vastaamisessa ja kyselyyn vastataan aina opettajan valvonnassa ja oppilaiden tietosuoja vastaustilanteessa on turvattu (THL 2017). Alueellisesta näkökulmasta on pohdittava, onko kaikilla alueilla annettu yhtä paljon aikaa vastata kyselyyn ja onko kyselyyn vastaaminen ollut valtakunnallisesti tasavertainen tilanne. Kouluterveyskysely on laaja kokonaisuus yli sadalla kysy-

myksellään ja mikäli vastaaja on kokenut vastausajan liian lyhyeksi, voi olla, ettei hän ole vastannut kyselyyn huolella. THL:n ohjeistus on, että vastaamiseen varataan koko oppitunti, eli 45 minuuttia ja tarvittaessa oppilas voi jatkaa vastaamista vielä seuraavan välitunnin aikana. Yksi vastaamisen huolellisuuteen vaikuttanut asia voi olla myös kyselyyn vastaamisen vuorokaudenaika tai viikonpäivä. THL ohjeistaakin kouluja, että kyselyä ei kannata tehdä päivän ensimmäisellä tai viimeisellä tunnilla, etenkin maanantaisin tai perjantaisin.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijänä näen läheltä sen, että erityisesti huono-osaisilla ja pahoinvoivilla lapsilla ja nuorilla koulupoissaoloja kertyy runsaasti, joten voi olla, että tämä ryhmä korostuu niissä nuorissa, jotka eivät ole kyselyyn vastanneet. THL myös muistuttaa, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, joten mahdollisesti jotkut nuoret, jotka eivät ole jaksaneet alkaa miettiä Kouluterveyskyselyssä esille otettuja, usein haastaviakin, asioita, ovat jättäneet vastaamatta kyselyyn vapaaehtoisuuteen vedoten.

4.3 Lapset ja nuoret tiedon tuottajina

Käyttämässäni aineistossa Kouluterveyskyselyyn ovat vastanneet 8.- ja 9.-luokkalaiset nuoret. Lasten ja nuorten käyttäminen tiedon tuottajina tuo tutkijan mietittäväksi aina tiettyjä eettisiä kysymyksiä. Vaikka en itse olekaan kerännyt aineistoa, koen tarkoituksenmukaiseksi käsitellä myös aineiston keruuseen liittyviä kysymyksiä, sillä tutkimuksessani on vahvasti lapsinäkökulma ja lapsinäkökulman huomioivan tutkimuksen ja tiedonkeruun haaste on, miten aikuinen tavoittaa lapsen maailman (Karlsson 2006, 176). Vaikka Kouluterveyskyselyyn vastanneet 8- ja 9.-luokkalaiset eivät enää ole varsinaisesti lapsia, eivät yläkouluikäiset vielä ole aikuisiakaan. On myös tärkeää huomioida se, että 8.- ja 9.-luokkalaiset nuoret voivat olla hyvin eri vaiheissa oman henkisen ja fyysisen kehityksensä suhteen. Usein lapsiin liittyvässä tutkimuksessa puhutaan lasten muistista ja muistamisesta, mutta on arvioitu, että noin 11 ikävuoden iässä lapset saavuttavat aikuisten muistamisen tason (Helavirta 2011, 30), joten yläkouluikäisiä tutkitessa muistamiseen liittyvät kysymykset eivät ole kovin merkityksellisiä.

Vornanen (2001, 36) on todennut, että lasten ja nuorten näkökulman esille tuominen on usein hyvinvointitutkimuksen haasteellisin osa. Kuinka saada lapset ja nuoret kiinnostumaan tutkimukseen osallistumisesta? Ja kuinka aikuinen voi määritellä lapsen hyvinvoinnin tai hyvän lapsuuden ehdot? Tutkimusta tehdessäni olin kuitenkin eniten innoissani siitä, että kyselyyn ovat vastanneet nimenomaan lapset itse. Lasten maailmankuva ja aikuisten käsitys lasten maailmankuvasta ovat erilaisia, joten vanhemmilta saatu tieto lapsesta voi olla vinoutunutta tai harhaista (Lahikainen 2011, 33). Esimerkiksi terveydentilaa arvioitaessa nuoret ovat yleensä kriittisempiä kuin huoltajansa ja arvioivat oman vointinsa huonommaksi (Mäki 2012, 91). Hyvinvointi on myös vahvasti kokemuksellinen asia, jota toisen ihmisen on vaikea arvioida tai määritellä toisen puolesta.

Yksi kyselytutkimuksen haasteista on, että kielen monimerkityksellisyys pitäisi eliminoida kysymyksistä. Jos vastaajat ovat käsittäneet kysymyksen eri tavalla, eivät vastaukset ole vertailukelpoisia. (Heiskanen 2010, 89.) Nuorten kohdalla monimerkityksellisuuden eliminointi on erityisen tärkeää, sillä myös kielellinen kehitys voi saman ikäisillä nuorilla olla hyvin eri tasoilla. Lapsilla myös verbaalinen kieli sekoittuu muuhun toimintaan ja kieli on siis vain osa lapsen luontevaa kommunikointia (Helavirta 2011, 29). Helavirta viittaa väitöskirjassaan brittiläistutkimukseen², jossa todetaan, että lasten ja nuorten tutkimisesta tutkijoilla on erilaisia näkemyksiä. Osa tutkijoista korostaa, ettei lapsia tule tarkastella eri tavoin kuin aikuisia ja lasten näkökulmien tutkiminen ei eroa aikuisten tutkimisesta. Osa tutkijoista on taas sitä mieltä, että lapset eroavat täysin aikuisista ja siksi lasten näkökulmien tutkiminen vaatii erityisiä metodologisia ratkaisuja. Kolmas näkökulma on, että lasten näkökulmien tutkiminen on pitkälti samalaista kuin aikuisten, mutta lasten hallitsemat taidot eroavat aikuisten taidoista. Itse olen taipuvainen ajattelemaan, että lapsia tai nuoria ja aikuisia ei voida tutkia täysin samalla tavalla, ja siksi halusin aiheetta käsitellä. Lapsen ja aikuisen kerronta on erilaista, sillä heidän ajattelunsa on erilaista. Ajatteluun ja ymmärrykseen elämästä vai-

² James, Allison & Prout, Alan (1997) *Constructing and Reconstructing Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer.

kuttaa eletyn elämän määrää, joka on lapsilla ja nuorilla luonnollisesti vähäisempi kuin aikuisilla. (Martin 2004, 77.)

Lapset saattavat pyrkiä vastaamaan aikuisen odotuksiin ja toiveisiin ja vastaamaan kyselyissä tai haastattelutilanteissa niin kuin olettavat heiltä odotettavan (Karlsson 2006, 183). Nuori osaa pitää halutessaan monia asioita sisällään toisin kuin pieni lapsi, jonka kontrollijärjestelmä ei ole vielä niin kehittynyt. Nuori voi jättää esimerkiksi jotain kertomatta, koska ei halua puhua asiasta tai ei näe asian merkitystä (Aaltonen ym. 2003, 105). Muistan, että olen itsekin vastannut Kouluterveyskyselyyn yläkoulussa ollessani vuonna 2005. Jotkin kysymykset tuntuivat minusta noloilta ja joissain kohdissa oma kokemattomuus hävetti niin paljon, että vastasin joihinkin yksittäisiin kysymyksiin tahallani väärin. En mitenkään usko, että olisin ainut kaltaiseni, vaan mitä ilmeisimmin Kouluterveyskyselyn aineistosta löytyy totuudenvastaisesti vastanneita oppilaita useista syistä. Satunnaisvirheet alentavat tutkimuksen reliaaabeliutta ja jopa vastaajan mielialan ailahtelut saattavat aiheuttaa mittaustulokseen satunnaisvirhettä (Alkula ym. 1999, 95). Numeeristen tietojen arviointiin vaikuttaakin aina niiden kaksinaisluonne; on olemassa varmoja faktoja kuten ikä ja sukupuoli, mutta toisaalta mielipiteitä ja käyttäytymistä mittaavat luvut voivat muuttua merkittävästikin elämäntilanteiden vaihtuessa (Heiskanen 2010, 71). Kouluterveyskysely on kuitenkin niin laaja aineisto, että kokonaiskuva nuorten hyvinvoinnista on hahmotettavissa aineiston perusteella satunnaisvirheistä huolimatta.

4.4 Aineiston käsittelyn eettiset kysymykset

Tutkimusprosessin aikana sitouduin hyvän tutkimuksen teon eettisiin periaatteisiin ja hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen (TENK). Tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatin tieteellisen tutkimuksenteon eettisiä periaatteita. Käytin aineistoa vain siihen käyttötarkoitukseen, johon käyttöluva myönnettiin. Aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa oli paljon eettisiä ja pohdittavia kysymyksiä, joista vähäisin ei ollut se, että ennen tätä työtä minulla ei ollut käytännössä lainkaan kokemusta kvantitatiivisen tutkimuksen tekemisestä. Kokemattomuus näkyi jo sopivien analyysimenetelmien valin-

nassa, mikä oli merkittävä etappi tutkimuksen luotettavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden kannalta.

Tieteellinen tieto hankitaan aina määrättyjen menetelmien avulla ja suodatetaan kriittisen keskustelun läpi (Aaltola 2007, 16). Analyysien valinnassa sain ohjausta graduohjaajaltani ja aineistoon tutustuessani pikkuhiljaa itsellekin hahmottui, mitkä menetelmät sopivat aineistolleni parhaiten ja minkä menetelmien avulla saan kiinnostavia ja ymmärrettäviä tuloksia. Vaikka samaa asiaa on mahdollista useimmiten tutkia erilaisin menetelmin, tutkimusasetelma on kehitettävä sellaiseksi, että siitä saadaan vastaukset annettuihin kysymyksiin eli jo käsitteellinen viitekehys ohjaa tutkimusmenetelmien valintaa (Alkula ym. 1999, 15). Hyvä teoreettinen tietämys aiheesta auttoi merkittävästi tutkimusmenetelmien valinnassa. Oli myös tärkeää, että saatavilla oli sosiaaliteolliseen kvantitatiiviseen tutkimukseen johdattavia kirjoja. Kuten Pertti Jokivuori ja Risto Hietala (2007, 9) toteavat kirjansa Määrällisiä tarinoita ensimmäisillä sivulla: jos metodikirjan esimerkit käsittelevät vain kylmiä tilastoja tai luonnonilmiöitä, ollaan kaukana niistä käsitteistä ja kysymyksistä, joiden parissa inhimillistä toimintaa selvittävä tutkimus painii.

Laajan aineiston käytön huomattava etu on, että tutkittavasta ilmiöstä voidaan muodostaa uusia indikaattoreita ja käyttää uusia luokituksia (Alkula ym. 1999, 61). Näenkin, että aineiston muokkaus omaan tutkimustyöhöni sopivaksi oli tärkeä vaihe tutkielmani onnistumisen kannalta. Aineiston muokkaamisen jälkeen muodostinkin lopullisen aineiston ja jo melko pelkistetyillä aineiston muokkauksilla luvuista sai tiivistettyä tietoa (Hietaniemi 2001, 88). Jouduin pohtimaan paljon aineiston muokkaamista eettisestä näkökulmasta. Aineiston muokkaaminen ja esimerkiksi summamuuttujien tekeminen aina vaikuttavat myös aineiston tarkkuuteen ja aineistoa muokatessa tutkijalla on valtavasti valtaa. Abstraktia käsitettä on kuitenkin usein tarkoituksenmukaista kuvailla summamuuttujan avulla. Abstraktia käsitettä mitataan käsitteen eri puolilta erilaisilla osamittareilla. Nämä on tarkoituksenmukaista yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi, ja käyttää tässä teknisenä keinona summamuuttujaa. Reliaabeliuden kannalta summamuuttujan muodostaminen on myös tarkoituksenmukaista, sillä satunnaisvirheet kumoavat tällöin toisiaan ja tulos tarkentuu. (Alkula ym. 1999, 100-101.)

Koska tutkielmani tarkoituksena on verrata alueittain nuorten hyvinvointia ja hyvinvoinnin ja sen vajeiden kasautumista, on minun huomioitava tutkimustuloksia analysoidessa ja raportoidessa käsitteet tilastollinen merkitsevyys ja sisällöllinen merkittävyys. Tilastollinen merkitsevyys ei takaa vielä sitä, että tulokset ovat sisällöllisesti kiinnostavia. Pienistä osuuksista lasketut tilastollisesti merkitsevät erot voivat olla sisällöllisesti vähän tärkeitä. (Heiskanen 2010, 83.) Kuitenkin toisinaan pienistäkin eroista voidaan kehittää suuri uutinen (mt., 93). Kvantitatiivisten menetelmien kautta saatujen tuloksien ymmärtäminen ja tulkitseminen edellyttävät tutkimuskohteen tuntemista laajemminkin kuin vain käytetyn aineiston antaman tiedon rajoissa (Alkula ym. 1999, 21), ja tulosten analysoinnin kannalta olikin erittäin tärkeää, että olin perehtynyt hyvinvoinnin käsitteeseen ja hyvinvointia koskevaan tutkimukseen.

Kouluterveyskyselyn kautta sain käsiini valtavan aineiston, jossa on yli 70 000 vastaajaa. Aineistoa käsiteltäessä ja ryhmiteltäessä oli tärkeää muistaa, että ryhmän huonosuaisuudesta ei voida tehdä suoraa päätelmiä siihen kuuluvan yksilön huonosuaisuudesta (Sund 2006, 42). Kvantitatiivisen tutkimuksen yksi kompastuskivi onkin, että tulokset tarjotaan lukijalle objektiivisena tietona, joka yleistetään koskemaan laajoja kokonaisuuksia (Heiskanen 2010, 71). Törmäsinkin aineistoa analysoidessani tilanteeseen, jossa oli pohdittava, onko kyseessä analysoinnin vai mittaamisen ongelma. Mittausongelma syntyy siitä, että jotain muuttujaa ei voida hajottaa enää pidemmälle, eikä näin ollen käy selväksi, mikä on aito yhteys kahden muuttujan välillä. Tulkinnessa on tuolloin tärkeää ottaa huomioon kaikki mahdolliset selitysmahdollisuudet, mitkä voivat selittää muuttujien yhteyttä. (Alkula ym. 1999,78.)

5 Tutkimusaineiston analyysi ja tulokset

5.1 Ensisilmäykset aineistoon

Saadessani käyttöön Kouluterveyskyselyn aloin tutustua aineistoon muun muassa frekvenssijakaumilla ja ristiintaulukoilla. Tutkimusta tehdessäni käsittelin aineistoa SPSS-tilasto-ohjelman versiolla 25.

Aineistoon tutustumisvaiheessa päätin, että jätän Ahvenanmaan kokonaan pois tarkastelusta. Perusteluina tälle on se, että Ahvenanmaalla vastaajia oli vain 466, eli 0,6 % koko aineistosta. Ahvenanmaa on myös osittain lainsäädännöltään erilainen alue ja Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) vuoksi joissakin eduskunnan laeissa on Ahvenanmaata koskevia erityissäännöksiä (Finlex.fi). Kouluterveyskyselyyn vastasi vuonna 2017 73 680 vastaajaa. Kouluterveyskysely tehdään 8.- ja 9.-luokkalaisille kevätlukukaudella, joten pääosa vuoden 2017 Kouluterveyskyselyyn vastaajista on syntynyt vuosina 2001 ja 2002. Ikäluokkien koko on noissa ikäluokissa noin 56 000 (Tilastokeskus 2018e), joten Kouluterveyskysely kattaa reilusti yli puolet ikäluokista. Eniten vastaajia oli Uudellamaalla, jossa Kouluterveyskyselyyn vastasi 18 857 vastaajaa, eli 25,6 % Kouluterveyskyselyn 2017 vastaajista oli uusimaalaisia. Manner-Suomen maakunnista vähiten vastaajia oli Kainuussa, jossa oli 1 121 vastaajaa, eli 1,5 % vastaajista (taulukko 1).

Taulukko 1. 8.- ja 9. luokkalaisille suunnatun Kouluterveyskyselyyn 2017 vastaajien lukumäärä maakunnittain. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	lkm	%
Uusimaa	18857	25,6
Varsinais-Suomi	6356	8,6
Satakunta	2677	3,6
Kanta-Häme	2690	3,7
Pirkanmaa	6585	8,9
Päijät-Häme	2832	3,8
Kymenlaakso	2023	2,7
Etelä-Karjala	1753	2,4
Etelä-Savo	2156	2,9
Pohjois-Savo	3481	4,7
Pohjois-Karjala	2066	2,8
Keski-Suomi	3816	5,2
Etelä-Pohjanmaa	3190	4,3
Pohjanmaa	2644	3,6
Keski-Pohjanmaa	1280	1,7
Pohjois-Pohjanmaa	7218	9,8
Kainuu	1121	1,5
Lappi	2469	3,4
Ahvenanmaa - Åland	466	,6
Yhteensä	73680	100,0

Saamani aineisto sisälsi maakuntamuuttujan. Alun perin suunnittelin, että teen maakunnista isompia kokonaisuuksia, jotta tutkielmani luettavuus paranisi. Testasin aineistoa aluehallintovirastojaon mukaan, mutta eroavaisuudet maakuntien välillä katosivat pieniksi, kun maakuntia yhdisteli suuremmiksi kokonaisuuksiksi (liite 3). Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun välillä oli havaittavissa useiden kysymysten kohdalla selkeitä eroja ja Kainuu erottui maakuntatasoisessa aineistossa usein jommastakummasta ääripäästä. Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu muodostavat yhdessä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja näin ollen näiden maakuntien vastaukset yhdistämällä tulokset eivät olleet enää niin kiinnostavia kuin tarkemmalla alueellisella jaolla. Tästä syystä päätin jättää tutkielmani alueelliseksi indikaattoriksi maakunnan, vaikka tutkimussuunnitelmavaiheessa ajattelin, että yhdistäisin maakunnista isompia kokonaisuuksia.

Tutustuessani aineistoon havaitsin, että kysymyslomakkeen loppupuolella olevissa kysymyksissä on selkeästi enemmän puuttuvia vastauksia kuin alkupään kysymyksissä. Esimerkiksi taustakysymysten jälkeen ensimmäisessä kysymyksessä, eli kysymyksessä

5, mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä, puuttuvia vastauksia on 665 kappaletta, joka on vain 0,9 % vastaajista. Kouluterveyskyselyn viimeisessä kysymysmatriisissa 118 puuttuvia vastauksia on matriisin osasta riippuen 5 984 – 6 277 kappaletta, eli 8,2 % - 8,6 % nuorista on jättänyt vastaamatta viimeisiin kysymyksiin. Tämä toki on luonnollistakin; mikäli oppitunnilla on esimerkiksi sanottu, että kun on valmis, saa lähteä välitunnille, on se voinut houkutella joitain vastaajia jättämään vastaamatta kyselylomakkeen viimeisiin kysymyksiin. Joillekin vastaajille aikaa on voinut olla liian vähän, eikä oppitunti ole riittänyt vastaamiseen. Esimerkiksi tunnollinen vastaaja ei ole ehtinyt kyselyn loppuun saakka oppitunnin aikana. Kyselylomake on myös varsin pitkä, joten esimerkiksi keskittymisvaikeuksista kärsivä ei ole välttämättä jaksanut kahlata kyselyä loppuun saakka. On kuitenkin huomioitava, että silti viimeisiin kysymyksiin on vastannut selkeästi yli 90 % kyselyyn vastaajista ja että vastaamatta jättämisen syyt voivat olla niin moninaiset, ettei alkupään kysymyksiin verrattuna viimeisten kysymysten pienempi vastausmäärä juurikaan vaikuta tulosten luotettavuuteen.

5.2 Faktoriansalyysilla summamuuttujia

Aineistoon tutustumisen ja kuvailevien menetelmien jälkeen aloin analysoida ja kokeilla aineistoa faktoriansalyysilla, tarkemmin sanottuna pääkomponenttiansalyysilla. Analyyisin ajatus on järkeistä sellaista muuttujajoukkoa, joka korreloi keskenään (Jokivuori ym. 2007, 93). Keskenään korreloivista muuttujista voi muodostaa summamuuttujia, jotka helpottavat aineiston analysointia ja tiivistävät isoa aineistoa lukijaystävällisempään muotoon. Faktoriansalyysin kautta Kouluterveyskyselyn aineistosta löytyikin useita vahvoja faktoreita. Tämä oli odotettavissa, sillä Kouluterveyskyselyssä on paljon usean kysymyksen kysymysmatriiseja, joilla on pyritty selvittämään laajempaa ja ei niin selkeästi nuoren hahmotettavissa olevaa kokonaisuutta tai käsitettä. Pääkomponenttiansalyysi sopiikin parhaiten tilanteeseen, jossa aineistossa on useita samaan aihepiiriin liittyviä muuttujia, muttei vielä selvää etukäteiskuvaa siitä, miten muuttujajoukkoa olisi mahdollista tiivistää (mt., 93).

Analyyysin kautta saadut faktorit tarkistin vielä reliabiliteettiansalyysilla, jossa reliabiliteettikerroin Cronbachin alfa kertoi faktorin käyttökelpoisuuden ja vahvuuden eli sen,

onko muuttajat mielekästä yhdistää summamuuttujaksi. Cronbachin alfalla testataan mittarin sisäinen yhdenmukaisuus ja se lasketaan muuttujien välisten keskimääräisten korrelaatioiden ja väittämien lukumäärän perusteella. Cronbachin alfa eli reliabiliteettikerroin on aina nollan ja yhden välillä ja Cronbachin alfan tulisi olla vähintään 0,6, jotta faktori on käyttökelpoinen. Mitä suurempi alfan arvo on, sitä yhtenäisempänä mittaria voidaan pitää. (Jokivuori ym. 2007, 103.) Tässä luvussa olen raportoinut kaikkien muodostamieni summamuuttujien alfat ja pääosin muodostamieni summamuuttujien reliabiliteettikerroin on selkeästi korkeampi kuin 0,6. Tutkimukseni luotettavuuden vuoksi olen myös esitellyt faktorianalyytit taulukoissa, jotta lukija voi tarkastella, kuinka olen summamuuttajat muodostanut.

Summamuuttujien tekemisessä analysoin aineistoa käänteisen operationalisoinnin menetelmällä. Tutkin kysymyksiä ja kysymysmatriiseja ja mietin, mihin laajempaan kokonaisuuteen tai abstraktiin käsitteeseen faktorin muuttajat vastaavat. Faktorianaalysin jälkeen summamuuttujia tehdessä onkin tärkeää pystyä luomaan sisällöllisesti perusteltuja kokonaisuuksia.

Pertti Jokivuori (2007, 186) viittaa kirjassaan Magnus Sverken ja Anders Sjöbergin³ tutkimukseen, jonka mukaan yksittäisten väittämien pohjalta tehtyjen summamuuttujien luomiseen paras ja luotettavin tapa on käyttää keskiarvoa. Käytin summamuuttujien muodostamisessa SPSS:n keskiarvofunktiota. Summamuuttujien vertaileminen maakunnittain vaati summamuuttujien luokittelua, sillä keskiarvoihin perustuvat summamuuttajat ovat lineaarisia, eli jatkuvia muuttujia, jotka esimerkiksi ristiintaulukoitaessa eivät ole lainkaan käyttökelpoisia. Summamuuttujien luokittelu on kuitenkin aina ongelmallista, sillä se hävittää informaatiota ja näin ollen vähentää mittaustarkkuutta (mt., 186). Sverken ja Sjöbergin mukaan paras tapa on jakaa keskiarvoskaala niin, että se heijastelee alkuperäisten väittämien kanssa samaa tai eri mieltä olemista. Tämä tosin edellyttää, että vastaajia on riittävän paljon. Aineistossani vastaajia on runsaasti ja pääasiassa olen käyttänyt luokittelumenetelmänä alkuperäisten väittämien muunnoksia. Seuraavaksi selostan tekemäni luokittelut mahdollisimman tarkasti.

³ Sverke, Magnus & Sjöberg, Anders (1994): Dual Commitment to Company and Union in Sweden. An Examination of Predictors and Taxonomic Split Methods. *Economic and Industrial Democracy*, Vol 15, 531-564.

Osallisuuden kokemusta selvitettiin Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisissa 106. Nuorilla on tyypillisesti voimakas halu kuulua ryhmään ja tulla sitä kautta hyväksytyksi ja mahdollisesti nuori muuttaa käytöstäänkin osallisuutta kokeakseen (Aaltonen ym. 2003, 87). Osallisuutta selvitettiin pyytämällä vastaajia kuvailemaan, kuinka tärkeä osa he kokevat olevansa mm. perhettä ja ystäväporukkaa. Faktoriansalyysin (taulukko 2) perusteella kysymysmatriisista muodostui myös vahva faktori, jonka reliabiliteettikerroin oli 0,902. Tein koko matriisista eli kahdeksasta eri muuttujasta summamuuttujan.

Taulukko 2. Faktoriansalyysi osallisuuden kokemuksesta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Osallisuus
(1) Perhettä	,707
(2) Sukua	,777
(3) Ystäväporukkaa	,782
(4) Harrastusporukkaa	,759
(5) Eniten käyttämäni nettiyhteisöä	,706
(6) Luokkayhteisöä	,844
(7) Kouluyhteisöä	,853
(8) Suomalaista yhteiskuntaa	,748
Cronbachin alfa	0,902

Testasin osallisuuden faktorista muodostamalleni summamuuttujalle useita eri luokitteluja, mutta päädyin luokittelemaan osallisuuden vain kahteen ryhmään: tuntee osallisuutta ja ei tunne osallisuutta. Näiden ryhmien rajan tein keskiarvojakauman puoleen väliin. Kysymysmatriisissa oli viisiportainen vastausvaihtoehto, jossa keskimäinen oli nimetty 'ei samaa, eikä eri mieltä' ja pohdin pitkään, jätänkö nämä vastaukset huomioidatta. Matriisissa oli kuitenkin kahdeksan osakysymystä, joten päädyin siihen, että otan huomioon myös ne, jotka ovat valinneet keskimäisen vaihtoehdon, sillä pääosin vastaajat olivat valinneet keskimäisen vaihtoehdon vain yksittäisiin kysymyksiin ja toisaalta sekin on arvokas tieto, ettei osaa sanoa, kokeeko olevansa tärkeä osa jotain yhteisöä.

Koulu on merkittävä osa nuoren elämää ja yksi tärkeistä areenoista nuoren elinympäristössä. Kysymysmatriisissa 17 selvitettiin mielekkyyttä ja innostusta koulunkäyntiä kohtaan. Mielekkyys ja innostus koulutyötä kohtaan muodosti odotetusti yhden vahvan faktorin (taulukko 3), jonka Cronbachin alfa oli 0,804. Muodostin matriisista summamuuttujan ja luokittelin summamuuttujan kolmeen luokkaan: nuoret, jotka tuntevat innostusta ja energiaa koulunkäyntiin 'harvoin', 'joskus' ja 'usein'.

Taulukko 3. Faktorianalyysi koulunkäynnin mielekkyydestä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Koulunkäynnin mielekkyys
(1) Koulussa olen täynnä energiaa	,831
(2) Olen innostunut koulusta	,899
(4) Olen uppoutunut koulunkäyntiin	,813
Cronbachin alfa	0,804

Allardt (1976) oli määritellyt tärkeäksi hyvinvoinnin tekijäksi itsensä toteuttamisen mahdollisuuden. Nuoret toteuttavat itseään toki kaikissa elinympäristöissään, mutta koulu on merkittävä paikka uuden oppimiselle ja koulumenestys tutkitusti vaikuttaa itsetuntoon (Kiviruusu 2017, 60; Keltikangas-Järvinen 1994, 218). Kouluterveyskyselyn kysymyksessä 13 selvitettiin vaikeuksia koulunkäynnissä kysymysmatriisin avulla. Tein kysymysmatriisista faktorianalyysin pääkomponenttimenetelmällä (taulukko 4).

Faktoreita muodostui kaksi, toisen nimesin kognitiivisiksi haasteiksi ja toisen suullisiksi haasteiksi. Osakysymys, joka käsitteli vaikeutta opiskelussa tarvittavien laitteiden, digitaalisen tekniikan tai ohjelmistojen käytöstä, ei liittynyt kumpaankaan faktoriin, mikä on myös sisällöllisesti perusteltua, sillä laitteiden käytön vaikeus ei liity suoraan kognitiivisiin tai suullisiin koulunkäynnin vaikeuksiin. Suullisten vaikeuksien summamuuttujaan kuului vastaaminen tunnilla ja suullinen esiintyminen. Kognitiivisten vaikeuksien summamuuttujaan kuului läksyjen ja tehtävien tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, sekä kirjoittamista, lukemista ja laskemista vaativien tehtävien tekeminen. Molemmat summamuuttujat luokittelin neljään luokkaan samoin kriteerein ja nimesin ne

kysymysmatriisiin vastausvaihtoehtojen mukaisesti, eli haasteita oli joko: 'ei lainkaan, 'melko vähän', 'melko paljon' tai 'erittäin paljon'.

Taulukko 4. Faktorianalyysi koulunkäynnin haasteista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Faktori	
	Kognitiiviset haasteet	Suulliset haasteet
(1) Opetuksen seuraaminen oppitunneilla	,824	
(2) Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen	,901	
(3) Kokeisiin valmistautuminen	,842	
(4) Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen	,779	
(5) Lukemista vaativien tehtävien tekeminen	,789	
(6) Laskemista vaativien tehtävien tekeminen	,707	
(8) Suullinen esiintyminen		,903
(9) Vastaaminen tunnilla		,866
(10) Opiskelussa käytettävien laitteiden (digitaalisen tekniikan tai ohjelmistojen) käyttö		
Cronbachin alfa	0,898	0,749

Opettajat ja luokkatoverit ovat henkilöitä, joiden seurassa yläkoululainen viettää ison osan arjestaan. Yhteisyyssuhteiden tutkimisen kannalta onkin tärkeää tutkia nuoren asennetta omiin opettajiinsa ja kokemusta omasta luokkahengestä. Käänteisen operationalisoinnin myötä päädyin siihen, että Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisilla 8 pyrittiin selvittämään sitä, kuinka miellyttävänä ja kannustavana oppilas kokee omat opettajansa ja kysymysmatriisi 7 pyrki tutkimaan vastaajan kokemusta luokkahengestä. Opettajiin liittyvä kysymysmatriisi muodosti vahvan faktorin (taulukko 5), mutta kysymys siitä, odottavatko opettajat oppilaalta liikaa ei kuulunut faktoriin. Kysymys olikin esitetty kysymysmatriisissa toisin päin kuin muut kysymykset, niin että vastaus 'täysin samaa mieltä' oli vastaajan kannalta negatiivinen asia, kun esimerkiksi kysymyksessä 'opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti' 'täysin samaa mieltä' on vastaajan kannalta positiivisin vastaus. Muutin arvot SPSS-ohjelmalla niin, että myös kysymys opettajien odotuksista oli linjassa matriisin muiden kysymysten kanssa. Siltikään kysymys ei kuulunut faktoriin. Tämä on ymmärrettävää, sillä muissa matriisin kysymyksissä keskitytään opettajien sosiaalisiin taitoihin, mutta kolmas kysymys käsittelee oppilaan omaa kokemusta opettajan odotuksista vastaajaa kohtaan.

Taulukko 5. Faktorianalyysi opettajan sosiaalisille taidoille. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Opettajan sosiaaliset taidot
(1) Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla	,825
(2) Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu	,810
(3) Opettajani odottavat minulta liikaa	
(4) Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	,780
Cronbachin alfa	0,752

Opettajiin liittyvän kysymysmatriisin kolmesta kysymyksestä: 'opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunnilla', 'opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu' ja 'opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti' muodostin summamuuttujan. Summamuuttujan muodostaminen oli tarkoituksenmukaista, sillä reliabiliteettikerroin summamuuttujaan tarkoitetuille muuttujille oli 0,752. Summamuuttujan luokittelin kolmeen luokkaan, jotka nimesin hyväksi opettajiksi, keskinkertaisiksi opettajiksi ja huonoiksi opettajiksi. On kuitenkin huomattava, että nämä nimetykset eivät tarkoita niinkään opetuksen laatua, vaan sitä, millaisena oppilas kokee opettajan sosiaalisesti.

Faktorianalyysin perusteella luokkahengen kysymysmatriisi 7 muodosti niin ikään vahvan faktorin (taulukko 6), ja reliabiliteettianalyysillä sain faktorille Cronbachin alfaksi 0,683. Muodostin matriisin kysymyksistä summamuuttujan ja luokittelin summamuuttujan kolmeen osaan: hyvä luokkahenki, keskinkertainen luokkahenki ja huono luokkahenki.

Taulukko 6. Faktorianalyysi luokkahengestä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Luokkahenki
(1) Luokassani on hyvä työrauha	,725
(2) Luokan ilmapiiri on sellainen, että uskallan vapaasti ilmaista mielipiteeni	,811
(3) Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	,808
Cronbachin alfa	0,683

Osallisuuden kannalta merkittävää on se, miten yksilö voi vaikuttaa ympäristöönsä. Kuten jo aiemmin olen todennut, kouluympäristö on nuorelle merkittävä arkiympäristö, eikä siis ole yhdentekevää, millainen kokemus oppilaalla on siitä, kuinka hän voi vaikuttaa kouluympäristöön. Kysymysmatriisissa 10 vastaajalta kysytään, millinen mahdollisuus hänellä on ollut vaikuttaa asioihin koulussa tämän lukuvuoden aikana. Faktorianalyysissa matriisista (taulukko 7) muodostui yksi faktori ja reliabiliteettianalyysilla saatu Cronbachin alfa oli faktorille 0,913. Muodostin faktorista summamuuttujan ja luokittelin summamuuttujan neljään luokkaan: voi vaikuttaa koulutyöhön 'hyvin', 'melko hyvin', melko huonosti' tai huonosti'.

Taulukko 7. Faktorianalyysi vaikutusmahdollisuuksista koulussa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Vaikutusmahdollisuudet koulussa
(1) Oppituntien järjestelyt (esim. työskentelytavat)	,776
(2) Koulutyön suunnittelu (mm. oppituntien sijoittelu, koulupäivän alkamisajankohta, koejärjestelyt)	,819
(3) Välituntien tai taukojen suunnittelu tai toteutus	,850
(4) Koulun yhteisten sääntöjen laatiminen	,862
(5) Koulutilojen suunnittelu tai siistiminen	,859
(6) Kouluruokailu (mm. ruokalistat, tilojen viihtyvyys)	,805
(7) Koulun teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestäminen	,707
Cronbachin alfa	0,913

Kouluterveyskyselyssä vastaajan mielialaa selvitettiin kahdella kysymysmatriisilla. Kysymysmatriisissa 31 pyydettiin vastaajaa kuvaamaan negatiivisia mielialoja viimeisen kahden viikon aikana ja kysymysmatriisissa 32 positiivisia mielialoja viimeisen kahden viikon aikana. Kysymysmatriisissa 31 olevista väittämistä seitsemän ensimmäistä muodostavat GAD7-mittarin (Generalized anxiety disorder), joka mittaa ahdistuneisuutta ja väittämät 8-9 muodostavat mittarin PHQ2 (Patient Health Questionnaire 2), joka mittaa masennusoireita. Kysymysmatriisissa 32 väittämät muodostavat lyhyen 7-osioisen version (SWEMWBS) positiivisen mielenterveyden mittarista (Warwick-Edinburgh Mental Well-being Scale). Näihin mittareihin on olemassa valmiit laskukaavat, mutta muodostin kysymysmatriiseista oman summamuuttujan ja en näin ollen käytä vakiintunutta laskutapaa. Molemmat kysymysmatriisit muodostivat niistä tehdyissä faktorianalyseissa vahvat faktorit. Kysymysmatriisista 31 muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfa oli reliabiliteettianalyysissa 0,937 (taulukko 8). Kysymysmatriisista 32 muodostetun summamuuttujan reliabiliteettikerroin oli taas 0,912 (taulukko 9). Muodostin molemmista kysymysmatriiseista oman summamuuttujansa.

Taulukko 8. Faktorianalyysi mielialasta negatiivisten kysymysten kautta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset.

	Mieliala
(1) Hermostuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne	,857
(2) En ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani	,873
(3) Liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista	,855
(4) Vaikeus rentoutua	,852
(5) Niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan	,735
(6) Taipumus harmistua tai ärsyyntyä helposti	,799
(7) Pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua	,766
(8) Vain vähäinen mielenkiinto tai mielihyvä erilaisten asioiden tekemisestä	,781
(9) Alakuloisuus, masentuneisuus, toivottomuus	,830
Cronbachin alfa	0,937

Negatiivisten tunnetilojen kautta muodostetun summamuuttujan luokittelin ensin neljään luokkaan, mutta päädyin lopulta hyödyntämään kolmen luokan luokittelua. Aluksi tein yhden luokan, johon kuuluivat kaikki ne, jotka olivat vastanneet matriisin kysy-

myksiin 'ei koskaan'. Koska suurin osa vastaajista oli kuitenkin valinnut vähintään yhteen kysymykseen jonkin muun vaihtoehdon kuin 'ei koskaan', luovuin neliluokkaisesta summamuuttujasta ja päädyin kolmiluokkaiseen summamuuttujaan, jossa vaihtoehdot olivat 'ei lainkaan ja harvoin', 'toisinaan' tai 'lähes koko ajan'. Se, että suurin osa vastaajista oli viimeisen kahden viikon aikana tuntenut jotain negatiivisia mielialoja, on vallan luonnollinen tulos, eikä sitä voida pitää negatiivisena signaalina nuorten mielialasta. Tästä syystä päädyin siihen, että on varsin perusteltua käyttää kolmiluokkaista summamuuttujaa, jossa yksi luokka on nimetty 'ei lainkaan ja harvoin'.

Positiivisten kysymysten kautta tehdyn summamuuttujan luokittelin neljään luokkaan: mieliala on 'hyvä', 'melko hyvä', 'melko huono' tai 'huono'. Negatiivisten ja positiivisten kautta tunnetilaa oli kysytty vastaajilta eri asteikoilla: negatiivisia tunteita käsittelevässä matriisissa vastausasteikko oli neliportainen ja positiivisia tunteita käsittelevässä matriisissa taas viisiportainen. Tästä syystä en kokenut mielekkääksi yhdistää näitä matriiseja, vaikka myöhemmin tekemäni ryhmittelyanalyysin kannalta yksi summamuuttuja mielialasta olisi ollut hyvä työkalu.

Taulukko 9. Faktorianalyysi mielialasta positiivisten kysymysten kautta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Mieliala
(1) Olen tuntenut itseni toiveikkaaksi tulevaisuuden suhteen	,794
(2) Olen tuntenut itseni hyödylliseksi	,846
(3) Olen tuntenut itseni rentoutuneeksi	,797
(4) Olen käsitellyt ongelmia hyvin	,850
(5) Olen ajatellut selkeästi	,847
(6) Olen tuntenut läheisyyttä toisiin ihmisiin	,738
(7) Olen kyennyt tekemään omia päätöksiä asioista	,789
Cronbachin alfa	0,912

Oppilaan fyysistä terveyttä ja fyysisiä oireita tutkittiin kysymysmatriisissa 28. Tein matriisista faktorianalyysin (taulukko 10) ja faktoreita muodostui kaksi. Flunssaoireet (nenän tukkoisuus tai nuha, kuiva tai kipeä kurkku, yskä, kutiavat tai vuotavat silmät) erotuivat selkeästi omana faktorinaan ja toisena faktorina muut fyysiset oireet (selkäkivut,

vatsakivut, univaikeudet, päänsärky, väsymys ja heikotus). Muodostin fyysisistä oireista kaksi summamuuttujaa. Molemmat summamuuttujat luokittelin kolmeen luokkaan: 'harvoin tai ei lainkaan', 'vähintään kerran kuukaudessa' tai 'usein'.

Taulukko 10. Faktorianalyysi fyysisistä terveysoireista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Faktori	
	Muut fyysiset oireet	Flunssaoireet
(1) Niska- tai hartiakipu	,787	
(2) Selän alaosan kipuja	,701	
(3) Vatsakipu	,657	
(4) Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	,693	
(5) Päänsärkyä	,724	
(6) Väsymystä tai heikotusta	,773	
(7) Nenän tukkoisuutta tai nuhaa		-,838
(8) Kuiva tai kipeä kurkku		-,823
(9) Yskää		-,873
(10) Kutiavat tai vuotavat silmät		-,501
Cronbachin alfa	0,821	0,790

Mielenkiintoista oli, että tehdessäni faktorianalyysin (taulukko 11) edellä mainitsemistani terveyteen liittyville summamuuttujille (mieliala negatiivisten kysymysten kautta, flunssaoireet ja muut fyysiset oireet), sain varsin vahvan faktorin, jonka reliabiliteettianalyysin myötä saatu Cronbachin alfa oli 0,775. Fyysinen ja psyykinen terveys ovat siis varsin vahvasti yhteydessä toisiinsa. Näitä en kuitenkaan enää yhdistänyt edelleen summamuuttujaksi, sillä koin summamuuttujista edelleen muodostetun summamuuttujan tiedon validiuden kannalta arveluttavana ratkaisuna. Tulos oli kuitenkin sen verran mielenkiintoinen, että koin tarkoituksenmukaiseksi raportoida sen, vaikkeen siitä alueellista tarkastelua tehnytkään.

Taulukko 11. Faktorianalyysi terveyteen liittyvillä summamuuttujilla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Terveys
Flunssaoireiden summamuuttuja	,791
Muiden fyysisten oireiden summamuuttuja	,891
Negatiivisten kysymysten kautta kysytyn mielialan summamuuttuja	,807
Cronbachin alfa	0,775

Seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua tutkittiin kysymysmatriisissa 76. Seksuaalisesta ehdottelusta ja ahdistelusta muodostin summamuuttujan, jonka luokittelin kahteen luokkaan niin, että toiseen luokkaan tulivat ne vastaajat, jotka olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin 'ei' ja näin ollen eivät olleet kokeneet lainkaan seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua, ja toiseen ne, jotka olivat vastanneet yhteenkin kysymykseen 'kyllä'. Näin sain selville, kuinka moni on kokenut seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua edes jossain. Mielenkiintoista oli, että faktorianalyysillä seksuaaliseen ehdotteluun liittyvät matriisin kysymykset muodostivat yhden faktorin (taulukko 12). Seksuaalinen ehdottelu ja ahdistelu eivät siis ole yksittäistapauksia, vaan liittyvät vahvasti toisiinsa; samat nuoret kokevat seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua yleensä useammassa ympäristössä ja toiset nuoret eivät koe seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua missään elinympäristössään.

Taulukko 12. Faktorianalyysi seksuaaliseen ehdotteluun ja ahdisteluun liittyen. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Seksuaalinen ehdottelu ja ahdistelu
(1) Puhelimessa tai internetissä	,668
(2) Koulussa	,765
(4) Harrastuksissa	,795
(5) Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa	,712
(6) Sinun tai jonkun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa	,781
Cronbachin alfa	0,763

Kysymysmatriisissa 78 jatkettiin saman asian, eli seksuaalisen ahdistelun, äärellä, mutta konkreettisemmilla kysymyksillä. Vastaajaa pyydetään kertomaan, onko hän kokenut jotain kuvatuista asioista, esimerkiksi kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, viimeisen vuoden aikana. Faktoriansalyysi osoitti kaikkien kysymysten liittyvän toisiinsa (taulukko 13), mutta reliabiliteettianalyysissa (taulukko 14) kävi selväksi, että ensimmäinen kysymys kysymysmatriisista erottui selvästi muista ja summamuuttujan reliabiliteettikerroin nousee, mikäli jätän ensimmäisen kysymyksen summamuuttujan ulkopuolelle. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, onko vastaaja kokenut kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua. Arvioin, että sisällöllisesti ensimmäinen kysymys onkin perustellusti erilainen, sillä muissa tapahtuu selkeästi rikollista toimintaa, kuten seksiin painostamista tai rahan tarjoamista vastineeksi seksistä. Kehoa ja seksuaalisuutta loukkaava puhe on toki vakavasti otettava ilmiö, ja se erottui vastauksissa selkeästi yleisempänä kuin seuraavat kysymykset seksuaalisesta väkivallasta.

Taulukko 13. Faktoriansalyysi seksuaaliseen häirintään, kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyen. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Seksuaalinen häirintä
(1) Kehoa tai seksuaalisuuttasi loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua	,629
(2) Kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi	,813
(3) Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista	,837
(4) Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä	,794
Cronbachin alfa	0,725

Taulukko 14. Reliabiliteettianalyysi seksuaaliseen häirintään, kiusaamiseen ja väkivaltaan liittyen. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Cronbachin alfa, jos muuttuja poistetaan
(1) Kehoa tai seksuaalisuuttasi loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua	,784
(2) Kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi	,622
(3) Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista	,626
(4) Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä	,649

Faktori- ja reliabiliteettianalyysien perusteella tein seksuaalisesta väkivallasta yhden summamuuttujan ja käsittelen kiusaamiskysymyksen erillisenä rikollisesta toiminnasta. Seksuaalisen väkivallan faktori sai reliabiliteettianalyysissa Cronbachin alfan 0,784, joten nämä oli perusteltua yhdistää yhdeksi summamuuttujaksi. Summamuuttujan luokittelin samoin kuin seksuaalisen ehdottelun ja ahdistelun summamuuttujan; jaoin vastaajat niihin, jotka eivät olleet kokeneet lainkaan seksuaalista väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana, ja niihin, jotka olivat vastanneet edes yhteen kysymykseen 'kyllä' ja näin ollen kokeneet seksuaalista väkivaltaa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana.

Kouluterveyskyselyn kysymyksessä 82 selvitettiin vanhemman epäasiallista käytöstä lasta kohtaan viimeisen vuoden aikana. Samassa kysymysmatriisissa oli kysymyksiä haukkumisesta ja murjottamisesta rajuihin väkivallantekoihin. Tein kysymysmatriisista faktorianalyysin (taulukko 15). Faktoreita löytyi kaksi: kuusi viimeistä kysymystä muodostivat yhden faktorin, tämän nimesin vanhemman väkivallaksi tai väkivallan uhaksi. Kolme ensimmäistä muodosti toisen faktorin, tämän faktorin nimesin muuksi epäasialliseksi käytökseksi.

Taulukko 15. Faktorianalyysin tulos vanhemman epäasialliselle käytökselle lasta kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Faktori	
	Väkivalta tai väkivallan uhka	Muu epäasiallinen käytös
(1) Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta		,871
(2) Haukkunut tai nimitellyt		,797
(3) Heittänyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)		,583
(4) Uhannut lyömisellä tai piiskaamisella	,740	
(5) Töninyt tai ravistellut väkivaltaisesti	,762	
(6) Tukistanut, antanut luunapin tai lyönyt avokämmenellä	,747	
(7) Lyönyt nyrkillä tai esineellä tai potkaissut	,885	
(8) Tehnyt jotain muuta väkivaltaista	,840	
Cronbachin alfa	0,858	0,695

Kuusi viimeistä vaihtoehtoa käsittelivät kaikki vanhemman väkivaltaa tai sen uhkaa ja näiden kysymysten yhteys oli selvä ja Cronbachin alfa 0,858. Nämä muodostivat myös

sisällöllisesti perustellun kokonaisuuden. Muodostin näistä kysymyksistä summamuuttujan, jonka nimesin vanhemman väkivallaksi tai sen uhaksi. Luokittelin summamuuttujan kolmeen luokkaan: 'ei väkivaltaa', jossa kaikkiin kysymyksiin oli vastattu ei, 'jonkin verran väkivaltaa tai väkivallan uhkaa', jos yksittäiseen kysymykseen oli vastattu kyllä, sekä 'väkivaltainen vanhempi', jos suurimpaan osaan oli vastattu kyllä. Toisesta faktorista muodostin myös summamuuttujan, sillä myös nämä kysymykset muodostivat perustellun kokonaisuuden ja faktorin Cronbachin alfa kofaktori reliabiliteettianalyysillä muodostui 0,695. Tämän summamuuttujan luokittelin kahteen luokkaan: 'on ollut epäasiallista käytöstä' ja 'ei ole ollut epäasiallista käytöstä'.

Kouluterveyskysely elää ajassa ja internet on nykyisin merkittävä osa lasten ja nuorten elämää. Vuonna 2017 98 % nuorista (16–24 vuotiaat) käytti nettiä päivittäin (Tilastokeskus 2017). Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisi 113 koskee nettiriippuvuutta. Ennen kysymystä vastaajalle on kerrottu, että netillä tarkoitetaan kysymyksessä kaikilla erilaisilla laitteilla käytettäviä sovelluksia, pelejä, elokuvia tai ohjelmia, sekä sosiaalista mediaa ja verkkopalveluita. Kysymysmatriisin vastaukset kiinnostivat minua jo etukäteen valtavasti, sillä työssäni olen nähnyt erilaisten medialaitteiden olevan hyvin riippuvuutta aiheuttavia ja vaikeuttavan merkittävästi joidenkin nuorten elämää. Kysymysmatriisin faktorianalysissä sain yhden faktorin (taulukko 16), jonka Cronbachin alfa oli 0,836 ja muodostin kysymyksestä summamuuttujan. Luokittelin summamuuttujan aluksi kolmeen luokkaan, mutta päädyin lopulta tekemään neljä luokkaa niin, että sain yhteen luokkaan ne, jotka ovat vastanneet kaikkiin kysymyksiin, ettei heillä ole koskaan haasteita netin käytön kanssa. Luokittelu muodostui seuraavanlaiseksi: 'nettiriippuvainen', 'jonkin verran haasteita netin käytön rajaamisessa', vain vähän haasteita netin käytön rajaamisessa' tai 'ei lainkaan haasteita netin käytön rajaamisessa'.

Taulukko 16. Faktorianalyysi nettiriippuvuudesta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Nettiriippuvuus
(1) Olen yrittänyt viettää vähemmän aikaa netissä, mutta en ole onnistunut	,759
(2) Minun pitäisi viettää enemmän aikaa perheen, ystävien tai läksyjen parissa, mutta kaikki aika kuluu netissä	,808
(3) Olen huomannut olevani netissä vaikka minua ei ole oikeastaan edes huvittanut	,805
(4) Olen tuntenut oloni hermostuneeksi kun en ole päässyt nettiin	,787
(5) En ole syönyt tai nukkunut netin takia	,726
Cronbachin alfa	0,821

Kysymysmatriisi 111 kokoa koko Kouluterveyskyselyn ja tietyllä tavalla tiivistää hyvinvointia yhteen kysymykseen, jossa tarkastellaan nuoren elämänhallintaa. Elämänhallinnalla tarkoitetaan tunnetta siitä, että kykenee hallitsemaan niin itsestä kuin ympäristöstä tulevia vaatimuksia, odotuksia ja paineita (Aaltonen ym. 2003, 133). Kysymysmatriisilla pyritään selvittämään vastaajan elämänhallintaa ja tyytyväisyyttä elämään tällä hetkellä. 'Tällä hetkellä' oli alleviivattu kysymyksenasettelussa. Tämän kysymyksen kohdalla mietin, että eroja voi tuoda se, mihin vuorokaudenaikaan tai minä viikonpäivänä kysely on luokassa tehty ja juuri sen päivän mieliala on saattanut vaikuttaa omaan tyytyväisyyteen vastaamisen hetkellä. Faktorianalyysissä (taulukko 17) vastaukset muodostivat selkeästi yhden faktorin, jonka Cronbachin alfaksi muodostui peräti 0,956. Muodostin matriisista summamuuttujan ja luokittelin summamuuttujan ensin neljään luokkaan. Päädyin kuitenkin tulosten tarkastelun jälkeen siihen, että luokittelin summamuuttujan kahteen luokkaan, jotka nimesin 'hyväksi elämänhallinnaksi' ja 'huonoksi elämänhallinnaksi'. Kahteen luokkaan luokittelu toki kärjistää tuloksia, mutta matriisissa on kahdeksan kysymystä, joten vastaajat ovat voineet pohtia elämänhallintaa monesta näkökulmasta. Koin tästä syystä kahteen luokkaan tehtävän luokittelun olevan tässä tilanteessa lukijaystävällinen tapa ilmaista tuloksia.

Taulukko 17. Faktorianalyysi elämänhallinnasta ja tyytyväisyydestä elämään. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Elämänhallinta ja tyytyväisyys
(1) Tunnen, että elämälläni on päämäärä ja tarkoitus	,870
(2) Tunnen olevani arvokas	,887
(3) Pystyn tekemään elämäni liittyviä päätöksiä	,895
(4) Pystyn toimimaan sen mukaisesti, mitä itse pidän tärkeänä	,887
(5) Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani	,909
(6) Koen pärjääväni elämässäni	,916
(7) Jos joudun vaikeuksiin, keksin niihin yleensä ratkaisun	,864
(8) Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa	,777
 Cronbachin alfa	 0,956

Kysymyksessä 68 selvitettiin huumeiden ja muiden päihteiden kuin alkoholin käyttöä kysymysmatriisin avulla. Faktorianalyysi (taulukko 18) osoitti, että nämä kysymykset kuuluvat samaan faktoriin ja reliabiliteettianalyysi vahvisti kysymysten Cronbachin alfa 0,870. Tein kysymysmatriisista summamuuttujan keskiarvofunktiolla. Summamuuttujan luokittelin neljään luokkaan: 'ei koskaan käyttänyt', 'kerran kokeillut', 'pari kertaa kokeillut' ja 'käyttäjä'. Käyttäjä-luokan jäsenet olivat vastanneet useaan kysymykseen, että olivat käyttäneet ainetta yli viisi kertaa. Luokka sisältää myös entiset käyttäjät, sillä kysymyksessä ei oltu asetettu aikamäärettä, minkä ajan kuluessa käyttöä oli pitänyt tapahtua. Kyseessä ovat kuitenkin varsin nuoret vastaajat, joten voidaan olettaa, että entisten käyttäjien määrä on erittäin marginaalinen.

Taulukko 18. Faktorianalyysi laittomien päihteiden käytöstä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten

	Laittomien päihteiden käyttö
(1) Marihuanaa tai hasista (kannabista)	,782
(2) Haistellut jotain huumaavaa ainetta (liimaa, butaania tms.) päihtyäksesi	,797
(3) Lääkkeitä (rauhottavia, uni- tai särkylääkkeitä) tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä päihtyäksesi	,777
(4) Ekstaasia, amfetamiinia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumaavia aineita	,900
(5) Huumaavaa ainetta, josta et tiennyt, mitä se oli	,893
Cronbachin alfa	0,870

Ruokailuun liittyvässä kysymysmatriisissa 44 vastaajalta kysyttiin, kuinka usein hän on syönyt tai juonut joitain ruoka-aineita viimeksi kuluneen viikon aikana. Oletin etukäteen, että saan matriisista kaksi faktoria: epäterveelliset ja terveelliset ruuat. Niin kävi, sillä hedelmät, marjat ja tuoreet ja keitetyt kasvikset olivat oma faktorinsa ja karkki, sokeroitu limsa ja mehu sekä energijuoma oma faktorinsa (taulukko 19). Faktorit olivat riittävän vahvoja, terveellisten ruokien Cronbachin alfaksi muodostui 0,700 ja epäterveellisten ruokien Cronbachin alfaksi 0,634. Olen yleensä tehnyt summamuuttujia vain hieman vahvemmista faktoreista, mutta sisällöllisesti nämä faktorit olivat niin perustelluita ja tarkoituksenmukaisia, että muodostin terveellisiä ruokia kuvaavan ja epäterveellisiä ruokia kuvaavan summamuuttujan. Luokittelin hedelmien marjojen ja kasvien summamuuttujan luokkiin: 'ei lainkaan' 'pari kertaa viikossa' ja 'lähes joka päivä'. Epäterveelliset ruuat ja juomat luokittelin vain kahteen luokkaan: 'korkeintaan kaksi kertaa viikossa' ja 'yli kolme kertaa viikossa'. Koin, että tässä summamuuttujassa ei ole niinkään kiinnostavaa se, kuinka moni ei syö tai juo lainkaan karkkia tai sokeri-juomia, vaan se, kuinka moni syö ja juo niitä todella usein. Kokeilin ensin luokitella omaan luokkaansa ne, jotka olivat vastanneet kaikkiin summamuuttujan muuttujiin käyttävänsä tuotetta 6-7 päivänä viikossa. Näiden osuus oli kuitenkin niin marginaalinen, etten kokenut luokittelua tarkoituksenmukaisena maakunnalliseen vertailuun, joten päädyin kahteen luokkaan.

Taulukko 19. Faktorianalyysi ruokailutottumuksista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	Faktori	
	Epäterveelliset ruuat	Terveelliset ruuat
(1) Hedelmiä tai marjoja		,866
(2) Tuoreita tai keitettyjä kasviksia (jotain muuta kuin perunaa)		,867
(3) Karkkia tai suklaata	,731	
(4) Sokeroitua limsaa tai sokeroitua mehua	,763	
(5) Light-limsaa tai light-mehua	,610	
(6) Energiajuomaa	,639	
Cronbachin alfa	0,634	0,700

Osa kysymysmatriiseista ei muodostanut faktorianalyseissa faktoreita. Esimerkiksi välitunteihin liittyvä kysymysmatriisi 18 ei tuonut selkeitä faktoreita, vaikka muutin kysymysten arvot toisiinsa vertailukelpoisiksi. Näissä matriiseissa on kuitenkin itsenäisesti arvokkaita kysymyksiä ja vastauksia, joita hyödynnän analyysissä, vaikkei summamuuttujan tekeminen ollutkaan tarkoituksenmukaista.

5.3 Hyvinvointimuuttujien alueellinen tarkastelu

Edellisessä luvussa kerroin summamuuttujien muodostamisesta ja luokittelusta. Tässä luvussa käyn läpi poimintoja luokitelluista summamuuttujista ja muista kyselyn muuttujista. Olen jakanut luvun osioihin Allardtin *having-*, *loving-* ja *being-* hyvinvointiolutuvuuksien mukaisesti. Lisäksi olen luvun lopussa käsitellyt joitain elintapoihin liittyviä kysymyksiä, jotka toimivat ikään kuin taustana hyvinvoinnille mutta jotka eivät puhtaasti istu Allardtin hyvinvointimalliin. Muuttujissa oli havaittavissa maakunnallisia eroja jopa ennakko-olettamustani enemmän. Koska olen erityisesti kiinnostunut ääri-ilmiöistä ja eroavaisuuksista, olen tiivistänyt Kouluterveyskyselyn vastauksia tekemieni ja luokittelemieni summamuuttujien osalta tekstiosiossa taulukoihin, joista tulevat esille selkeimmät eroavaisuudet eri maakuntien välillä. Taulukoissa voi olla myös muita maakuntia, joiden tilannetta olen tarkemmin käsitellyt tekstissä. Taulukoissa esittele-

mieni maakuntien väliset erot muihin, taulukoiden ulkopuolisiin, maakuntiin voivat olla kuitenkin pieniä ja siksi liitteissä ovat taulukot, joista selviää kaikkien maakuntien prosentit ja vastaajamäärät.

Muuttujien alueellisen tarkastelun olen toteuttanut ristiintaulukoinnilla. Kahden tai useamman muuttujan ristiintaulukointi oli ennen koneellista tiedonkäsittelyä lähes ainoa analyysimenetelmä sosiaalitieteissä ja yhä edelleenkin se on paljon käytetty ja soveltuu niin analyysiin kuin aineistoon tutustumiseen ennen analysointia (Alkula ym. 1999, 175). Itse koen, että ristiintaulukointi on suhteellisen helppotajuinen myös kvantitatiivisiin tutkimusmuotoihin perehtymättömälle lukijalle, sillä ristiintaulukointiin törmää arkielämässä, esimerkiksi lehtiartikkeleissa, melko usein. Vaikka taulukoissa käyttämäni muuttujat tarkastelevat vain yhtä hyvinvointiin liittyvää asiaa, voi yhdenkin asian merkitys nuoren kokonaisyhyvinvoinnille olla valtava. Esimerkiksi koulukiusauksen uhrina oleminen vaikuttaa nuoren hyvinvointiin hyvin kokonaisvaltaisesti (Aaltonen ym. 2003, 331; Keltikangas-Järvinen 1994, 256), ja tästä syystä koin merkitykselliseksi tarkastella hyvin yksittäisiäkin hyvinvointiin liittyviä tekijöitä alueellisesti.

Having

Having-hyvinvointiulottuvuuden osalta tarkastelen alueellisesti nuoren perheen taloudellista tilannetta ja nuoren terveyttä. Kouluterveyskyselyn ainoa selkeästi taloudellisiin asioihin liittyvä kysymys oli kysymys, jossa pyydettiin nuorta arvioimaan perheen taloudellista tilannetta. Toinen taloutta koskeva kysymys oli vapaa-aikaan liittyvissä kysymyksissä, joissa pyydettiin arvioimaan, ovatko vastaajaa kiinnostavat harrastukset liian kalliita. Tämä kysymys sisältää kuitenkin useita epävarmoja tekijöitä, kuten sen, millainen harrastus nuorta kiinnostaa vai kiinnostaako häntä harrastaa ja koin että harrastamista ja harrastamattomuutta pitäisi tarkastella enemmän kokonaisuutena ja harrastamisen kuluja yhtenä osana tätä kokonaisuutta.

Perheen taloudellista tilannetta tarkastelen siis ainoastaan nuoren oman arvion kautta Kouluterveyskyselyn kysymyksen 102 avulla. Kysymyksessä vastaajaa pyydettiin arvioimaan perheen taloudellista tilannetta viisiportaisella asteikolla: erittäin hyvä, melko

hyvä, kohtalainen, melko huono ja erittäin huono. Huomionarvoista on (taulukko 20, liite 4), että Uudellamaalla peräti 26,7 % vastaajista arvioi perheensä taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi, kun Kainuussa vain 16,8 % vastaajista arvioi näin. Toisaalta Kainuussa vain 0,7 % arvioi taloudellisen tilanteen erittäin huonoksi, kun koko maassa keskiarvo oli 1,4 %. Uudellamaalla tulos oli juuri keskiarvon mukainen ja Päijät-Hämeessä 2,0 % vastaajista arvioi perheensä taloudellisen tilanteen erittäin huonoksi. Maanlaajuisesti 68,0 % vastaajista oli arvioinut perheensä taloudellisen tilanteen erittäin tai melko hyväksi ja 6,8 % vastaajista erittäin tai melko huonoksi. Selkeästi eniten (45,1 %) nuoret arvioivat perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi.

Taulukko 20. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta perheen taloudellisesta tilanteesta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Päijät-Häme	Kainuu	Muut maakunnat	Koko Suomi
Erittäin hyväksi	lkm	4693	602	181	10266	15742
	%	26,7%	22,7%	16,8%	21,6%	22,9%
Melko hyväksi	lkm	7902	1183	526	21450	31061
	%	44,9%	44,6%	48,9%	45,1%	45,1%
Kohtalaiseksi	lkm	3897	670	309	12522	17398
	%	22,2%	25,3%	28,7%	26,3%	25,3%
Melko huonoksi	lkm	857	142	52	2678	3729
	%	4,9%	5,4%	4,8%	5,6%	5,4%
Erittäin huonoksi	lkm	239	54	8	633	934
	%	1,4%	2,0%	0,7%	1,3%	1,4%
Yhteensä	lkm	17588	2651	1076	47549	68864
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Nuorten omat näkemykset tukevat hyvin myös Tilastokeskuksen tilastoja Suomen kotitalouksien taloudellisesta tilanteesta. Vuonna 2017 tilastojen mukaan Uudellamaalla asuntokunnan käytettävissä olevan rahatulon keskiarvo oli 46 569 euroa ja Kainuussa 34 936 euroa. Mediaani Uudellamaalla oli 36 138 euroa ja Kainuussa 29 385 euroa. (Tilastokeskus 2018b.) Toki Tilastokeskuksen tilastoissa on mukana kaikki asuinkunnat, eikä lapsiperheitä ole eroteltu. Myös kotitalouksien varallisuus on selkeästi suurinta Uudellamaalla (Tilastokeskus 2018c), mutta tyypillisesti varakkaimpia ovat 65–74 -vuotiaiden kotitaloudet (Tilastokeskus 2018d), ja tämän ikäiset harvemmin enää asuvat samassa taloudessa yläkouluiäikäisten kanssa. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu

samansuuntaisesti, että tulojaollisesti on havaittavissa kaupunki-maaseutu kahtiajako ja harvaan asutun maaseudun asukkaiden keskitulot jäävät noin 75 prosenttiin kaupunkien asukkaiden tuloista. On kuitenkin muistettava, että ihminen vertaa omaa tulotasaan ympäristöön ja subjektiivisesti koettu taloudellinen ahdinko ei käy yksiin objektiivisesti mitattujen tulojen kanssa. (Heikkilä ym. 2002, 49, 52.)

Terveys oli Allardtin (1976) mallissa osana *having*-hyvinvointiulottuvuutta. Terveys on siis ikään kuin asia, joka ihmisellä on, aivan kuin varallisuus tai erilaiset hyödykkeet. Terveysteen liittyviä kysymyksiä Kouluterveyskyselyssä oli runsaasti. Osa käsitteli psyykkistä terveyttä ja mielialaa ja osa fyysistä terveyttä. Myös erilaisista tapaturmista oli useita kysymyksiä. Pohdin pitkään, kuuluvatko mielialaan liittyvät asiat *having*-ulottuvuuden vai *being*-ulottuvuuden alle, mutta päädyin siihen, että tänä päivänä mieliala ja mielenterveys nähdään yleensä terveydellisenä asiana ja osana terveyttä (THL 2019a), joten käsittelen mielialaan liittyvät kysymykset *having*-ulottuvuuden näkökulmasta. Mieliala on merkittävä tekijä koko nuoren hyvinvoinnissa. Mielialan ja heikon itsetunnon yhteys voi aikaansaada kehävaikutuksen ja ihmisen kokemus omasta itsetunnostaan ilmenee usein mielialana (Keltikangas-Järvinen 1994, 40).

Nuorten mielialaa selvittääkseni muodostin kaksi summamuuttujaa ja luokittelin summamuuttujat. Kysymyslomakkeessa selvitettiin mielialaa niin positiivisten (kysymysmatriisi 32) kuin negatiivisten (kysymysmatriisi 31) mielialojen kautta ja loin summamuuttujan molemmista. Negatiivisten kysymysten kautta tutkittuna suurin osa vastaajista oli tuntenut negatiivisia mielialoja vähintään kerran edeltävän kahden viikon aikana. Selkeä ero oli kuitenkin, että Uudellamaalla vain 28,7 % vastaajista oli vastannut, ettei ole lainkaan viimeisen kahden viikon aikana tuntenut huonoa mielialaa, kun Etelä-Karjalassa heidän osuutensa oli 35,6 % ja Pohjois-Karjalassakin 35,0 %. Nämä prosenttiosuudet antavat kuitenkin turhan negatiivisen kuvan nuorten mielialasta. Erilaiset surumieliset tunteet ovat luonnollisia ja jokainen kokee niitä jossain vaiheessa, mutta ajoittainen surumielisyys on erotettava masennustilasta (Karlsson ym. 2007, 6). Tästä syystä yhdistin vastausvaihtoehdot 'en lainkaan' ja 'harvoin' yhteen luokkaan; on luonnollista, ettei kahden viikon ajan tunne koko ajan täydellisen hyvää mieltä, eikä se että on välillä negatiivisia mielialoja ole merkki matalasta mielialasta. Tällä luokittelulla tuloksia tarkastellessa jokaisessa maakunnassa yli 80 % nuorista kuului hyvän mielialan

luokkaan (taulukko 21) ja tulokset olivat suhteellisen tasaisia: paras tulos oli Etelä-Karjalassa, jossa 85,6 %:lla nuorista oli hyvä mieliala ja huonoinkin tulos oli 81,6 %, tämä Uudellamaalla. Vastaajia, joilla oli lähes koko ajan huono mieliala, oli eniten Kymenlaaksossa, jossa 6,0 % vastaajista kuului tähän luokkaan. Erot maakuntien välillä olivat kuitenkin pieniä, sillä vähiten vastaajia, joilla oli lähes koko ajan huono mieliala, oli Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa, jossa 4,5 % vastaajista kuului tähän luokkaan.

Taulukko 21. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta negatiivisesta mielialasta viimeisen kahden viikon aikana. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Etelä-Savo	Pohjois-Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
ei lainkaan ja harvoin	lkm	15115	1663	1477	1796	6016	33900	59967
	%	81,6%	83,2%	85,6%	84,8%	84,6%	83,4%	83,1%
toisinaan	lkm	2338	217	167	226	779	4665	8392
	%	12,6%	10,9%	9,7%	10,7%	11,0%	11,5%	11,6%
lähes koko ajan	lkm	1073	119	82	96	317	2104	3791
	%	5,8%	6,0%	4,8%	4,5%	4,5%	5,2%	5,3%
Yhteensä	lkm	18526	1999	1726	2118	7112	40669	72150
	%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Mielenkiintoista oli, että tulokset olivat kautta linjan negatiivisemmat, kun mielialaa kysyttiin positiivisten kysymysten kautta (liite 5). Asiaa voi selittää osittain se, että negatiivisten mielialojen kautta asetetuissa kysymyksissä vastaajille oli neljäportainen vaihtoehto kysymysmatriisissa, kun positiivisten mielialojen kautta asetetuissa kysymyksissä vaihtoehtoja oli vastaajalle viisi. Maakunnittain tarkasteltuna tulos oli kuitenkin jopa hämmästyttävän samansuuntainen kuin negatiivisten kysymysten kautta mielialaa tutkittaessa (taulukko 22). Eniten huonosti voivia oli tämänkin matriisista muodostetun summamuuttujan perusteella Kymenlaaksossa (8,7 %) ja vähiten Etelä-Savossa (6,2 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (6,3 %).

Taulukko 22. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta mielialasta viimeisen kahden viikon aikana. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten

		Uusimaa	Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Etelä- Savo	Pohjois- Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
hyvä	lkm	3255	334	313	314	1160	6515	11891
	%	17,7%	16,7%	18,3%	14,9%	16,4%	16,1%	16,5%
melko hyvä	lkm	9196	978	881	1103	3679	20460	36297
	%	49,9%	49,0%	51,4%	52,3%	51,9%	50,5%	50,5%
melko huono	lkm	4672	509	397	561	1796	10542	18477
	%	25,3%	25,5%	23,2%	26,6%	25,4%	26,0%	25,7%
huono	lkm	1311	174	123	131	448	3008	5195
	%	7,1%	8,7%	7,2%	6,2%	6,3%	7,4%	7,2%
Yhteensä	lkm	18434	1995	1714	2109	7083	40525	71860
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%

Fyysisessä terveydessä (Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisi 28) oli myös havaittavissa maakunnallisia eroja, vaikka etukäteen oletin, että fyysiset oireet jakautuisivat tasaisesti asuinpaikasta riippumatta (taulukko 23, taulukko 24 ja liite 6), sillä Heikkilä ym. (2002, 56) ei havainnut tutkimuksessaan alueellisia eroja nuorten terveydessä. Aiemmin on todettu, että nuorten terveyteen merkittävästi vaikuttava tekijä on vanhempien sosiaalinen asema (Kaikkonen ym. 2012a, 22), mutta tässä tutkimuksessa terveyserojen vertaaminen vanhempien tilanteeseen ei ollut mahdollista.

Yllättävää oli, että flunssaoireissa erot olivat useita prosenttiyksiköitä. Kanta-Hämeessä flunssaoireista kärsi usein peräti 11,3 % vastaajista, kun Kainuussa vastaava osuus oli vain 7,4 %. Muut fyysiset oireet kuin flunssaoireet näyttäytyivät huomattavasti yleisempänä valtakunnallisesti. Kymenlaaksossa peräti 19,9 % vastaajista kärsi fyysisistä oireista usein ja pienin prosenttiosuus oli taas Kainuussa, jossa sielläkin 16,3 % kärsi muista fyysisistä oireista kuin flunssaoireista usein. Ei lainkaan tai harvoin fyysisiä oireita oli melko tasaisesti noin kymmenellä prosentilla vastaajista; Pohjois-Karjalassa 12,9 % ilmoitti, ettei ole lainkaan tai vain harvoin fyysisiä oireita, Etelä-Pohjanmaalla 9,9 %.

Taulukko 23. Alueellinen tarkastelu flunssaoireista. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Kymenlaakso	Pohjois-Karjala	Etelä-Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
harvoin tai ei lainkaan	lkm	612	526	583	837	302	15692	18552
	%	23,0%	26,2%	28,6%	26,4%	27,2%	25,6%	25,7%
vähintään kerran kuukaudessa	lkm	1747	1274	1283	2048	726	40087	47165
	%	65,7%	63,5%	62,9%	64,7%	65,4%	65,3%	65,2%
usein	lkm	301	207	174	280	82	5566	6610
	%	11,3%	10,3%	8,5%	8,8%	7,4%	9,1%	9,1%
Yhteensä	lkm	2660	2007	2040	3165	1110	61345	72327
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 24. Alueellinen tarkastelu muista fyysisistä kivuista ja oireista kuin flunssaoireista. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Kymenlaakso	Pohjois-Karjala	Etelä-Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
harvoin tai ei lainkaan	lkm	270	225	264	315	124	6400	7598
	%	10,1%	11,2%	12,9%	9,9%	11,2%	10,4%	10,5%
vähintään kerran kuukaudessa	lkm	1876	1382	1413	2260	805	43933	51669
	%	70,4%	68,9%	69,1%	71,3%	72,5%	71,5%	71,3%
usein	lkm	519	399	368	593	181	11107	13167
	%	19,5%	19,9%	18,0%	18,7%	16,3%	18,1%	18,2%
Yhteensä	lkm	2665	2006	2045	3168	1110	61440	72434
	%	100%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Koulu-terveyskyselyn kysymyksessä 29 vastaajalta kysyttiin, onko hänellä jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma (taulukko 25 ja liite 7). Eniten todettuja terveysongelmia oli Pohjois-Savossa ja Kanta-Hämeessä, joissa 26,0 % ja 25,4 % vastaajista vastasi, että heillä on lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. Vähiten lääkärin toteamia sairauksia tai terveysongelmia oli Pohjanmaalla, jossa 17,3 %:lla vastaajista oli sellainen. Erot maakuntien välillä ovat siis kohtuullisen suuria, jopa 8,7 prosenttiyksikköä. Erityisen suuren erosta tekee se, että toisin kuin muissa terveyteen liittyvissä kysymyksissä, kyseessä ei ole nuoren mielipide tai kokemus, joka on subjektiivinen arvio tilanteesta, vaan lääkärin toteama asia ja näin ollen objektiivisesti mitattavissa. Tosin tässä nuori on itse ilmoittanut asian, joten täysin objektiivisena ei tätäkään tulosta voida pitää. Tyypillisesti pitkäaikaissairauksista kärsivät suomalaisnuoret sairastavat eniten mielenterveyshäiriöitä, astmaa ja allergiaa (Laatikainen ym. 2012, 83).

Taulukko 25. Alueellinen tarkastelu lääkärin toteamista pitkäaikaissairaudesta tai terveysongelmasta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Pohjois-Savo	Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
Ei	lkm	1966	2512	2128	49216	55822
	%	74,6%	74,0%	82,7%	78,1%	77,9%
Kyllä	lkm	669	883	446	13819	15817
	%	25,4%	26,0%	17,3%	21,9%	22,1%
Yhteensä	lkm	2635	3395	2574	63035	71639
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Terveyteen ja fyysiseen hyvinvointiin olennaisesti liittyviä tekijöitä ovat tapaturmiin liittyvät kysymykset. Kansainvälisissä tutkimuksissa on aiemmin havaittu, että tapaturmien ilmaantuvuudessa on eroja sosioekonomisten ryhmien ja alueiden vaurauden mukaan ja alemmasta sosiaaliryhmästä tai vähemmän vaurailta alueilta tulevat ovat alttiimpia tapaturmille kuin muut. Myös Suomessa on saatu aikuisväestöltä vastaavia havaintoja sosioekonomisten ryhmien välillä. (Markkula ym. 2012, 100.) Tapaturmiin liittyviä kysymyksiä Kouluterveyskyselyssä oli kolme, joista vapaa-aikaan ja kouluajalla tapahtuneisiin tapaturmiin liittyen kysyttiin kysymysmatriisilla. Päihtyneenä tapahtuneisiin tapaturmiin oli oma kysymyksensä. Tapaturmaksi laskettiin tapaukset, jotka ovat vaatineet käyntiä terveydenhuollon ammattihenkilön luona. Eniten tapaturmia on tapahtunut vapaa-ajalla: kaikista vastaajista 31,1 %:lle oli käynyt tapaturma vapaa-ajalla (taulukot 26, 27 ja 28, liite 8). Useimmin tapaturmia oli tapahtunut Uudellamaalla (32,9 %) ja harvimminkin Kainuussa (24,2 %). Koulussa tapaturmia oli tapahtunut 22,2 %:lle vastaajista. Koulutapaturmia oli sattunut eniten Etelä-Savossa (25,5 %) ja vähiten taas Kainuussa (18,2 %). Päihtyneenä terveydenhuoltoa vaatineita tapaturmia oli tapahtunut 4,1 %:lle nuorista, joista eniten Pohjanmaalla (5,3 %) ja vähiten jälleen Kainuussa (2,7 %). Tuloksia tarkastellessa voi pohtia, onko vastauksiin vaikuttanut kuinka paljon se, että tapaturmien on täytynyt vaatia käyntiä terveydenhuollon ammattihenkilön luona. Loukkaavatko nuoret siis itseään Kainuussa aidosti vähiten, vai onko kynnys lähteä terveydenhoitajan tai lääkärin luokse korkeampi? Tämä voi olla yksi tekijä, joka vaikuttaa vastausten taustalla.

Taulukko 26. Alueellinen tarkastelu kouluajan ulkopuolella tapahtuneista tapaturmista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Etelä-Savo	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei	lkm	12121	1383	1738	831	32610	48683
	%	67,1%	66,8%	68,7%	75,8%	69,5%	68,9%
kyllä	lkm	5956	686	793	266	14313	22014
	%	32,9%	33,2%	31,3%	24,2%	30,5%	31,1%
Yhteensä	lkm	18077	2069	2531	1097	46923	70697
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 27. Alueellinen tarkastelu koulussa tapahtuneista tapaturmista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Etelä-Savo	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei	lkm	14207	1547	2008	899	36560	55221
	%	78,3%	74,4%	79,1%	81,8%	77,6%	77,8%
kyllä	lkm	3938	533	530	200	10541	15742
	%	21,7%	25,6%	20,9%	18,2%	22,4%	22,2%
Yhteensä	lkm	18145	2080	2538	1099	47101	70963
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Taulukko 28. Alueellinen tarkastelu päihtyneenä tapahtuneista tapaturmista. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Etelä-Savo	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei	lkm	17132	1965	2374	1065	44798	67334
	%	95,5%	95,6%	94,7%	97,3%	96,1%	95,9%
kyllä	lkm	811	91	132	29	1800	2863
	%	4,5%	4,4%	5,3%	2,7%	3,9%	4,1%
Yhteensä	lkm	17943	2056	2506	1094	46598	70197
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Loving

Yhteisyyssuhteiden kannalta merkittävä asia on nuoren osallisuuden kokemus. Osallisuuden kokemus voi kertoa laajasti nuoren hyvinvoinnista, sillä esimerkiksi nuoren heikko itsetunto heijastuu siinä, kuinka hän suhtautuu itseensä ja muihin ihmisiin.

Taulukko 30. Alueellinen tarkastelu osallisuuden kokemuksesta suomalaisen yhteiskuntaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Pohjois-Karjala	Etelä-Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
Kokee osallisuutta	lkm	8915	1131	1772	627	24187	36632
	%	51,8%	58,7%	59,4%	59,4%	54,6%	54,3%
Ei osaa sanoa	lkm	5618	597	874	307	14340	21736
	%	32,7%	31,0%	29,3%	29,1%	32,4%	32,2%
Ei koe osallisuutta	lkm	2666	200	336	121	5752	9075
	%	15,5%	10,4%	11,3%	11,5%	13,0%	13,5%
Yhteensä	lkm	17199	1928	2982	1055	44279	67443
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Yhteisyysuhteiden kannalta koti on nuorelle merkittävä paikka ja kasvuympäristö. Hyvinvoinnin tutkimiseen kuuluu myös ääri-ilmiöiden tutkiminen ja vanhemman väkivalta lasta kohtaan voidaan nähdä yhteisyysuhteiden kannalta äärimmäisenä tekona. Perheessä esiintyvä väkivalta on usein suuri salaisuus ja häpeä ja väkivallan kokeminen on suuri uhka nuoren hyvinvoinnille. Perheväkivallan aiheuttamat seuraukset voivat vakavasti vaurioittaa nuoren kasvua ja kehitystä. (Aaltonen ym. 2003, 348.) Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun kuuluu lapsen tärkeimpiin oikeuksiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019) ja on mainittu Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisi 28 selvitti vanhemman epäasiallista käytöstä lasta kohtaan ja muodostin tästä kysymysmatriisista faktorianalyysin perusteella kaksi summamuuttujaa, jotka nimesin nimillä 'väkivalta ja väkivallan uhka' sekä 'muu uhka ja epäasiallinen käytös'. Muuhun uhkaan ja epäasialliseen käytökseen kuuluu vanhemman murjottaminen, haukkuminen tai esimerkiksi ovien paiskominen. Eniten tällaista muuta uhkaa ja epäasiallista käytöstä oli kohdattu Pohjanmaalla (27,1 %) ja Kymenlaaksossa (26,3%), vähiten Etelä-Karjalassa (22,2 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (22,4 %) (taulukko 31, liite 10).

Taulukko 31. Alueellinen tarkastelu vanhemman muusta kuin väkivaltaisesta epäasiallisesta käytöksestä nuorta kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Pohjan- maa	Pohjois- Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
Ei uhkaa tai epäasiallista käytöstä lainkaan	lkm	1413	1287	1798	5342	42220	52060
	%	73,7%	77,8%	72,9%	77,6%	74,9%	75,1%
On ollut uhkaa tai epäasiallista käytöstä	lkm	503	368	669	1545	14135	17220
	%	26,3%	22,2%	27,1%	22,4%	25,1%	24,9%
Yhteensä	lkm	1916	1655	2467	6887	56355	69280
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Väkivaltaisuus lasta ja nuorta kohtaan vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen ja vaikeuttaa lapsen kasvua henkisesti tasapainoiseksi. Väkivaltaa kokenut nuori voi ajautua esimerkiksi mielenterveysongelmiin tai hakea turvaa päihteistä. (Aaltonen ym. 2003, 348-349.) Kodin väkivaltainen ilmapiiri on siis monella tavalla riski nuoren hyvinvoinnille. Valtakunnallisesti 93,4 % nuorista ei ollut kokenut lainkaan väkivaltaa tai sen uhkaa vanhempien taholta viimeisen vuoden aikana. Maakuntien välisiä eroja väkivallassa oli jonkin verran havaittavissa (taulukko 32, liite 10) ja erot olivat selkeästi samansuuntaiset kuin taulukossa 30 käsitellyssä muussa kuin väkivaltaisessa vanhempien epäasiallisessa käytöksessä. Etelä-Karjalassa peräti 95,2 % nuorista ilmoitti, ettei ole kokenut lainkaan väkivaltaa. Sellaisten nuorten osuus, jotka eivät olleet lainkaan kokeneet vanhempien taholta väkivaltaa oli pienin Kymenlaaksossa ja Pohjanmaalla, mutta niissäkin prosenttiosuudet olivat korkeat: 92,6 % (Kymenlaakso) ja 92,4 % (Pohjanmaa). Luokitteluni oli kolmiportainen ja luokittelun toiseksi ääripääksi nimesin luokan, jolla vastausten perusteella on väkivaltainen vanhempi. Pohjanmaalla on vastausten mukaan eniten väkivaltaisia vanhempia: pohjanmaalaisvastaajista 6,2 %:lla oli väkivaltainen vanhempi, kun Etelä-Karjalassa osuus oli valtakunnallisesti pienin: vain 3,9 %. Kolmiportaisesta luokittelusta on havaittavissa, että luokka 'jonkin verran väkivaltaa tai väkivallan uhkaa' on saanut vähiten vastauksia. Väkivaltaa siis on siis tyypillisemmin runsaasti, kuin vain vähän, mutta yleisintä ja tyypillisintä on se, ettei väkivaltaa ole lainkaan. Selaisissa perheissä, joissa väkivaltaa esiintyy, käytetään väkivaltaa usein ja eri tavoin.

Taulukko 32. Alueellinen tarkastelu vanhemman väkivallasta nuorta kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Pohjan- maa	Pohjois- Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
ei väkivaltaa	lkm	1741	1556	2235	6378	51835	63745
	%	92,6%	95,2%	92,4%	93,8%	93,4%	93,4%
jonkin verran väkivaltaa tai väkivallan uhkaa	lkm	32	15	34	77	718	876
	%	1,7%	0,9%	1,4%	1,1%	1,3%	1,3%
väkivaltainen vanhempi	lkm	107	64	150	347	2939	3607
	%	5,7%	3,9%	6,2%	5,1%	5,3%	5,3%
Yhteensä	lkm	1880	1635	2419	6802	55492	68228
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Mielenkiintoinen havainto on, että vanhempien alkoholinkäyttöä koskevassa kysymyksessä (Kouluterveyskyselyn kysymys 66) vastaukset ovat hyvin samansuuntaisia kuin vanhemman väkivaltaa ja muuta epäasiallista käytöstä määrittävissä summamuuttujassa. Kymenlaaksolaisnuorista 13,0 % oli sitä mieltä, että joku vanhemmista käyttää liikaa alkoholia, kun Pohjois-Pohjanmaalla 9,4 % vastaajista oli sitä mieltä, että vanhempi tai vanhemmat käyttävät liikaa alkoholia (taulukko 33, liite 11). Valtakunnallisesti 11 % nuorista ajattelee, että joku vanhemmista käyttää liikaa alkoholia.

Taulukko 33. Alueellinen tarkastelu siitä, käyttääkö nuoren mielestä joku hänen vanhemmistaan liikaa alkoholia. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Pohjanmaa	Pohjois- Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
Ei	lkm	1706	1522	2248	6351	51249	63076
	%	87,0%	89,8%	88,9%	90,6%	88,8%	89,0%
Kyllä	lkm	255	173	282	659	6453	7822
	%	13,0%	10,2%	11,1%	9,4%	11,2%	11,0%
Yhteensä	lkm	1961	1695	2530	7010	57702	70898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kotona tapahtuvan väkivallan ja epäasiallisen käytöksen lisäksi yhteisyyssuhteiden hyvinvointiulottuvuuteen kuuluu myös muu häirintä ja kiusaaminen. Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa tutkittiin Kouluterveyskyselyssä useilla kysymyksillä ja valitsin aineistooni kysymykset, joissa kysyttiin, onko nuori kokenut häiritsevää seksuaalista ehdoteltua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana (kysymys 76) sekä onko

nuori kokenut erilaista seksuaalista häirintää tai väkivaltaa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana (kysymys 78). Seksuaalinen hyväksikäyttö voi vakavasti vaarantaa nuoren hyvinvoinnin ja terveen kasvun ja kehityksen ja on aina traumaattinen kokemus. Seksuaalisen hyväksikäytön uhrin saattavat oireilla monin tavoin, esimerkiksi itsetuhoisuudella, syömishäiriöillä ja vakavilla mielenterveysongelmilla (Aaltonen ym. 2003, 354, 356), joten seksuaaliset rikolliset teot näkyvät kokonaisvaltaisesti nuoren hyvinvoinnissa ja kehityksessä.

Valtakunnallisesti peräti 16,9 % nuorista oli kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua (taulukko 34, liite 12). Eniten seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua olivat kokeneet uusimaalaiset nuoret, joista 18,9 % oli kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua jossain elinpiirissään. Etelä-Karjalassa seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua oli koettu vähiten, sielläkin kuitenkin 12,9 % vastaajista oli kokenut sellaista. Kun tarkastelin summamuuttujan muuttujia erikseen, havaitsin mielenkiintoisen yksityiskohdan: eniten eroavaisuuksia maakuntien välillä oli kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa tapahtuneessa seksuaalisessa ehdottelussa. Uudellamaalla 10,2 % oli kokenut tällaista, kun Keski-Pohjanmaalla 4,3 %.

Taulukko 34. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta seksuaalisesta ehdottelusta ja ahdistelusta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Etelä-Karjala	Keski-Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
kyllä	lkm	3412	219	168	8116	11915
	%	18,9%	12,9%	13,4%	16,3%	16,9%
ei	lkm	14617	1473	1085	41545	58720
	%	81,1%	87,1%	86,6%	83,7%	83,1%
Yhteensä	lkm	18029	1692	1253	49661	70635
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua on kohdannut 10,8 % nuorista, eli selkeästi vähemmän kuin seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua (taulukko 35, liite 13). Eniten kiusaamista ja arvostelua olivat kokeneet kanta-hämäläiset nuoret, joista 12,9 % vastasi olleensa tällaisen toiminnan kohteena. Vähiten kehoa ja seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, arvostelua tai nimittelyä oli koettu Kainuussa (8,3 %). Samassa kysymysmatriisissa tutkittiin myös seksuaalista rikollisuutta

ja väkivaltaa. Valtakunnallisesti seksuaalista väkivaltaa tai rikollisuutta oli kohdannut 6,6 % nuorista (taulukko 36). Eniten seksuaalista väkivaltaa nuoria kohtaan oli vastausten perusteella Pohjanmaalla (8,0 %) ja vähiten jälleen Kainuussa (4,3 %).

Taulukko 35. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavasta kiusaamisesta tai arvostelusta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Total
Kyllä	lkm	335	298	90	6830	7553
	%	12,9%	12,0%	8,3%	10,8%	10,8%
En	lkm	2259	2194	1000	56685	62138
	%	87,1%	88,0%	91,7%	89,2%	89,2%
Yhteensä	lkm	2594	2492	1090	63515	69691
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 36. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta seksuaalisesta rikollisuudesta ja väkivallasta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
kyllä	lkm	179	199	47	4209	4634
	%	6,9%	8,0%	4,3%	6,6%	6,6%
ei	lkm	2419	2301	1044	59470	65234
	%	93,1%	92,0%	95,7%	93,4%	93,4%
Yhteensä	lkm	2598	2500	1091	63679	69868
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kodin lisäksi yhteisyyssuhteiden tärkeä arena nuorelle on koulu. Vaikka koulu on nuorten mielestä usein tylsä paikka, koulu opettaa nuorelle sosiaalista toimintaa ja erilaisuuden suvaitsemista (Aaltonen ym. 2003, 96). Yhteisyyssuhteiden lisäksi koulunkäynnissä voidaan nähdä myös muita Allardtin hyvinvointimallin ulottuvuuksia. Esimerkiksi koulumenestys voi vaikuttaa nuoren mielialaan ja sitä kautta Allardtin (1976) hyvinvointiteorian *having*-ulottuvuuteen. Innostuminen ja uppoutuminen koulunkäyntiin ovat taas vahvasti kytköksissä *being*-ulottuvuuteen. Tässä on yksi esimerkki siitä, että jaottelu Allardtin tekemiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin ei ole kaikkien kysymysten

kannalta kovin yksinkertaista ja kysymykset voivat liittyä useisiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin.

Kouluterveyskyselyn 8. kysymysmatriisissa selvitettiin nuoren näkemystä opettajistaan ja heidän kyvystään kohdata ja kannustaa oppilaita. Usein heikoimmin menestyvät oppilaat pitävät opettajan heille antamaa tukea huonona (Aaltonen ym. 2003, 232). Kysymyksissä ei niinkään kysytty opettajien opetustaidoista tai -metodeista. Kysymykset ovat varmasti olleet nuoren kannalta vaikeita vastattavia, sillä yläkouluikäisillä on jo useita opettajia, jotka toki voivat olla hyvin erilaisia ja kohdata oppilaita erilaisella persoonalla ja ammattitaidolla. Tuloksissa on havaittavissa selkeitä maakuntakohtaisia eroja (taulukko 37, liite 14). Valtakunnallisesti 48,7 % koki, että hänen opettajillaan on hyvä taito kohdata ja kannustaa nuoria. Etelä-Karjalassa peräti 54,4 % vastaajista koki, että hänellä on hyvä opettaja, kun Päijät-Hämeen tulos on lähes kymmenen prosenttiyksikköä huonompi ollen 44,5 %. Satakunnassa 8,4 % koki, että opettajat ovat huonoja, kun Kainuussa heidän osuutensa oli 5,7 %.

Taulukko 37. Alueellinen tarkastelu nuorten ajatuksesta opettajien taidoista kohdata ja kannustaa oppilaita. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Satakunta	Päijät-Häme	Etelä-Karjala	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
hyvä opettaja	lkm	1194	1251	951	580	31398	35374
	%	44,9%	44,5%	54,4%	52,0%	48,8%	48,7%
keskinkertainen opettaja	lkm	1239	1348	683	472	28279	32021
	%	46,6%	47,9%	39,1%	42,3%	43,9%	44,0%
huono opettaja	lkm	224	213	114	64	4685	5300
	%	8,4%	7,6%	6,5%	5,7%	7,3%	7,3%
Yhteensä	lkm	2657	2812	1748	1116	64362	72695
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Koulussa merkittävä osa ajasta vietetään oman luokan kanssa ja luokkahengellä on näin tärkeä rooli nuoren hyvinvoinnin kannalta. Kouluterveyskyselyssä luokkahenkeä selvitettiin kysymysmatriisilla 7. Selkeästi suurin osa vastaajista koki joka maakunnassa luokkahenkensä hyväksi, valtakunnallisesti 62,3 %. Pohjanmaalla 66,1 % vastaajista koki luokkahengen hyväksi ja Kainuussakin 60,2 %. Luokkahenkensä huonoksi koki vain

hyvin pieni osa vastaajista. Pohjanmaalla 3,4 % piti luokkahenkeä huonona ja Kanta-Hämeessä 5,9 % (taulukko 38, liite 15).

Taulukko 38. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta luokkahengestä. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
hyvä luokka	lkm	1630	1741	671	41349	45391
	%	60,9%	66,1%	60,2%	62,2%	62,3%
keskinkertainen luokka	lkm	886	804	394	22290	24374
	%	33,1%	30,5%	35,4%	33,5%	33,4%
huono luokka	lkm	159	89	49	2815	3112
	%	5,9%	3,4%	4,4%	4,2%	4,3%
Yhteensä	lkm	2675	2634	1114	66454	72877
	%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Kouluun liittyvä äärimmäinen yhteisyyssuhteiden hyvinvointiulottuvuuteen liittyvä ilmiö on koulukiusaaminen. Se on vakavin vaara, mikä oppilaan itsetuntoa koulussa kohtaa ja sen vaikutusta mielenterveyteen ei kodin ja koulun aikuiset välttämättä riittävästi ymmärrä (Keltikangas-Järvinen 1994, 256). Koulu-terveyskyselyyn osallistuvia nuoria pyydettiin vastaamaan siihen, kuinka usein häntä on kiusattu koulussa kuluvan lukukauden aikana (Koulu-terveyskyselyn kysymys 19). Valtakunnallisesti peräti 25,3 % nuorista oli kokenut ainakin jonkin verran kiusaamista lukukauden aikana (taulukko 39, liite 16). Kanta-Hämeessä 4,0 % nuorista koki kiusaamista useita kertoja viikossa, Kainuussa 1,5 % vastaajista koki kiusaamista näin usein. Pohjanmaalla 78,3 % nuorista ei ollut kokenut kiusaamista lainkaan kuluneen lukukauden aikana, toinen ääripää oli Kanta-Häme, jossa 71,0 % nuorista ei ollut kokenut lainkaan koulukiusaamista lukukauden aikana.

Taulukko 39. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta koulukiusaamisesta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kanta-Häme	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
Useita kertoja viikossa	Ikä	106	81	17	1877	2081
	%	4,0%	3,1%	1,5%	2,8%	2,9%
Noin kerran viikossa	Ikä	89	80	20	1932	2121
	%	3,3%	3,1%	1,8%	2,9%	2,9%
Harvemmin	Ikä	575	408	227	12863	14073
	%	21,6%	15,6%	20,5%	19,5%	19,4%
Ei lainkaan	Ikä	1889	2049	846	49303	54087
	%	71,0%	78,3%	76,2%	74,7%	74,7%
Yhteensä	Ikä	2659	2618	1110	65975	72362
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Being

Elämiseen ja ihmisenä olemiseen liittyvä hyvinvoinnin ulottuvuus kattaa Allardtin mukaan muun muassa poliittisen aktiivisuuden, harrastukset ja oman kokemuksen itsensä toteuttamisesta. Koulu on nuorelle merkittävä elämänareena ja innostus koulunkäyntiä kohtaan onkin tärkeä tekijä tämän hyvinvointiulottuvuuden kannalta. Innostus koulunkäyntiä kohtaan voi tuki johtua esimerkiksi ystävistä ja näin ollen olla yhteydessä yhteisyyssuhteiden hyvinvointiulottuvuuteen. Innostusta koulunkäyntiä kohtaan selvitettiin nuorilta Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisissa 17. Innostuksessa koulunkäyntiin oli varsin suuria maakuntakohtaisia eroja valtakunnalliseen tasoon nähden (taulukko 40, liite 17). Etelä-Karjalassa usein innostusta koulunkäyntiin tuntee 18,1 % vastaajista, kun Pohjanmaalla jäätin alle kymmeneen prosenttiin (9,9 %). Valtakunnallisesti 14,2 % nuorista tuntee usein innostusta koulunkäyntiä kohtaan. Lähes puolet tuntevat vain harvoin innostusta koulunkäyntiä kohtaan.

Taulukko 40. Alueellinen tarkastelu nuorten kokemasta innostuksesta koulunkäyntiä kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Etelä-Karjala	Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
harvoin	lkm	812	1492	33538	35842
	%	46,7%	57,0%	49,2%	49,5%
joskus	lkm	611	869	24855	26335
	%	35,2%	33,2%	36,5%	36,3%
usein	lkm	315	258	9722	10295
	%	18,1%	9,9%	14,3%	14,2%
Yhteensä	lkm	1738	2619	68115	72472
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Koulunkäynnin mielekkyyteen liittyy olennaisesti haasteet koulunkäynnissä. Nuoren itsearvostus rakentuu myös osittain sen pohjalle, millaista palautetta nuori saa osaaamisestaan esimerkiksi koulusta (Keltikangas-Järvinen 1994, 218). Koulunkäynnin vaikeuksilla on myös välillistä merkitystä nuorten hyvinvoinnille, sillä oppimisvaikeudet ja puheen tuoton vaikeudet lisäävät tutkitusti käytöshäiriöitä ja emotionaalisia vaikeuksia (Yliherva ym. 2012, 69). Tutkin ja tarkastelin alueellisesti niin kognitiivisia kuin suullisia koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia, joita Kouluterveyskyselyssä selvitettiin kysymysmatriisissa 13. Vastauksista selviää, että kognitiivisia vaikeuksia on ainakin jonkin verran merkittävästi suuremmalla osalla nuoria kuin suullisia vaikeuksia (taulukot 41 ja 42, liite 18). Esimerkiksi suurimman vastaajajoukon Uudellamaalla 21,2 % ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan suullisia vaikeuksia, mutta vain 12,6 % ilmoitti, että ei ole lainkaan kognitiivisia vaikeuksia. Erittäin paljon suullisia vaikeuksia oli kuitenkin myös kautta linjan enemmän kuin kognitiivisia vaikeuksia. Kognitiivisissa vaikeuksissa suurin osa mielsi siis itsensä kategorioihin ”melko vähän” tai ”melko paljon”, kun suullisissa vaikeuksissa oli enemmän ääripäitä. Pohjois-Karjalassa 24,3 % nuorista ei kokenut koulussa lainkaan suullisia vaikeuksia, kun Satakunnassa tämä joukko oli 19,0 %. Pohjois-Karjalassa oli myös suurin osuus niitä, jotka eivät kokeneet lainkaan kognitiivisia haasteita (16,2 %). Kymenlaaksoilaisnuorista peräti 7,7 % koki erittäin paljon kognitiivisia vaikeuksia koulunkäynnissä, Kainuussa näiden nuorten osuus oli 4,1 %.

Taulukko 41. Alueellinen tarkastelu nuorten suullisista vaikeuksista koulunkäynnissä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Satakunta	Kymen- laakso	Pohjois- Karjala	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei lainkaan	lkm	3955	504	427	498	228	9424	15036
	%	21,2%	19,0%	21,3%	24,3%	20,4%	20,5%	20,7%
melko vähän	lkm	8313	1229	886	912	527	21021	32888
	%	44,6%	46,4%	44,1%	44,5%	47,3%	45,6%	45,3%
melko paljon	lkm	4811	697	538	442	277	11808	18573
	%	25,8%	26,3%	26,8%	21,6%	24,8%	25,6%	25,6%
erittäin paljon	lkm	1562	219	156	196	83	3819	6035
	%	8,4%	8,3%	7,8%	9,6%	7,4%	8,3%	8,3%
Yhteensä	lkm	18641	2649	2007	2048	1115	46072	72532
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Taulukko 42. Alueellinen tarkastelu nuorten kognitiivisista vaikeuksista koulunkäynnissä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Satakunta	Kymen- laakso	Pohjois- Karjala	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei lainkaan	lkm	2360	337	274	332	152	6080	9535
	%	12,6%	12,7%	13,6%	16,2%	13,6%	13,2%	13,1%
melko vähän	lkm	9457	1351	949	1034	602	23400	36793
	%	50,7%	51,0%	47,2%	50,4%	54,0%	50,7%	50,7%
melko paljon	lkm	5746	813	633	581	315	14007	22095
	%	30,8%	30,7%	31,5%	28,3%	28,3%	30,4%	30,4%
erittäin paljon	lkm	1104	150	155	104	46	2649	4208
	%	5,9%	5,7%	7,7%	5,1%	4,1%	5,7%	5,8%
Yhteensä	lkm	18667	2651	2011	2051	1115	46136	72631
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Perusopetuslaissa (628/1998) määrätään, että perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Vaikuttaminen omiin asioihin on merkittävä tekijä hyvinvoinnin kannalta. Hyvin moni kokee, ettei voi juuri lainkaan vaikuttaa koulussa tapahtuviin asioihin, vaikka koulu on nuorelle merkittävä paikka kasvaa ja oppia ja koulussa olisi mahdollisuus opetella myös vaikuttamista. Koulun asioihin vaikuttamista selvitettiin Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisissa 10. Lähes joka maakunnassa yli puolet vastaajista koki, että voi vaikuttaa koulutyötä koskeviin asioihin joko melko huonosti tai huonosti. Valtakunnallisesti paras tilanne oli Pohjanmaalla, jossa 13,9 % vastaajista koki, että voi vaikuttaa asioihin hyvin (taulukko 43, liite 19). Keski-Pohjanmaalla vain 8,2 % koki voivansa vaikuttaa koulun asioihin hyvin. Etelä-Karjalassa 15,9 % vastaajista koki, että voi vaikuttaa asioihin huo-

nosti, kun Kymenlaaksossa 24,6 % koki, että voi vaikuttaa koulutyöhön liittyviin asioihin huonosti. Omiin asioihin vaikuttaminen voi merkittävästi kohentaa nuoren itsetuntoa. Koulukasvatuksen tavoitteeksi on jopa lainsäädännössä määrätty oppilaan itsetunnon kehittäminen (Keltikangas-Järvinen, 1994, 226; Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta 1463/2007).

Taulukko 43. Alueellinen tarkastelu siitä, mikä mahdollisuus nuorella on ollut vaikuttaa omaan koulutyöhönsä koulussa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Pohjan- maa	Keski- Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
hyvä	lkm	187	190	366	105	6174	7022
	%	9,3%	10,9%	13,9%	8,2%	9,5%	9,6%
melko hyvä	lkm	694	764	1044	443	23082	26027
	%	34,5%	43,8%	39,8%	34,8%	35,4%	35,8%
melko huono	lkm	635	513	715	435	21285	23583
	%	31,6%	29,4%	27,2%	34,2%	32,7%	32,4%
huono	lkm	495	278	499	290	14606	16168
	%	24,6%	15,9%	19,0%	22,8%	22,4%	22,2%
Yhteensä	lkm	2011	1745	2624	1273	65147	72800
	%	100,0%	100%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ihmisenä olemiseen liittyy kokemus itsensä toteuttamisesta ja näin ollen myös itsensä johtamisesta. Nettiriippuvuus on suhteellisen uusi ilmiö ja yläkouluikäisten vanhemmilla ei omassa nuoruudessaan ollut vielä tämänkaltaista ilmiötä elämässä, joten suhtautuminen nuoren netin käyttöön voi olla haastavaa. Valtakunnallisesti peräti 80,4 % nuorista vastasi, että heillä on ollut joskus haasteita netin käytön rajaamisessa (taulukko 44, liite 20). Vähiten haasteita tässä asiassa oli Pohjois-Karjalassa, jossa 24,2 % vastaajista oli sitä mieltä, ettei heillä ole koskaan ollut vaikeuksia näissä asioissa. Uudella maalla vain 18,1 % ilmoitti, ettei ole koskaan ollut vaikeuksia. Valtakunnallisesti noin 58,7 % nuorista ei ollut havaittavissa varsinaista nettiriippuvuutta, mutta 8,1 % nuorista kärsi jopa vaikeasta ja arkea haittaavasta riippuvuudesta. Suurin osuus tässä oli Pohjanmaalla, jossa peräti 10,7 % oli nettiriippuvaisia. Pienin osuus oli Kainuussa 6,6 %:n osuudella.

Taulukko 44. Alueellinen tarkastelu nuorten nettiriippuvuudesta. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Pohjois-Karjala	Pohjanmaa	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
nettiriippuvainen	lkm	1475	143	257	70	3561	5506
	%	8,5%	7,4%	10,7%	6,6%	7,9%	8,1%
jonkin verran nettiriippuvainen	lkm	5875	564	905	354	14912	22610
	%	33,9%	29,1%	37,7%	33,5%	32,9%	33,2%
vain vähän haasteita netin käytön rajaamisessa	lkm	6851	761	867	428	17743	26650
	%	39,5%	39,3%	36,1%	40,5%	39,1%	39,1%
ei lainkaan	lkm	3144	469	373	206	9138	13330
	%	18,1%	24,2%	15,5%	19,5%	20,1%	19,6%
Yhteensä	lkm	17345	1937	2402	1058	45354	68096
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	100,0%

Being-ulottuvuuden ikään kuin kokoa Koulu-terveyskyselyn kysymysmatriisi 111, jossa pyritään selvittämään vastaajan kokemusta omasta elämänhallinnasta ja tyytyväisyydestä elämään. Jotta nuori voi hyvin, on merkittävää, että hän kokee hallitsevansa elämänsä (Aaltonen ym. 2003, 133). Elämänhallinnalla on tiivis yhteys myös itsetuntoon, ja ne ihmiset, joilla on hyvä itsetunto, ovat sitä mieltä, että pystyvät riittävästi vaikuttamaan omaan elämäänsä (Keltikangas-Järvinen 1994, 41). Kysymysmatriisin kautta saadut tulokset olivat varsin positiivisia ja alueellisesti tarkasteltuna tasaisia (taulukko 45, liite 21). Kaikista kyselyyn vastanneista 93,5 % koki elämänhallinnan ja tyytyväisyyden elämään hyväksi; huonoin tulos oli Uudellamaalla (92,5 %) ja paras tulos Etelä-Karjalassa 94,8 %.

Taulukko 45. Alueellinen tarkastelu nuoren kokemasta elämänhallinnasta. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Etelä-Karjala	Muut maakunnat	Yhteensä
hyvä	lkm	15835	1543	45435	62813
	%	92,5%	94,8%	93,8%	93,5%
huono	lkm	1276	85	2998	4359
	%	7,5%	5,2%	6,2%	6,5%
Yhteensä	lkm	17111	1628	48433	67172
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Elintavat

Koska elintavoilla voimme merkittävästi kohentaa ja ylläpitää hyvinvointiamme, halusin tässä hyvinvointimuuttujien maakunnallisessa tarkastelussa ottaa esille myös elintavat ja tarkastella niitä maakunnittain, vaikka ne eivät suoraan Allardtin hyvinvoinnin käsitteeseen ja hyvinvointiulottuvuuksiin istukaan. Elintavoilla tarkoitetaan yleensä liikuntaa, ruokatottumuksia, tupakointia ja päihteidenkäyttöä. Elintapojen on tutkittu määrittävän myös sosioekonomisia terveyseroja; heikko sosioekonominen asema voi johtaa terveydelle haitallisiin elintapohin, kun taas hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevilla on usein paremmin voimavaroja tehdä terveellisiä elintapavalintoja. (THL 2019b.) Elintavat kietoutuvat siis hyvinvointiin niin ennaltaehkäisevästi kuin myös mahdollisesti hyvinvointia edelleen muokkaavasti, suuntaan tai toiseen.

Elintavat kietoutuvat kaikkiin Allardtin määrittelemiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, otetaan esimerkiksi päihteidenkäyttö. Kouluterveyskyselyn kautta sain tietoa nuorten huumeiden, alkoholin, tupakan ja nuuskan käytöstä, joista seuraavaksi teen maakunnallista tarkastelua. Nuori ei usein suhtaudu päihteisiin samalla tavalla kuin aikuinen, vaan päihteidenkäyttö voi tarkoittaa nuorelle sosiaalista hyväksymistä ja arvonantoa, mitkä puolestaan merkitsevät nuoren oman itsekunnioituksen lisääntymistä (Aaltonen ym. 2003, 187). Sosiaalisen hyväksymisen ja itsekunnioituksen kautta ollaan Allardtin teorian *loving-* ja *being-* ulottuvuuksissa. Päihteidenkäyttö on myös merkittävä tekijä terveydelle (mt., 187), mikä taas on osa *having-*ulottuvuutta. Toisena esimerkkinä ruokailutottumukset ja liikunta ovat yhteydessä ylipainoon, joka on merkittävä riskitekijä kaikkien hyvinvoinnin ulottuvuuksien kentällä. Ylipainolla on suora yhteys terveyteen (Laatikainen ym. 2012, 65) ja sosiaalisiin suhteisiin (Kaukua 2006, 1215), sekä minäkuvan rakentumiseen (Mäkinen 2015, 15). Elintavoissa on aiemmissa tutkimuksissa havaittu alueellisia eroja ja aiemmin on todettu muun muassa, että ylipaino on tyypillisempää maaseutumaisissa kunnissa ja haja-asutusalueella kuin kaupungeissa (Laatikainen ym. 2012 67).

Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisissa 68 selvitettiin nuorten huumeidenkäyttöä ja muodostin matriisista summamuuttujan. Huumeiden käyttämisen summamuuttujassa oli havaittavissa maakunnallisesti tarkasteltuna mielenkiintoisia eroavaisuuksia. Ei kos-

kaan käyttänyt -luokan osuus oli jokaisessa maakunnassa ennako-olettamuksenikin mukaisesti varsin korkea – ääripäinä olivat Uusimaa ja Kainuu: Kainuussa 88,0 % vastaajista ei ollut koskaan kokeillut mitään huumeita, Uudellamaalla ei koskaan kokeilleiden osuus oli 82,6 % (taulukko 46, liite 22). Sen sijaan yhden kerran kokeilijoissa oli havaittavissa selkeitä eroja: Uudellamaalla peräti 14,3 % vastaajista oli kokeillut jotain huumaavia aineita kerran, kun vähiten kokeilijoita oli Kainuussa: 9,7 %. Käyttäjää oli eniten Kymenlaaksossa, jossa 2,3 % vastaajista kuului käyttäjien luokkaan. Vähiten käyttäjiä oli jälleen Kainuussa, vain 0,6 % vastaajista.

Taulukko 46. Alueellinen tarkastelu nuorten huumausaineiden käytöstä. THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Uusimaa	Kymenlaakso	Kainuu	Muut maakunnat	Yhteensä
ei koskaan käyttänyt	lkm	15022	1660	966	42768	60416
	%	82,6%	84,5%	88,0%	85,9%	85,1%
kerran kokeillut	lkm	2595	217	107	5577	8496
	%	14,3%	11,0%	9,7%	11,2%	12,0%
pari kertaa kokeillut	lkm	280	42	18	675	1015
	%	1,5%	2,1%	1,6%	1,4%	1,4%
käyttäjä	lkm	281	46	7	761	1095
	%	1,5%	2,3%	0,6%	1,5%	1,5%
Yhteensä	lkm	18178	1965	1098	49781	71022
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Etukäteen oletin, että huumausaineiden ja alkoholinkäyttöön liittyvät muuttujat antaisivat alueellisesti tarkasteltuna samansuuntaisia tuloksia, mutta kovin vahvaa samansuuntaisuutta ei ollut havaittavissa. Alkoholinkäyttöä tutkin kahdella Koulu-terveyskyselyssä olleella kysymyksellä: kysymyksessä 63 selvitettiin, kuinka usein nuori käyttää alkoholia ja kysymyksessä 64, kuinka usein hän käyttää alkoholia tosi humalaan asti. Kymenlaakso nousi alkoholin käytössäkin kärkeen, sillä kymenlaaksolaisnuorista 6,1 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä alkoholia kerran viikossa tai useammin, kun Pohjois-Pohjanmaalla 3,9 % vastaajista käytti alkoholia niin usein. Pohjois-pohjanmaalaisista nuorista 68,3 % ei käytä Koulu-terveyskyselyn mukaan alkoholia lainkaan. Etelä-Pohjanmaalla oli vähiten niitä, jotka eivät käytä alkoholia lainkaan, mutta sielläkin 56,5 % nuorista oli täysin raittiita (taulukko 47, liite 23). Satakunnassa 12,3 %

kertoi olevansa humalassa kuukausittain, kun Pohjois-Pohjanmaalla 7,9 % vastaajista oli humalassa kuukausittain. Valtakunnallisesti 72,4 % ilmoitti, ettei ole koskaan humalassa (taulukko 48, liite 23).

Taulukko 47. Alueellinen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8. ja 9.-luokkalaiset

		Satakunta	Kymenlaakso	Etelä-Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
Kerran viikossa tai useammin	lkm	146	119	162	271	2819	3517
	%	5,6%	6,1%	5,2%	3,9%	5,0%	5,0%
Pari kertaa kuukaudessa	lkm	299	196	322	481	5269	6567
	%	11,5%	10,0%	10,4%	6,9%	9,4%	9,3%
Noin kerran kuukaudessa	lkm	224	136	264	384	4034	5042
	%	8,7%	7,0%	8,5%	5,5%	7,2%	7,1%
Harvemmin	lkm	449	338	600	1089	9506	11982
	%	17,3%	17,3%	19,4%	15,5%	16,9%	16,9%
En käytä alkoholi juomia	lkm	1471	1165	1750	4791	34457	43634
	%	56,8%	59,6%	56,5%	68,3%	61,4%	61,7%
Yhteensä	lkm	2589	1954	3098	7016	56085	70742
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 48. Alueellinen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä tosi humalaan asti. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Satakunta	Kymenlaakso	Etelä-Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
Kerran viikossa tai useammin	lkm	67	68	80	142	1563	1920
	%	2,6%	3,5%	2,6%	2,0%	2,8%	2,7%
Noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa	lkm	252	154	262	413	4206	5287
	%	9,7%	7,9%	8,4%	5,9%	7,5%	7,5%
Harvemmin	lkm	524	356	643	1016	9806	12345
	%	20,2%	18,2%	20,7%	14,5%	17,5%	17,4%
Ei koskaan	lkm	278	213	369	659	6144	7663
	%	10,7%	10,9%	11,9%	9,4%	10,9%	10,8%
Ei käytä alkoholia	lkm	1471	1165	1750	4791	34457	43634
	%	56,8%	59,6%	56,4%	68,2%	61,3%	61,6%
Yhteensä	lkm	2592	1956	3104	7021	56176	70849
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tupakoinnissa oli havaittavissa suuria alueellisia eroja. Kainuussa peräti 11,1 % nuorista tupakoi päivittäin, kun Uudellamaalla 5,2 % nuorista kertoi tupakoivansa päivittäin (taulukko 49, liite 24). Valtakunnallisesti 75,9 % nuorista ei ole koskaan tupakoinut. Myös nuuskan käytössä oli havaittavissa selkeitä eroja. Lappilaisnuorista 7,4 % nuuskasi päivittäin, kun Kainuussa vain 3,3 % nuuskasi päivittäin (taulukko 50, liite 24). Lapin

Monista terveydentilaan vaikuttavista tekijöistä liikunta on yksi tärkeimmistä (Aaltonen ym. 2003, 144) ja liikunta tukee lapsen ja nuoren fyysistä kasvua ja kehitystä useilla tavoilla (Hakkarainen 2008, 55). Liikunnan harrastamisessa oli havaittavissa maakunnallisia eroavaisuuksia. Kysymyksessä 50 vastaajaa pyydettiin arvioimaan, kuinka monta tuntia hän tavallisesti harrastaa liikuntaa vapaa-aikana niin, että hengästyy ja hikoilee. Kymenlaaksossa peräti 8,8 % vastaajista ilmoitti, ettei harrasta vapaa-aikanaan lainkaan hikiliikuntaa ja 7,2 % vastaajista harrasti hikiliikuntaa vain noin puoli tuntia viikossa (taulukko 51, liite 25). Pohjois-Pohjanmaalla 5,4 % vastaajista ei harrastanut liikuntaa lainkaan ja 5,9 % noin puoli tuntia viikossa. Valtakunnallisesti yli puolet nuorista ilmoitti harrastavansa hikiliikuntaa kouluajan ulkopuolella tyypillisesti 1-6 tuntia viikossa. Uudellamaalla 28,0 % nuorista kertoi harrastavansa hikiliikuntaa vapaa-aikalla yli seitsemän tuntia viikossa, Pohjois-Karjalassa vain 20,8 % nuorista harrasti liikuntaa niin paljon.

Taulukko 51. Alueellinen tarkastelu nuorten harrastamasta liikunnan määrästä vapaa-aikana viikossa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten

		Uusimaa	Kymenlaakso	Pohjois-Karjala	Pohjois-Pohjanmaa	Muut maakunnat	Yhteensä
ei yhtään	lkm	1185	175	118	385	2884	4747
	%	6,4%	8,8%	5,8%	5,4%	6,8%	6,6%
½h	lkm	1044	143	130	414	2811	4542
	%	5,7%	7,2%	6,4%	5,9%	6,6%	6,3%
1-6h	lkm	11054	1235	1356	4648	26463	44756
	%	60,0%	62,2%	66,9%	65,7%	62,5%	62,3%
yli 7h	lkm	5153	434	422	1626	10172	17807
	%	28,0%	21,8%	20,8%	23,0%	24,0%	24,8%
Yhteensä	lkm	18436	1987	2026	7073	42330	71852
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ruokailu on merkittävä osa elintapoja. Nuorten tarpeita vastaava ravinto ovat hyvinvoinnin ja fyysisen kunnon säilymisen edellytys (Aaltonen ym. 2003, 134). Ruokailutottumuksissa on havaittu olevan eroa eri sosioekonomisten ryhmien välillä ja ylemmissä sosioekonomisessa asemassa olevissa perheissä muun muassa hedelmien ja kasvien syönti vastaa paremmin suosituksia (Ovaskainen ym. 2012, 119). Aineistoni perusteella ruokailutottumuksissa oli havaittavissa myös alueellisia eroja. Kymenlaaksolaisnuorista peräti 9,2 % ilmoitti, ettei ole syönyt hedelmiä, marjoja tai kasviksia viimeisen

Yhteenveto

Hyvinvointimuuttujien alueellisesta tarkastelusta huomataan, että usein tietyt maakunnat toistuvat erilaisten kysymysten ääripäissä ja jotkin maakunnat ovat lähes aina keskikastia niin, etten niitä juuri tekstissäni käsitellyt lainkaan. Esimerkiksi Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi tai Savon maakunnat harvoin nousivat esille sen enemmän positiivisessa kuin negatiivisessakaan mielessä. Sen sijaan esimerkiksi Uusimaa, Kainuu, Kanta-Häme ja Kymenlaakso nousivat useissa tarkasteluissa esille joko hyvässä tai huonossa ja yleensä niin, että toisissa kysymyksissä maakunnan tilanne näyttäytyi valtakunnallisesti parhaana ja toisissa kysymyksissä taas huonoimpana. Tästä ei pysty tekemään minkäänlaisia johtopäätöksiä siitä, että joissain paikoissa voidaan erityisen hyvin tai huonosti, mutta tulos on silti mielenkiintoinen ja mainitsemisen arvoinen. Sen sijaan tuloksista selviää se, että alueellisia eroja on havaittavissa ja alueelliset erot erilaisissa hyvinvointiin liittyvissä tekijöissä voivat olla hyvinkin selkeitä. Erityisesti elintavoissa oli nähtävissä hyvinkin suuria alueellisia eroja, mutta myös muissa hyvinvointimuuttujissa erot näyttäytyvät toisinaan selkeinä.

5.4 Ryhmittelyanalyysillä vastaajat hyvinvointiryhmiin

Ryhmittelyanalyysia varten valitsin Kouluterveyskyselystä ydinkysymykset jokaista Al-lardtin hyvinvointiteorian hyvinvoinnin ulottuvuutta varten. Nämä ydinkysymykset olen selvittänyt tekstissä myöhemmin, kun käyn läpi jokaisen hyvinvointiulottuvuuden ryhmittelyanalyysin tekemistä. Ryhmittelyanalyysin tavoitteena on löytää aineistosta havainnot, jotka ovat huomattavasti toistensa kaltaisia valittujen muuttujien osalta. Tietyllä lailla ryhmittelyanalyysia voidaan pitää ”poikittaisena faktorianalyysina” – faktorianalyysissa etsittiin samankaltaisia muuttujia ja ryhmittelyanalyysissa samankaltaisia tutkittavia. (Nummenmaa 2004, 363.) Ryhmittelyanalyysiin käytin SPSS:n Keskiarvoklusterointia.

Ryhmittelyanalyysiin en kokenut mielekkääksi valita kovin useita muuttujia, sillä mikäli vastaaja on jättänyt yhteenkään ryhmittelyanalyysin kysymykseen vastaamatta, ei vastaaja mene mihinkään ryhmään. Lisäksi ryhmien analysointi ja mielekäs muodostami-

nen on sitä haastavampaa, mitä useampia muuttujia on. Tästä syystä valitsin jokaisesta hyvinvoinnin ulottuvuudesta ydinkysymykset Kouluterveyskyselystä. Valitsemistani ydinkysymyksistä tai ydinsummamuuttujista tein ryhmittelyanalyysin. Näin ollen tein kolme ryhmittelyanalyysia, jotka jakavat vastaajat *having-*, *loving-* ja *being-* ulottuvuuksissa viiteentoista hyvinvointiryhmään, eli yhteensä ryhmiä muodostui 45. K-keskiarvoklusteroinnissa voidaan määrittää, kuinka montaa kappaletta keskenään mahdollisimman poikkeavia klustereita eli ryhmiä etsii (Nummenmaa 2004, 367). Tein useita kokeiluja ja päädyin viiteentoista ryhmään sen vuoksi, että näin sain esille selkeitä hyvinvoinnin marginaaliryhmiä.

Viisitoista ryhmää on verrattain suuri määrä ryhmiä muodostettavaksi ryhmittelyanalyysissa. Koska mielenkiintoni kohdistui hyvinvoinnin ääripäihin ja marginaaleihin: erityäin hyvin voiviin nuoriin ja usealla saralla huonosti voiviin nuoriin, tämä tuntui kuitenkin perustellulta ratkaisulta. Viiteentoista ryhmään jaon jälkeen poimin ryhmistä parhaiten ja huonoiten pärjävien nuorten ryhmät erilleen ja yhdistin loput kolmetoista ryhmää 'muut'-ryhmäksi. Näin sain tarkasteltavaksi hyvinvoinnin marginaalit ja jokaiseen hyvinvoinnin ulottuvuuteen tuli lopulta kolme ryhmää: 'parhaiten pärjäävät', 'huonoiten pärjäävät' ja 'muut'. 'Muut' on luonnollisesti selkeästi suurin ryhmä, sillä se koostuu kolmestatoista parhaimman ja huonoiten pärjävien ryhmien väliin jääneistä ryhmistä ja lisäksi myös niistä vastaajista, jotka tilastointiohjelma tunnisti puuttuviksi vastaajiksi, eli jotka olivat jättäneet vastaamatta yhteenkään ryhmittelyanalyysiin valittuun kysymykseen.

Koska ryhmittelyanalyysissa minua kiinnostivat ääripäät, olen etsinyt tuloksista ryhmiä, joissa kaikki arvot ovat joko mahdollisimman suuria tai pieniä. Kysymyksen asettelusta riippuu, onko suuri arvo hyvä vai huono asia vastaajan kannalta: joissain Kouluterveyskyselyn kysymyksissä ensimmäinen vaihtoehto on vastaajan kannalta paras ja toisissa kysymyksissä se on huonoin. Joissain kysymyksissä jouduin muuttamaan kysymyksen suuntaa niin, että ryhmittelyanalyysiin valitut kysymykset ovat kaikki samansuuntaisia, tämä on lukijaystävällisempi tapa esittää ryhmittelyanalyysin tuloksia. Seuraavaksi esittelen Allardtin hyvinvointiulottuvuuksien mukaan tehdyn ryhmittelyanalyysin tekemisen. Ryhmittelyanalyysia hyödynnän luvussa 5.5, kun tarkastelen hyvinvointiryhmien

jakaantumista alueellisesti, sekä luvussa 5.6, kun tarkastelen hyvinvoinnin marginaaliryhmien kasautumista.

Having

Allardt määritteli, että *having*-ulottuvuuden objektiivisiin indikaattoreihin kuuluu esimerkiksi tulotaso, terveys ja työllisyys ja subjektiivisena indikaattorina on muun muassa tyytyväisyys omaan elintason. Kouluterveyskyselystä valitsin *having*-ulottuvuuden tutkimista varten kysymykset siitä, miten nuori arvioi perheensä taloudellisen tilanteen, sekä nuoren fyysisten oireiden summamuuttujan ja mielialan summamuuttujan. Mielialan summamuuttuja on koostettu Kouluterveyskyselyn kysymymatriisista 31. Fyysisten oireiden summamuuttuja on koostettu Kouluterveyskyselyn kysymyksestä 28, faktorianalyysin perusteella en ottanut flunssaoireita mukaan tähän muuttujaan. Kuten edellisessä alaluvussa totesin, muut oireet kuin flunssaoireet näyttäytyivät yleisempänä vastaajien keskuudessa. Nämä kysymykset toimivat arvioni mukaan Kouluterveyskyselyssä *having*-hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksinä.

Muodostin näistä kysymyksistä ryhmittelyanalyysin avulla 15 ryhmää (taulukko 54). Ryhmistä on selkeästi hahmotettavissa ryhmä, jossa tilanne on paras, sekä ryhmä, jossa tilanne on huonoin.

Ryhmässä 2 tilanne on elintason suhteen paras. Vastaajat ovat arvioineet perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi, eivätkä juuri koe ongelmia fyysisessä terveydessä tai mielialassa. Ryhmässä 15 tilanne on päinvastainen; vastaajat ovat arvioineet perheen taloudellisen tilanteen huonoksi ja vastaajat kokevat niin fyysisiä kuin psyykkisiä haasteita. Ryhmä 2 on selkeästi isompi kuin ryhmä 15; ryhmään 2 kuuluu 9 968 vastaajaa ja ryhmään 15 kuuluu 553 vastaajaa. Ryhmistä 1 ja 3-14 muodostin ryhmän 'muut', johon kuuluu yhteensä 58 004 vastaajaa ja lisäksi 4689 puuttuvaa vastaajaa.

Taulukko 54. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään *having*-hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Ryhmä	Arvio perheen taloudellisesti tilanteesta	Kivut ja oireet	Mieliala
1 n=3355	2,22	3,08	1,74
2 n=9968	1,00	1,37	1,12
3 n=1892	3,00	2,30	2,68
4 n=1368	4,15	2,74	1,78
5 n=3469	1,90	2,15	2,41
6 n=7332	3,00	1,46	1,20
7 n=5945	3,00	2,32	1,56
8 n=2069	1,66	3,13	3,32
9 n=1787	4,14	1,63	1,35
10 n=920	4,16	2,58	2,98
11 n=10371	2,00	2,07	1,34
12 n=4571	1,00	2,39	1,53
13 n=1403	3,00	3,29	3,21
14 n=13522	2,00	1,32	1,13
15 n=553	4,57	3,72	3,73
Yhteensä 68525			
Puuttuvia vastauksia 4689			

Loving

Yhteisyssuhteiden hyvinvointiulottuvuuteen kuuluu Allardtin mukaan indikaattoreita muun muassa ystävien lukumäärästä ja kontakteista paikallisyhteisöön. Subjektiiivisesti *loving*-ulottuvuutta voidaan tutkia onnellisuuden ja onnettomuuden kokemuksilla. Kouluterveyskyselystä valitsin tämän ulottuvuuden ryhmittelyanalyysia varten neljä ydinkysymystä: onko nuori kokenut koulukiusaamista kuluvan lukuvuoden aikana (Kouluterveyskyselyn kysymys 19), onko hänellä todella läheisiä ystäviä (Kouluterveyskyselyn kysymys 35), kokeeko hän olonsa yksinäiseksi (Kouluterveyskyselyn kysymys 36) ja voiko hän keskustella vanhempiensa kanssa omista asioistaan (Kouluterveyskyselyn kysymys 108). Joidenkin tutkimusten mukaan yhteisyssuhteden laatu vaihtelee sukupuolen mukaan (Aaltonen ym. 2003, 93), mutta tässä tutkimuksessa en erottanut sukupuolia millään lailla, enkä tarkastellut ryhmien sukupuolijakaumia.

Koulu ja koti ovat nuorelle merkittäviä areenoita ja näin halusin *loving*-ulottuvuuden ryhmittelyä varten yhden kysymyksen molemmista ympäristöistä. Läheiseen ystävyys-suhteeseen kuuluvat vastavuoroiset mieltymyksen, kiintymyksen, yhteenkuuluvuuden, rehellisyyden ja luottamuksen tunteet (Aaltonen ym. 2003, 91), joten läheisen ystävyys-suhteen ottaminen osaksi kysymysmatriisia on yhteisyyssuhteiden näkökulmasta erittäin perusteltu. Ystävyteen liittyy ajatusten ja kokemusten, sekä tunteiden jakoa sekä kyky ottaa huomioon toisen näkökantoja (mt., 91-92).

Yksinäisyyteen liittyvä kysymys on Kouluterveyskyselyssä niin päin, että ensimmäinen vastausvaihtoehto on paras, ja viimeinen vastausvaihtoehto huonoin – tuntee itsensä jatkuvasti yksinäiseksi. Yksinäisyyttä tutkiva kysymys on ryhmittelyanalyysissa käännetty samoin päin kuin muutkin kysymykset, jotta ryhmien tulkitseminen on helpompaa.

Jaoin näiden kysymysten perusteella vastaajat viiteentoista *loving*-ulottuvuuden hyvinvointiryhmään (taulukko 55). Ryhmä 10 erottui tilanteeltaan parhaana ryhmänä, jossa on paras tilanne jokaisen kysymyksen osalta. Ryhmässä 8 tilanne on päinvastainen. Ryhmä 10 on toiseksi suurin ryhmä 10 252 ryhmään kuuluvilla vastaajallaan, huonoiten pärjäävässä ryhmässä vastaajia on vain 690, joten voidaan puhua hyvin marginaalisesta ryhmästä. 56 592 vastaajaa sijoittui näiden ryhmien väliin, puuttuvia vastauksia oli 5680, joten ryhmään muut tuli yhteensä 62 272 vastaajaa.

Taulukko 55. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään *loving*- hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Ryhmä	Onko kiusattu kou-	Onko läheistä ystävää	Voiko keskustella	
	lussa tämän luku- kauden aikana		vanhempiansa kanssa	Kokeeko olonsa yksinäiseksi
1 n=1979	3,56	1,57	1,72	1,65
2 n=19237	3,80	3,72	3,55	3,72
3 n=927	1,60	3,70	3,58	3,84
4 n=8954	3,74	3,62	1,82	3,57
5 n=2860	3,27	1,93	2,77	3,07
6 n=548	1,45	1,49	2,45	4,29
7 n=567	1,51	1,80	3,58	1,93
8 n=690	1,33	1,38	1,40	1,45
9 n=1851	3,60	3,43	2,11	1,79
10 n=10252	3,93	3,87	4,00	5,00
11 n=783	1,58	3,60	1,70	3,17
12 n=4331	3,82	1,69	1,74	3,82
13 n=4867	3,88	1,77	3,61	4,43
14 n=2183	3,69	1,77	3,86	2,46
15 n=7505	3,90	3,84	2,50	5,00
Yhteensä 67534				
Puuttuvat vastaukset 5680				

Being

Ihmisenä olemisen ulottuvuuteen kuuluu Allardtin mukaan poliittinen aktiivisuus, harrastukset sekä omakohtaiset kokemukset itsensä toteuttamisesta. *Being*-ulottuvuuden ryhmittelyanalyysiin valitsin neljä erilaista muuttujaa, jotka Allardtin teorian perusteella ovat tämän hyvinvoinnin ulottuvuuden ydinkysymyksiä Kouluterveyskyselyssä: summamuuttujan koulutyössä vaikuttamisesta (Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisi 10) , kysymyksen siitä, miten helppoa koulussa on olla oma itsensä (Kouluterveyskyselyn kysymys 9), kysymyksen siitä, pystyykö nuori toimimaan sen mukaisesti, mitä itse pitää tärkeänä (Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisin 111 kysymys 4) sekä harrastussummamuuttujan (Kouluterveyskyselyn kysymysmatriisi 115).

Erilaiset harrastukset muodostavat nuorelle merkittävän oppimiskentän ja harrastuksiin liittyy vahvasti oman elämänhallinnan kehittyminen, ajankäytön organisointi, esiintymisvarmuuden kehittyminen sekä ryhmässä toimiminen (Aaltonen ym. 2003, 205-

206). Lasten ja nuorten harrastamattomuus onkin eriarvoistavaa niin alueellisesti kuin sosioekonomisestikin (Kaikkonen ym. 2012b, 62). Toisaalta harrastamisen ei tarvitse olla ryhmässä harrastamista, jotta se kehittäisi elämässä tarvittavia taitoja ja kasvattaisi ihmisenä. Esimerkiksi lukeminen voi olla tapa opetella tuntemaan itseään ja eläytyä toisten kohtaloihin (Aaltonen ym. 2003, 209).

Harrastukset antavat mahdollisuuden myös oman arvomaailman rakentamiseen (Aaltonen ym. 2003, 206). Oman arvomaailman rakentaminen on merkittävä osa ihmisenä olemisen hyvinvointiulottuvuutta ja toimii taustana kaikille muille being-ulottuvuuteen valitsemilleni ydinkysymyksille.

Being-ulottuvuuden ryhmitelläkseni tein harrastuksia tutkivasta kysymysmatriisista summamuuttujan. Reliabiliteettianalyysi antoi tämän kymmenen muuttujan summamuuttujalle Cronbachin alfaksi 0,757, joten summamuuttujan muodostamiselle ei ollut sen puolesta estettä. Harrastuksista tehty summamuuttuja ei ole käyttökelpoinen juuri muussa kuin ryhmittelyanalyysissä, sillä eri harrastukset eivät oikein ole vertailtavissa keskenään, eikä se, että harrastaa esimerkiksi liikuntaa tarkoita, että harrastaisi kaikkea muutakin aktiivisesti. Usein aktiivisilla yläkouluikäisillä harrastajilla onkin vain yksi tai kaksi lajia, joihin keskittyy. Harrastussummamuuttujaa ja koulutyössä vaikuttamisen summamuuttujaa joutuinkin katsomaan ryhmiä analysoidessaan hieman eri kriteereillä kuin kahta muuta kysymystä, sillä on luonnollista, ettei summamuuttujassa ole yhtä vahvoja eroavaisuuksia kuin yksittäisen kysymyksen muuttujassa.

Jaoin *Being*-hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymysten perusteella vastaajat viiteentoista *Being*-hyvinvointiryhmään (taulukko 56). Ryhmistä erottui selkeästi ryhmät yksi ja yhdeksän. Ryhmässä 1 on vastaajat, jotka olivat kaikkein parhaiten kokeneet voivansa vaikuttaa koulutyöhön, joiden oli koulussa kaikkein helpointa olla oma itsensä, joilla on mahdollisuus toimia itselleen tärkeiden asioiden mukaisesti ja joilla on eniten harrastuksia. Ryhmässä 9 tilanne on päinvastainen. Tämän perusteella luokittelin vielä saamani viisitoista ryhmää niin, että nimesin ryhmän yksi nimellä 'paras tilanne', ryhmän yhdeksän nimellä 'huonoin tilanne' ja ryhmät 2-8 ja 10-15 yhdistin ryhmäksi 'muut'.

Taulukko 56. Ryhmittelyanalyysi 15 ryhmään *being*-hyvinvointiulottuvuuden ydinkysymyksistä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Ryhmä	Mahdollisuus vaikuttaa koulu-työhön	Koulussa voi olla oma itsensä	Mahdollisuus toimia itselle tärkeiden asioiden mukaisesti	Harrastaminen
1 n=5266	2,36	1,64	1,27	2,09
2 n=1835	4,31	3,29	3,15	3,51
3 n=4438	4,26	3,30	1,71	3,84
4 n=2126	3,02	3,25	2,97	4,23
5 n=1399	3,27	1,75	3,27	2,57
6 n=9655	4,30	1,64	1,56	3,89
7 n=8871	2,85	1,97	2,00	3,64
8 n=2089	2,71	1,72	3,27	4,09
9 n=918	4,36	4,44	4,41	4,10
10 n=5168	2,77	3,18	1,67	3,46
11 n=2698	3,90	3,41	1,56	2,47
12 n=1842	4,41	1,82	3,37	4,04
13 n=6996	3,94	1,67	1,37	2,69
14 n=12017	2,61	1,36	1,20	3,72
15 n=1308	2,99	3,44	3,35	2,75
Yhteensä 66626				
Puuttuvat vastaukset 6588				

Ihmisenä olemisen hyvinvointiulottuvuudessa parhaan tilanteen omaavassa ryhmässä on yhteensä 5266 Kouluterveyskyselyyn vastaajaa. Huonoimman tilanteen omaavassa ryhmässä vastaajia on yhteensä 918. Muissa ryhmissä vastaajia on 60 442, joten on huomioitava että sekä parhaimman että erityisesti huonoimman tilanteen omaavat ryhmät ovat marginaalissa, ja ehdottomasti suurin osa vastaajista asettuu johonkin tälle välille. Puuttuvia vastauksia tässä ryhmittelyanalyysissä on yhteensä 6 588, joten ryhmässä muut vastaajia on yhteensä 67 030.

Marginaaliryhmissä parhaiten pärjävien marginaali on vastaajamäärältään jokaisessa hyvinvointiulottuvuudessa selkeästi suurempi kuin huonoiten pärjävien marginaali. Jo tätä voi pitää positiivisena signaalina nuorten hyvinvoinnista. Seuraavassa luvussa hyödynnän näitä hyvinvoinnin marginaaliryhmiä hyvinvoinnin kasautumisen tutkimiseen ja tämä vastaajamäärien epäsuhta on huomioitava näitä tuloksia tarkastellessa. Vastaajamääriltään jokainen marginaalikin on kuitenkin varsin suuri aineiston suuren

koon vuoksi, ja pienimmässäkin ryhmässä eli *Loving*-ulottuvuuden huonoiten pärjäävien marginaalissa on 553 vastaajaa.

5.5 Hyvinvoinnin marginaaliryhmien kasautuminen

Aiemmissa luvuissa olen käsitellyt hyvinvointia aina Allardtin hyvinvointiteorian hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan. Tässä alaluvussa yhdistän näiden ulottuvuuksien tarkastelun yhdeksi kokonaisuudeksi. Hyvinvoinnin marginaaliryhmien kasautumista tutkin vielä ristiintaulukoimalla hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmät keskenään. Tässäkin koin, että ristiintaulukointi on yksinkertainen tapa esittää, kuinka samat ihmiset ovat marginaalissa useissa eri hyvinvoinnin ulottuvuuksissa.

Kasautumista *being*- ja *having*- ulottuvuuksien marginaaliryhmissä on havaittavissa (taulukko 57). Molemmissa ulottuvuuksissa parhaiten pärjäävien marginaalissa on 1 385 yhteistä vastaajaa ja heikoiten pärjäävien marginaalissa 165 yhteistä vastaajaa. Hyvin vähäisessä määrin on vastaajia, jotka kuuluvat toisessa ulottuvuudessa parhaiten pärjääviin, ja toisessa ulottuvuudessa huonoiten pärjääviin, näiden vastaajien määrä on niin vähäinen, että he eivät vastaa edes 0,1 % kaikista vastaajista ja jäävät näin ollen yksittäistapauksiksi. Pääosin ne, jotka ovat jommassakummassa hyvinvointiryhmässä marginaalissa, ovat toisessa hyvinvointiryhmässä keskitason 'muut'-ryhmässä, mikä on luonnollista jo 'muut'-ryhmän suuren vastaajamäärän vuoksi.

Taulukko 57. *Being*- ja *having*-hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		<i>Having</i>				
		parhaiten pärjäävät	huonoiten pärjäävät	muut	Yhteensä	
<i>Being</i>	parhaiten pärjäävät	lkm	1385	11	3870	5266
		%	1,9%	0,0%	5,3%	7,2%
	huonoiten pärjäävät	lkm	20	165	733	918
		%	0,0%	0,2%	1,0%	1,3%
	muut	lkm	8563	377	58090	67030
		%	11,7%	0,5%	79,3%	91,6%
Yhteensä		lkm	9968	553	62693	73214
		%	13,6%	0,8%	85,6%	100,0%

Myös *being*- ja *loving*- sekä *loving*- ja *having*-hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukoinnit (taulukot 58 ja 59) osoittavat aiemman havainnon siitä, että kasautumista hyvinvointiryhmien marginaaleissa on havaittavissa ja että huonoiten pärjäävän marginaalin jäsen kuuluu huomattavasti epätodennäköisemmin toisessa hyvinvoinnin ulottuvuudessa parhaiten pärjäävään marginaaliin kuin taas toistamiseen huonoiten pärjäävään marginaaliin. Näissäkin ristiintaulukoissa vastaajat, jotka kuuluvat toisessa ulottuvuudessa parhaiten pärjäävään marginaaliin ja toisessa huonoiten pärjäävään marginaaliin, jäivät yksittäistapauksiksi, ja heidän prosenttiosuutensa kaikista vastaajista on 0,0 %.

Taulukko 58. *Loving*- ja *being*-hyvinvointiulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		<i>Loving</i>				
		parhaiten pärjäävät	huonoiten pärjäävät	muut	Yhteensä	
<i>Being</i>	parhaiten pärjäävät	lkm	1305	23	3938	5266
		%	1,8%	0,0%	5,4%	7,2%
	huonoiten pärjäävät	lkm	12	171	735	918
		%	0,0%	0,2%	1,0%	1,3%
	muut	lkm	8935	496	57599	67030
		%	12,2%	0,7%	78,7%	91,6%
Yhteensä		lkm	10252	690	62272	73214
		%	14,0%	0,9%	85,1%	100,0%

Taulukko 59. *Having*- ja *loving*-hyvinvointitulottuvuuksien marginaaliryhmien ristiintaulukointi. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

		<i>Having</i>				
		parhaiten pärjäävät	huonoiten pärjäävät	muut	Yhteensä	
<i>Loving</i>	parhaiten pärjäävät	lkm	3463	6	6783	10252
		%	4,7%	0,0%	9,3%	14,0%
	huonoiten pärjäävät	lkm	21	166	503	690
		%	0,0%	0,2%	0,7%	0,9%
	muut	lkm	6484	381	55407	62272
		%	8,9%	0,5%	75,7%	85,1%
Yhteensä		lkm	9968	553	62693	73214
		%	13,6%	0,8%	85,6%	100,0%

Hyvinvoinnin marginaaliryhmien ristiintaulukointi osoittaa, että tiettyä polarisoitumista nuorten hyvinvoinnin kentällä on; niillä, joilla menee hyvin, menee hyvin usealla elämän osa-alueella, ja niillä, joilla menee huonosti, menee huonosti usealla osa-alueella. Vastaajamäärään nähden ryhmät ovat pieniä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että esimerkiksi *Loving*-tulottuvuuden huonoiten pärjäävien joukko, joka on 0,9 % kaikista Kouluterveyskyselyyn vastanneista, tarkoittaa yhteensä 690 nuorta. Marginaaleihin myös valikoituivat vastaajat, jotka olivat ydinkysymysten osalta todella ääripäisissä, joten näiden huonosti pärjäävien marginaalissa olevien nuorten osalta hyvinvoinnissa on aidosti huolta aiheuttavia piirteitä, etenkin jos nuori on marginaalissa usean hyvinvointitulottuvuuden kohdalla.

6 Pohdinta

Luin helmikuussa 2020 Helsingin Sanomien Kuukausiliitteestä Anni Pasasen artikkelin tilastoinnista (Helsingin Sanomat 2020). Siinä sanottiin, että tilastot ja tietokannat ovat kuin käänteinen mikroskooppi: niiden avulla näemme suuria kokonaisuuksia, joita ei pelkällä paljaalla silmällä havaitse. Mielestäni tämä oli kauniisti sanottu ja kuvaa hyvin myös omaa tutkimustani, vaikka aineistona ei ollutkaan tilasto. Aineistoani voi kuitenkin sen laajan koon vuoksi ajatella tilaston tapaan niin, että siitä etsitään suuria kokonaisuuksia. Kouluterveyskyselyn kautta sain laajan kokonaiskuvan 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvoinnista valtakunnallisesti ja maakunnittain. Tuntui jopa etuoikeutetulta, että pääsin käsiksi niin kattavaan aineistoon ja pystyin käsittelemään tutkimuskysymyksiäni valmiin ja laadukkaan aineiston kautta. Saamani aineisto Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta oli hyvin laaja, sillä olin pyytänyt vastaukset kaikista aiheittani koskevista kysymyksistä. Kaikkia kysymyksiä en kuitenkaan mitenkään voinut tutkielmassani käsitellä tai hyödyntää, vaan teorian ja aineistoon tutustumisen perusteella valitsin kysymyksistä tutkielmani kannalta tarkoituksenmukaisimmat.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on usein tärkeää vertailla erilaisia ryhmiä keskenään (Alkula ym. 1999, 36). Myös oman tutkielmani tarkoitus oli vertailla eri alueilla asuvien nuorten hyvinvointia keskenään. Alkula pohtii, pitääkö tulosten perusteella pystyä vaikuttamaan asioihin tai täytyykö kyetä antamaan suosituksia uusista toimintatavoista (mt., 36). Tämä kysymys kiehtoo minua valtavasti. Halusin pitää tutkimuksessani rakenteellisen otteen ja erityisesti nyt raportoinnin pohdinnassa panostaa rakenteellisiin ja yhteiskunnallisiin näkemyksiin. Sosiaalityöntekijänä koen, että minulla on velvollisuus vaikuttaa rakenteisiin tasa-arvoa ja hyvinvointia edistävällä tavalla

Tutkimusaiheeni ja nuorten hyvinvointi kietoutuvat tiiviisti hyvinvointivaltioon ja sen rakenteisiin. Hyvinvoinnin edistäminen on suomalaisen yhteiskuntapolitiikan lähtökohda ja tavoite. Poliitiikan onnistumista mitataankin kansalaisten hyvinvoinnilla. (Saari 2011a, 9.) Myös Allardt (1976, 16) kytki hyvinvoinnin käsitteen hyvään yhteiskuntaan. Joudummekin arvioimaan palvelujärjestelmämme ja koko politiikkamme toimivuutta jatkuvasti suhteessa yhteiskunnan muutoksiin ja ihmisten elinoloihin (Vornanen 2001, 31). Hyvinvointivaltio on etymologisesti mielenkiintoinen sana. Hyvinvointivaltion jäl-

kimmäinen sana, valtio, viittaa julkisen vallan vastuuseen kansalaisten hyvinvoinnin mahdollistajana ja takaajana (Saari 2011b, 74) ja näin ollen yhdistää sanan varsin vahvasti yhteiskuntaan, politiikkaan ja hallintoon. Alueellisesta näkökulmasta hyvinvointivaltion jälkimmäinen sana on myös merkittävä, sillä valtio on paitsi julkinen instituutio, myös alue. Hyvinvointivaltion käsitettä ei siis voi ohittaa alueellisesta hyvinvointitutkimuksesta puhuttaessa.

Hyvinvointivaltion keskeinen tehtävä on purkaa ja tasoittaa eriarvoisuutta ja hyvinvointivaltion toimilla onkin tuotettu ylisukupolvista sosiaalista liikkuvuutta (Lapsiasiainvaltuutettu 2018, 20). Koko hyvinvointivaltion termi asetettiin kyseenalaiseksi 1990-luvun laman menoleikkausten jälkeen, mutta nykyään ollaan kohtuullisen yksimielisiä siitä, että hyvinvointivaltio on olemassa ja että hyvinvointivaltion suurimmat haasteet liittyvät alue- ja ikärakenteeseen (Paju 2004, 7). Näenkin, että nuoriin liittyvässä tutkimuksessa hyvinvointivaltiopohdinnalla on erityinen paikkansa juuri ikärakenteeseen liittyvien haasteiden vuoksi. On jopa kysytty, väheneekö hyvinvointivaltion elinajanodote sitä mukaa kuin ihmisten elinajanodote pitenee (mt., 6).

Pienituloisten perheiden lasten sosiaalinen liikkuvuus on keskimääräistä esteisempää (Lapsiasiainvaltuutettu 2018, 24). Myös liikkuvuus on alueellisen tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen sana, sillä konkreettisesti mielessä liikkuminen tarkoittaa paikasta toiseen siirtymistä ja näin ollen liikkuvuutta voidaan pohtia sosiaalisen liikkuvuuden lisäksi esimerkiksi muuttoliikkeenä. Koskeeko muuttoliikettä sama haaste kuin sosiaalista liikkuvuutta - onko pienituloisten perheiden lasten muuttoliike keskimääräistä esteisempää? Onkin pohdittava, onko hyvinvointivaltiossa mahdollista liikkua myös maantieteellisesti niin kasvukeskuksista syrjäseuduille kuin toisin päin, ja onko muuttaminen tai muuttamatta jättäminen ihmisen ja perheen omia yksilöllisiä valintoja, eivätkä rakenteiden pakottamina tehtyjä ratkaisuja, sillä jälkimmäinen tuskin lisää hyvinvointia ja hyvinvoinnin kokemusta. Sanna Marinin hallitusohjelmassa pyritään vaikuttamaan tähän problematiikkaan muun muassa tunnistamalla töiden monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus (Valtioneuvosto 2020).

Kunnat ovat Suomessa merkittävä perus- ja perhepalvelujen tuottaja ja kunnat itsenäisinä organisaatioina vastaavat omasta taloudestaan. Maakunta ei juurikaan ole lasten

ja nuorten elämässä näkyvä hallinnollinen aluejako. Kunnat sen sijaan veloitetaan vaikuttamaan sosiaalisiin epäkohtiin ja elinoloihin (Vornanen 2001, 31). Lisäksi kunnat järjestävät esimerkiksi peruskoulutuksen, liikunta- ja kulttuuripalveluja, nuorisopalveluja ja sote-palveluja – palveluja jotka ovat lähellä nuorten jokapäiväistä arkea. Maakuntien sisälle mahtuu useita erilaisia kuntia: kasvukeskuksista aina niin kutsuttuihin kriisikuntiin. Kuntien väliset eroavaisuudet voisivat siis olla vielä maakunnallisia eroja-kin suurempia ja näistä eroavaisuuksista voisi tehdä pohdintoja myös kuntien tarjoamien palveluiden näkökulmasta. Maakuntatasoinen aineisto ei tähän anna mahdollisuutta. Toisaalta tämäntyyppinen pohdinta vaatisikin ehkä oman, laajemman tutkimuksen aiheesta.

Vaikka tutkimuksessani oli vahvasti alueellinen näkökulma, pureuduin myös hyvinvoinnin polarisaatioon. Alueellisia erojakin haastavampia ovat kasvaneet erot sosiaaliryhmien välillä (Kaikkonen ym. 2012c, 175), ja erityisen tärkeää hyvinvoinnin ja alueiden polarisaation aikana on tiedostaa, ettei näiden kahden välille voida vetää yhtäsuuruusmerkkiä eli hyvinvoinnin polarisoituminen ei tarkoita samaa kuin alueiden polarisoitumien. Vaikeista lapsuudenkokemuksista voi syntyä kierre, joka siirtyy sukupolvelta toiselle ja kierteen katkaiseminen voi olla hyvin vaikeaa. Tämän ei pitäisi kuitenkaan muodostua kohtaloksi hyvinvointivaltiossa. (Lapsiasiainvaltuutettu 2018, 20). Hyvinvoinnin polarisaation ehkäisemisessä ylisukupolviseen huono-osaisuuteen puuttuminen onkin avainasemassa. Hyvinvointivaltion palveluiden lähtökohtana on tasa-arvon edistäminen (mt., 20), ja erityisesti polarisaation kasvaessa on tärkeää ymmärtää, ettei tasa-arvo tarkoita kaikille samoja palveluita, vaan tarveharkintaa ja positiivista diskriminaatiota.

Pohdintani ja tämän tutkielman loppuun koen merkityksellisenä pohtia myös tutkielman tekemiseen liittyviä haasteita ja ajatuksia, sillä pro gradu –tutkielma oli minulle ensimmäinen näin laaja tutkimustyö ja opetti paitsi substanssista, myös tutkimuksen tekemisestä. Tutkijana kasvamiseen liittyi monia erilaisia аспекteja niin käytännöllä-heisistä tutkimusmenetelmien hallinnasta aina mielensisäiseen kamppailuun. Tutkielman tekeminen haastoi minua valtavasti ja tämä haaste oli otettava vastaan. Tutkielman toteutusvaiheessa ei enää riittänyt muiden tekstien siteeraaminen ja annettujen ohjeiden noudattaminen, vaan oli osattava itse esittää tulkintoja, näkemyksiä ja väit-

teitä (Hurtig 2010, 15). Tämä haastoi minua ehkä kaikkein eniten. Itsellinen ajattelu ja omien näkemysten ilmaiseminen on minulle helppoa, kun on kyse esimerkiksi poliittisesta esiintymisestä tai työstäni sosiaalityöntekijänä, kun päätän perheiden ja lasten jopa koko elämänsäkuun vaikuttavia ratkaisuja. Onkin mielenkiintoista, miksi tieteellisessä kontekstissa itsellinen ajattelu tai itsensä rohkeasti ilmaiseminen tuntui aluksi vaikealta tai jopa pelottavalta. Tutkimusta kirjoittaessa rohkeus ja itsevarmuus kuitenkin kasvoivat. Tärkeää oli löytää luottamus itseensä ja omaan tutkimusaiheeseensa. Tämän luottamuksen löytyminen vaati aikaa ja paneutumista tutkimuksen tekemiseen, oikotietä ei ollut.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijänä Kouluterveyskyselyn tulokset olivat ihanaa luettavaa. Työssäni törmään niihin kaikkein kurjimmassa asemassa oleviin nuoriin ja lapsiin, joiden elämässä on usein hyvin monimutkaisia ja pirullisia vaikeuksia. Kouluterveyskyselyn aineisto ja erilaiset kokeilut aineistolla muistuttivat minua jälleen kerran siitä tosiasista, että suurimmalla osalla nuoristamme menee hyvin. Tutkimukseni kuitenkin osoitti myös sen, että ongelmia ja haasteita on eri puolella Suomen niin, etteivät työt taida tekemälläkään loppua.

Lähteet

- Aaltola, Juhani 2007: Filosofia, tiede, ymmärtäminen. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Jyväskylä, 12-27.
- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika: Nuoren aika. Werner Söderström Oy. Helsinki
- Ahlström, Krister 2003: Osaamisen ja elämysten maa. Teoksessa: Allén, Tuovi & Karhu, Matti (toim.): Pennejä taivaasta? Talouspolitiikkakoulutusta 25 vuotta. Sitra 255. Edita. Helsinki, 81-85.
- Alaja, Kristiina 2007: Kasvun keskellä. Elämää murrosikäisen vanhempana. Kirjapaja. Helsinki.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1999: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Werner Söderström Oy. Juva.
- Allardt, Erik 1976: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Werner Söderström Oy. Porvoo.
- Allardt, Erik 1998: Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa: Roos, J.P. & Hoikkala, Tommi (toim.): Elämänpolitiikka. Tammer-Paino Oy. Tampere, 34-54.
- Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja 2001: Mikä lapsiamme uhkaa. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Besthorn, Fred H. 2013: Ecological approach. Teoksessa: Gray, Mel & Webb, Stephen A. 2013 Social work theories and methods. 2nd edition. First edition published 2008. SAGE Publications Ltd, 173-182.
- Finlex.fi. Lainkirjoittajan opas. 5.4 Ahvenanmaata koskevat erityissäännökset laissa. <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/5-ahvenanmaan-huomioon-ottaminen-lainvalmistelussa/5-4/>. Viitattu 19.2.2020.
- Hakkarainen, Harri 2008: Liikunta kasvun ja kehityksen tukena. Teoksessa: Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7-18-vuotiaille. Opetusministeriö, Nuori Suomi ry. Lasten ja nuorten liikunnan asiantuntijaryhmä. Helsinki 2008. https://www.ukkinstituutti.fi/filebank/1477-Fyysisen_aktiivisuuden_suositus_kouluikaisille.pdf. Viitattu 12.3.2020.
- Heikkilä, Matti & Rintala, Taina & Airio, Ilpo & Kainulainen, Sakari 2002: Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Tutkimuksia 126. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Heino, Tarja 2006: Lapsen tieto tutkimuksessa ja käytännössä. Teoksessa: Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka: Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski, 195- 221.
- Heino, Tarja 2007: Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Työpapereita 30/2007. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Helsinki.
- Heino, Tarja 2009: Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 198-215.
- Heino, Tarja 2011: Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä, 52-75.
- Heino, Tarja 2016: Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere, 286-309.

- Heino, Tarja 2016: Lastensuojelusta tietäminen – julkisen vallan vastuu. Teoksessa: Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja: Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Vastapaino. Tampere, 72-102.
- Heiskanen, Markku 2010: Numeroiden lukeminen ja ymmärtäminen. Teoksessa: Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina (toim.): Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. PS-kustannus. Jyväskylä, 71-96.
- Helavirta, Susanna 2011: Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66827/978-951-44-8604-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 15.12.2019.
- Helsingin Sanomat 2020: Anni Pasanen: Sinut on tilastoitu. Kuukausiliite 2/2020. <https://dynamic.hs.fi/2020/tilastot/> Viitattu 1.2.2020.
- Hietaniemi, Leena 2007: Tilasto- ja rekisteritutkimus. Teoksessa: Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi, 73-100.
- Hoffrén, Jukka & Rättö, Hanna 2011: Hyvinvoinnin mittarit. Teoksessa: Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. OY Yliopistokustannus, HYY yhtymä. Helsinki, 219-242.
- Hurtig, Johanna 2010: Ajattelu ilmiöiden lukemisen taitona. Teoksessa: Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina: Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. PS-kustannus. Jyväskylä, 12-43.
- Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio Katriina 2010: Tieteelliset taidot tutkimuksellisena lukutaitona. Teoksessa: Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina: Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. PS-kustannus. Jyväskylä, 7-11.
- Hämeen-Anttila, Lotta 2017: Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa: Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma. Tallinna, 216-246.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto 2007: Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.
- Kainulainen, Sakari & Rintala, Taina & Heikkilä, Matti 2001: Hyvinvoinnin alueellinen erilaistuminen 1990-luvun Suomessa. Stakes. Tutkimuksia 114.
- Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Laatikainen, Tiina & Linnanmäki, Eila 2012a: Johdanto lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointieroihin. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 21-25.
- Kaikkonen, Risto & Hakulinen-Viitanen, Tuovi 2012b: Lasten ja perheiden elinympäristö. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 43-64.
- Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Karlsson Liisa 2006: Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina. Teoksessa: Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka: Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski, 173-194.

- Karlsson, Linnea & Marttunen, Mauri 2007: Nuorten depressio. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 10/2007. Kansanterveyslaitos. Mielenterveyden- ja alkoholitutkimuksen yksikkö. Nuorten mielenterveysyksikkö.
- Karvonen, Sakari 2014: Lapsiperheet maalla ja kaupungissa. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere, 122-134.
- Kaukua, Jarmo 2006: Terveysteen liittyvä elämänlaatu ja lihavuus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2006; 122(10), 1215-1224.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994: Hyvä itsetunto. WSOY. Helsinki.
- Kiili, Johanna 1998: Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi-indikaattorien kehittämistä. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Kirmanen, Tiina & Vornanen, R. & Lahikainen, A. & Kraav, Inger & Niemelä, Pauli 1995: Lasten ja nuorten läheissuhteisiin liittyvä turvattomuus Suomessa ja Virossa. Teoksessa: Niemelä, Pauli & Kraav, Inger (toim.): Turvattomuus Suomessa ja Virossa – artikkeleita eri ikävaiheista ja elämänalueista. Kuopion yliopiston julkaisuja, 99-126.
- Kiviruusu, Olli 2017: Itsetunnon kehitys nuoruudesta aikuisuuteen ja siihen vaikuttavat tekijät. 26 vuoden seurantatutkimus. Sosiaalitieteiden laitos, Helsingin yliopisto ja Kansanterveysratkaisut-osasto, mielenterveysyksikkö, Terveysteen ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Konu, Anne 2002: Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, terveystieteen laitos. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print. Tampere. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 8.11.2019.
- Laatikainen, Tiina & Mäki, Päivi 2012: Lasten sairastavuus ja lääkkeiden käyttö. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveysteen ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 83-87.
- Laatikainen, Tiina & Mäki, Päivi 2012: Lasten kasvu, kehitys ja terveydentila. Ylipaino. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveysteen ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 65-68.
- Lammi-Taskula Johanna & Karvonen, Sakari (toim.) 2014: Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere.
- Lahikainen, Anja-Riitta 2001: Lapsen kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa: Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) Eriarvoinen lapsuus 21-46. WSOY. Porvoo.
- Lapsiasiavaltuutettu 2018: Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 1/2018. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/02/LA_eduskuntakertomus_2018_nettiluonnos_SU.pdf. Viitattu 15.11.2019.
- Markkula, Jaana & Hakonen, Kari 2012: Lasten tapaurmat, turvalaitteiden käyttö ja riittävä uimataito. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveysteen ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 100-106.

- Martin, Mari 2004: Satu elämän kosketuspintana- lapsen ja aikuisen kerronta. Teoksessa: Sava, Inkeri & Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.): Taiteeksi tarinoitu elämä. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Mielenterveyden keskusliitto 2020: Masennus. <https://www.mtkl.fi/mika-askarruttaa/yleisia-mielenterveyden-hairioita/masennus/> Viitattu 11.3.2020.
- Mäki, Päivi 2012: Koettu terveys. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 91-93.
- Mäkinen, Mauno 2015: Psychological well-being and psychiatric disorders in 14- to 15-year-old Finnish school girls and boys with overweight and obesity. Helsingin yliopisto. Unigrafia. Helsinki.
- Niemelä, Pauli 2009: Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa: Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja: Sosiaalityön teoriat. PS-kustannus. Juva, 209-236.
- Niemelä, Pauli 2010: Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa: Niemelä, Pauli (toim.): Hyvinvointipolitiikka. WSOYpro Oy. Helsinki, 16-37.
- Niemelä, Pauli 2016: Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetosena. Teoksessa: Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna: Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus, 97-108.
- Nummenmaa, Lauri 2004: Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät. Kustannus-osakeyhtiö Tammi.
- Ollila, Hanna & Mäki, Päivi & Laatikainen, Tiina 2012: Kahdeksaluokkalaisten päivittäinen tupakointi. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 141-144.
- Ovaskainen, Marja-Leena & Wikström, Katja & Virtanen, Suvi 2012: Ateriointi ja ruokattotumukset. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 119-127.
- Paju, Petri 2004: Johdanto – Iisalmessa on Lidl. Teoksessa Paju, Petri (toim.): Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot vuosikirja IV. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 47. Nuorisosiain neuvottelukunta Nuora, julkaisuja 30. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus Stakes.
- Ristikari, Tiina & Keski-Säntti, Markus & Sutela, Elina & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Pekkarinen, Elina & Kääriälä, Antti & Aaltonen, Mikko & Huotari, Tiina & Merikukka, Marko & Salo, Jarmo & Juutinen, Aapo & Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2018.
- Ronkainen, Suvi 2004: Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa: Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Vastapaino. Tampere, 44-69.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Linblom-Yläne, Sari & Paavilainen, Eija 2007: Tutkimuksen voimasanat. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

- Saari, Juho 2011a: Johdanto. Teoksessa: Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. OY Yliopistokustannus, HYY yhtymä. Helsinki, 9-32.
- Saari, Juho 2011b: Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa: Saari, Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. OY Yliopistokustannus, HYY yhtymä. Helsinki, 33-78.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna 2014a: Lapsiperheiden vanhemmat työelämässä. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere, 26-37.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna 2014b: Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere, 27-51.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2019: Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025 Osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2019:27.
- STM 2019: Terveystapatutkimus: nuorten tupakan ja alkoholinkäyttö ei enää vähene. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiedote 85/2019. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/terveystapatutkimus-nuorten-tupakan-ja-alkoholin-kaytto-ei-enaahahene. Viitattu 12.3.2020.
- Sund, Reijo 2006: Huono-osaisuus tiedollisena haasteena. Teoksessa: Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka: Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Gummerus kirjapaino Oy. Vaajakoski, 38- 51.
- TENK Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>. Viitattu 19.1.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 16.9.2019. Tutkimus ja kehittäminen. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus (ATH). <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finsote-tutkimus/aiemmat-tutkimukset/aikuisten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelututkimus-ath->. Viitattu 21.11.2019.
- Tilastokeskus 2017: Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. ISSN=2341-8699. 13 2017, 1. Internetin käytön yleisyys, useus ja yleisimmät käyttötarkoitukset. Helsinki: Tilastokeskus http://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_kat_001_fi.html. Viitattu 10.3.2020.
- Tilastokeskus: Alueluokitukset, Läänit 2009, Luokituksen kuvaus. <https://www.stat.fi/meta/luokitukset/laani/001-2009/kuvaus.html>. Viitattu 27.1.2020.
- Tilastokeskus 2018: Väestön ennakkotilasto. Liitetaulukko 4. Väestönmuutosten ennakkotietoja maakunnittain 2017 ja muutos vuoden 2016 lopullisiin tietoihin verrattuna, 1.-4. neljännes.
- Tilastokeskus 2018b: Asuntokuntien keskimääräiset tulot tulolajeittain ja tulokymmenyksittäin 1995-2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tul__tjkt/statfin_tjkt_pxt_003.px/table/tableViewLayout1/. Viitattu 31.1.2020.
- Tilastokeskus 2018c: Kotitalouksien varat, velat ja tulot suuralueen mukaan 1987-2016. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tul__tjkt/. Viitattu 31.1.2020.

- Tilastokeskus 2018d: Puolella kotitalouksista nettovarallisuuta yli 107 200 euroa vuonna 2016. https://www.stat.fi/til/vtutk/2016/vtutk_2016_2018-06-05_tie_001_fi.html. Viitattu 31.1.2020
- Tilastokeskus 2018e: Elävänä syntyneet sukupuolen mukaan, 1751-2018. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__synt/statfin_synt_pxt_12dj.px/. Viitattu 18.2.2020.
- THL Tilastoraportti 17/2018. Lastensuojelu 2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y. Viitattu: 11.3.2019
- THL 2018a Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi Alkoholia liikaa käyttävien osuus. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szY0iQAA®ion=szZ3tc7UM7Q2ygcA&year=sy4rszbS0zUEAA==&gender=m%3Bf%3Bt>. Viitattu 14.12.2018.
- THL 2018b: Lapsivaikutusten arviointi. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi. Viitattu 27.1.2020.
- THL 2019a: Mielenterveyden edistäminen. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen>. Viitattu 6.3.2020.
- THL 2019b: Elintavat. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elintavat> Viitattu 6.3.2020.
- Valtioneuvosto 2019. Hallituksen toimintasuunnitelma: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:27.
- Valtioneuvosto 2020: Monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn edistäminen valtionhallinnossa. <https://valtioneuvosto.fi/en/project?tunnus=VM020:00/2020>. Viitattu 17.4.2020.
- Vornanen, Riitta 2001: Lasten hyvinvointi. Teoksessa: Törrönen, Maritta (toim.): Lapsuuden hyvinvointi. Pelastakaa Lapset – Rädda Barnen.
- Yliherva, Anneli & Mäki, Päivi & Laatikainen, Tiina 2012: Puheeseen liittyvät vaikeudet. Teoksessa: Kaikkonen, Risto & Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Markkula, Jaana & Wikström, Katja & Ovaskainen, Marja-Leena & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina (toim.): Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 69-77.

Virallislähteet:

- Ahvenanmaan itsehallintolaki 1144/1991
 Kuntalaki 410/2015
 Laki Helsingin eurooppalaisesta koulusta 1463/2007
 Lastensuojelulaki 417/2007
 Lasten oikeuksien yleissopimus SopS 60/1991
 Perusopetuslaki 628/1998
 Suomen perustuslaki 731/1999

Liitteet

Liite 1 Tutkielman tekoa varten THL:ltä pyydytetyt kysymykset Kouluterveyskyselystä 2017

Sukupuoli ja luokka-aste sisältyvät aineistoon automaattisesti.

4. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?
5. Miten tärkeänä vanhempasi pitävät koulunkäyntiäsi?
6. Mitä mieltä olet luokastasi?
7. Mitä ajattelet opettajistasi?
8. Miten helppoa koulussa on olla oma itsensä?
10. Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin koulussasi tämän lukuvuoden aikana?
11. Oletko osallistunut tämän lukuvuoden aikana seuraaviin toimintoihin?
12. Mitä mieltä olet välitunneista?
13. Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa?
14. Ovatko seuraavat asiat häirinneet sinua koulussa tämän lukuvuoden aikana?
15. Kuinka usein sinulla on ollut tämän lukuvuoden aikana
19. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?
25. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?
28. Onko sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jokin seuraavista oireista ja kuinka usein?
29. Onko sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma?
31. Kuinka usein seuraavat tunteet ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttööä edeltäneen kahden viikon aikana?
32. Alla on esitetty joitain väitteitä tunteista ja ajatuksista.
35. Onko sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?
36. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?
43. Kuinka usein harjaat hampaasi?
44. Kuinka usein olet syönyt tai juonut seuraavia ruokia tai juomia viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana?
45. Kuinka usein perheenne syö yhteisen iltaterian kouluviikon aikana?
46. Kuinka usein syöt seuraavia aterioita kouluviikon aikana?
48. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan?
49. Mihin aikaan tavallisesti heräät?
50. Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet?
52. Kuinka monta tuntia tavallisesti istut vapaa-aikanasi?
56. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi?
57. Oletko koskaan käyttänyt näitä?
58. Käytätkö sähkötupakkaa, joka sisältää seuraavia aineita?
62. Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinaikanasi?
63. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia, esimerkiksi puoli tölkkiä olutta tai enemmän?
64. Kuinka usein käytät alkoholia tosi humalaan asti?

66. Käyttääkö joku vanhemmistasi mielestäsi liikaa alkoholia?
67. Onko siitä aiheutunut sinulle haittaa?
68. Oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita?
69. Muistele viimeksi kuluneita 30 päivää. Kuinka monta kertaa olet tuona aikana käyttänyt edellisessä kysymyksessä mainittuja huumaavia aineita?
72. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut koulussa tai koulumatkalla tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärissä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?
73. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut muulloin kuin koulussa tai koulumatkalla tapaturma tai onnettomuus, jonka vuoksi olet käynyt lääkärissä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?
74. Onko sinulle tänä lukuvuonna tapahtunut päihtyneenä tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?
75. Onko sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?
76. Oletko kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?
77. Oletko kokenut jotain seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?
80. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemastasi häirinnästä tai väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luostat?
81. Oletko saanut tukea ja apua kohtaamaasi häirintään tai väkivaltaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?
82. Ovatko vanhempasi tehneet sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?
84. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana perheessä kokemastasi henkisestä tai fyysisestä väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luostat?
85. Oletko saanut tukea ja apua perheessä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemaasi väkivaltaan?
86. Oletko käynyt tämän lukuvuoden aikana koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin luona?
87. Kuinka helppoa sinun on ollut päästä koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle tämän lukuvuoden aikana?
93. Onko sinulla joku, jonka kanssa voit tarvittaessa keskustella mieltäsi painavista asioista?
94. Kuka?
102. Millaiseksi arvioit perheen taloudellisen tilanteen?
106. Koen olevani tärkeä osa
108. Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?
109. Perheellämme on riittävästi yhteistä aikaa
110. Oletko elämäsi tällä hetkellä
111. Kuinka hyvin seuraavat väittämät kuvaavat tuntemuksiasi tällä hetkellä?
113. Kuinka usein olet tuntenut seuraavia asioita?
115. Kuinka usein teet seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella?
118. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.

Liite 2 Kouluterveyskysely 2017

Kouluterveyskysely 2017

Olet osallistumassa Kouluterveyskyselyyn. Tutkimuksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lomakkeessa kysytään terveyteen, hyvinvointiin ja koulunkäyntiin liittyviä asioita.

Vastauksesi on arvokas, jotta nuorten hyvinvoinnista saadaan mahdollisimman kattava ja totuudenmukainen kuva. Valitse kysymyksiin vastaus, joka on lähinnä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi.

Antamasi tiedot ovat luottamuksellisia. Älä kirjoita nimeäsi lomakkeeseen. Antamiasi vastauksia ei voida yhdistää sinuun eikä esimerkiksi opettajasi tai huoltajasi saa tietää, miten olet kyselyyn vastannut. Vastaaminen on vapaaehtoista ja voit halutessasi kieltäytyä siitä ilmoittamalla asiasta opettajalle.

Vastaamisen jälkeen lomakkeet suljetaan luokassa kirjekuoreen, joka lähetetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Tuloksia käsitellään ja raportoidaan siten, etteivät yksittäisten henkilöiden vastaukset tule esiin. Tietoja käytetään esimerkiksi palveluiden parantamiseen, oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Lue alla olevat vastausohjeet huolellisesti.

Jos lomakkeessa esitetyt kysymykset tai asiat mietityttävät sinua, keskustelethan niistä huoltajiesi, opettajan, terveydenhoitajan tai jonkun muun aikuisen kanssa.

Tiedonkeruusta vastaa erikoistutkija Nina Halme (etunimi.sukunimi@thl.fi, puh. 029 524 7270). Lisätietoa kyselystä: www.thl.fi/kouluterveyskysely, tutkija Hanne Kivimäki (puh. 029 524 7281), tutkija Pauliina Luopa (puh. 029 524 6008) ja tutkija Rika Rajala (puh. 029 524 7408).

Maaliskuussa 2017

Johanna Lammi-Taskula
Lapset, nuoret ja perheet -yksikön päällikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

VASTAUSOHJEET

- Käytä lyijykynää tai kuulakärkikynää.
- Vastaa merkitsemällä rasti ruutuun. Esimerkiksi näin:

Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- hyvin paljon
 melko paljon
 melko vähän
 en lainkaan

- Jos haluat muuttaa vastaustasi, älä käytä pyyhkettä, vaan täytä ensin merkitsemäsi ruutu kokonaan tummaksi ja rasti sen jälkeen oikea vaihtoehto. Näin:

- virhe
 oikea

TAUSTATIEDOT

1. Mikä on sukupuolesi?

- poika
 tyttö

2. Minä vuonna olet syntynyt?

- 1998 tai aiemmin 2002
 1999 2003
 2000 2004 tai myöhemmin
 2001

3. Missä kuussa olet syntynyt?

- tammikuu toukokuu syyskuu
 helmikuu kesäkuu lokakuu
 maaliskuu heinäkuu marraskuu
 huhtikuu elokuu joulukuu

4. Millä luokalla olet?

8. luokalla
 9. luokalla

KOULUNKÄYNTI

5. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- hyvin paljon
 melko paljon
 melko vähän
 en lainkaan

6. Miten tärkeänä vanhempasi pitävät koulunkäyntiäsi?

- erittäin tärkeänä
 tärkeänä
 melko tärkeänä
 ei kovin tärkeänä
 ei lainkaan tärkeänä

7. Mitä mieltä olet luokastasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Luokassani on hyvä työrauha	☐	☐	☐	☐
Luokan ilmapiiri on sellainen, että uskallan vapaasti ilmaista mielipiteeni	☐	☐	☐	☐
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	☐	☐	☐	☐

8. Mitä mieltä olet opettajistasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla	☐	☐	☐	☐
Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu	☐	☐	☐	☐
Opettajani odottavat minulta liikaa	☐	☐	☐	☐
Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	☐	☐	☐	☐

9. Miten helppoa koulussasi on olla oma itsensä?

- erittäin helppoa
 melko helppoa
 ei helppoa eikä vaikeaa
 melko vaikeaa
 erittäin vaikeaa

10. Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin koulussasi tämän lukuvuoden aikana?

	Erittäin hyvä	Melko hyvä	Ei hyvä eikä huono	Melko huono	Erittäin huono
Oppituntien järjestelyt (esim. työskentelytavat)	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutyön suunnittelu (mm. oppituntien sijoittelu, koulupäivän alkamisajankohta, koejärjestelyt)	☐	☐	☐	☐	☐
Välituntien tai taukojen suunnittelu tai toteutus	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun yhteisten sääntöjen laatiminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutilojen suunnittelu tai siistiminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluruokailu (mm. ruokalistat, tilojen viihtyvyys)	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestäminen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Oletko osallistunut tämän lukuvuoden aikana seuraaviin toimintoihin?

	Kyllä	En
Äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaalissa	☐	☐
Osallistunut oppilaskunnan hallituksen toimintaan (ollut ehdokkaana tai jäsenenä)	☐	☐
Osallistunut paikalliseen tai alueelliseen nuorisovaltuustoon, Lasten Parlamenttiin, Nuorten foorumiin yms.	☐	☐
Osallistunut poliittiseen toimintaan	☐	☐

12. Mitä mieltä olet välitunneista?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Välitunnit virkistävät minua	☐	☐	☐	☐	☐
Välitunnit tai niille siirtyminen pelottavat minua	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen välitunneilla olevani yksinäinen	☐	☐	☐	☐	☐
Toivoisin välitunneille enemmän järjestettyä ohjelmaa	☐	☐	☐	☐	☐

13. Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa?

	Ei lainkaan	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
Opetuksen seuraaminen oppitunneilla	☐	☐	☐	☐
Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Kokeisiin valmistautuminen	☐	☐	☐	☐
Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Lukemista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Laskemista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Suullinen esiintyminen	☐	☐	☐	☐
Vastaaminen tunnilla	☐	☐	☐	☐
Opiskelussa käytettävien laitteiden (digitaalisen tekniikan tai ohjelmistojen) käyttö	☐	☐	☐	☐

14. Ovatko seuraavat asiat häirinneet sinua koulussa tämän lukuvuoden aikana?

	Ei ollenkaan	Jonkin verran	Paljon
Liian kuuma sisällä	☐	☐	☐
Liian kylmä sisällä	☐	☐	☐
Tunkkainen (huono) ilma	☐	☐	☐
Epämiellyttävä haju	☐	☐	☐
Luokkahuoneen ahtaus	☐	☐	☐
Melu	☐	☐	☐
Liian kirkas tai hämärä valaistus	☐	☐	☐
Epämukavat työtuolit, työpöydät tai muut kalusteet	☐	☐	☐
Huonot WC:t, pukeutumistilat ja peseytymistilat	☐	☐	☐

15. Kuinka usein sinulla on ollut tämän lukuvuoden aikana

	Ei lainkaan	Muutaman kerran vuodessa	Kuukau- sittain	Viikoittain	Päivittäin tai lähes päivittäin
Myöhästymisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Luvattomia poissaoloja, lintsamista	☐	☐	☐	☐	☐
Poissaoloja sairauden vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐

16. Oletko kokenut seuraavanlaisia tunteita koulutyöhösi liittyen?

	En juuri koskaan	Muutaman kerran kuukaudessa	Muutamana päivänä viikossa	Lähes päivittäin
Tunnen hukkuvani koulutyöhön	☐	☐	☐	☐
Tuntuu, ettei opinnoillani ole enää merkitystä	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittämättömyyden tunteita opinnoissani	☐	☐	☐	☐

17. Entä kuinka usein olet kokenut seuraavia koulutyöhön liittyviä tunteita?

	En juuri koskaan	Muutaman kerran kuukaudessa	Muutamana päivänä viikossa	Lähes päivittäin
Koulussa olen täynnä energiaa	☐	☐	☐	☐
Olen innostunut koulusta	☐	☐	☐	☐
Olen uppoutunut koulunkäyntiin	☐	☐	☐	☐

18. Mihin aiot ensisijaisesti hakea opiskelemaan peruskoulun jälkeen? Valitse yksi vaihtoehto.

- lukioon
 ammatilliseen koulutukseen (ammattikoulu, oppisopimus)
 ammatilliseen koulutukseen, jossa suoritan myös lukion kurssia
 kymppiluokalle
 en aio jatkaa enää opintoja
 en tiedä

KIUSAAMINEN

Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan **toistuvasti** tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen **samanvahvuista** oppilasta riitelevät.

19. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?

- useita kertoja viikossa
 noin kerran viikossa
 harvemmin
 ei lainkaan

20. Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?

- useita kertoja viikossa
 noin kerran viikossa
 harvemmin
 en lainkaan

Jos sinua ei ole kiusattu tai et ole itse osallistunut kiusaamiseen koulussa tämän lukukauden aikana, siirry kysymykseen 24.

21. Jos sinua on kiusattu tai olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana, miten se on tapahtunut?

	Kyllä	Ei
Nimitetty ilkeästi, tehty naurunalaiseksi tai kiusoiteltu loukkaavasti	☐	☐
Jätetty huomiotta tai kaveriporukan ulkopuolelle	☐	☐
Lyöty, potkittu tai tönitty	☐	☐
Levitetty valheita toisille oppilaille loukkaamistarkoituksessa	☐	☐
Viety rahaa tai tavaraa tai rikottu tavaroita	☐	☐
Uhkailtu tai pakotettu tekemään asioita vastentahtoisesti	☐	☐
Loukattu halventavilla ilmeillä tai eleillä	☐	☐
Loukattu kännykän tai internetin kautta; viestit, soitot tai kuvat	☐	☐
Jollakin muulla tavalla	☐	☐

22. Oletko kertonut jollekin koulun aikuiselle tämän lukukauden aikana koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta?

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 24)

23. Mitä on tapahtunut sen jälkeen, kun olet kertonut kiusaamisesta?

- kiusaaminen on loppunut
 kiusaaminen on vähentynyt
 kiusaaminen on jatkunut kuten ennenkin
 kiusaaminen on pahentunut
 en tiedä

24. Onko sinua tämän lukukauden aikana kiusattu seuraaviin asioihin liittyen koulussa tai vapaa-aikalla?

	Kyllä	Ei
Ulkonäkö (esim. paino, pituus, kehon muodot)	☐	☐
Sukupuoli (esim. tyttömainen poika, poikamainen tyttö, homoksi nimittely)	☐	☐
Ihonväri, kieli, ulkomaalainen tausta, romanitausta, saamelaistausta	☐	☐
Vammaisuus	☐	☐
Perhe (esim. vanhemmat, köyhyys, asuinpaikka)	☐	☐
Uskonto	☐	☐

TERVEYS
25. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko tai erittäin huono

26. Pituus ja paino (merkitse kokonaislukuina): Pituus _____ cm Paino _____ kg

27. Koetko olevasi

- poika
 tyttö
 molempia
 en kumpaakaan
 kokemukseni vaihtelee

28. Onko sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuukaudessa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Niska- tai hartiakipu	☐	☐	☐	☐
Selän alaosan kipuja	☐	☐	☐	☐
Vatsakipuja	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐	☐
Nenän tukkoisuutta tai nuhaa	☐	☐	☐	☐
Kuiva tai kipeä kurkku	☐	☐	☐	☐
Yskää	☐	☐	☐	☐
Kutiavat tai vuotavat silmät	☐	☐	☐	☐

29. Onko sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma?

- ei
 kyllä

30. Onko sinulla vaikeuksia

	Ei vaikeuksia	Vähän vaikeuksia	Paljon vaikeuksia	En pysty lainkaan
Nähdä (jos käytät silmälasia tai piilolinssiä, arvioi näkökykyäsi niiden kanssa)	☐	☐	☐	☐
Kuulla (jos käytät kuulolaitetta, arvioi kuuloasi sen kanssa)	☐	☐	☐	☐
Kävellä noin puoli kilometriä, esimerkiksi urheilukentän ympäri (jos käytät apuvälinettä, arvioi kävelykykyäsi sen kanssa)	☐	☐	☐	☐
Muistaa asioita	☐	☐	☐	☐
Oppia uusia asioita	☐	☐	☐	☐
Keskittyä johonkin sellaiseen, jonka tekemisestä nautit	☐	☐	☐	☐

MIELIALA
31. Kuinka usein seuraavat ongelmat ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttöä edeltäneen kahden viikon aikana?

	Ei lainkaan	Useana päivänä	Suurimpana osana päivistä	Lähes joka päivä
Hermotuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne	☐	☐	☐	☐
En ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani	☐	☐	☐	☐
Liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista	☐	☐	☐	☐
Vaikeus rentoutua	☐	☐	☐	☐
Niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan	☐	☐	☐	☐
Taipumus harmistua tai ärsyyntyä helposti	☐	☐	☐	☐
Pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua	☐	☐	☐	☐
Vain vähäinen mielenkiinto tai mielihyvä erilaisten asioiden tekemisestä	☐	☐	☐	☐
Alakuloisuus, masentuneisuus, toivottomuus	☐	☐	☐	☐

32. Alla on esitetty joitain väittämiä tunteista ja ajatuksista.

Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa kokemuksiasi viimeisen kahden viikon aikana.

	Ei koskaan	Harvoin	Silloin tällöin	Usein	Koko ajan
Olen tuntenut itseni toiveikkaaksi tulevaisuuden suhteen	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut itseni hyödylliseksi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut itseni rentoutuneeksi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen käsitellyt ongelmia hyvin	☐	☐	☐	☐	☐
Olen ajatellut selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut läheisyyttä toisiin ihmisiin	☐	☐	☐	☐	☐
Olen kyennyt tekemään omia päätöksiä asioista	☐	☐	☐	☐	☐

33. Oletko sinä ollut huolissasi mielialastasi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

- en (siirry kysymykseen 35)
 kyllä, olen kertonut asiasta jollekin
 kyllä, mutta en ole kertonut asiasta kenellekään

34. Oletko saanut tukea ja apua mielialaasi liittyviin asioihin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olisin tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, mielenterveyspalvelut, nuorisotoimen palvelut)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmilta	☐	☐	☐	☐
Ystäviltä ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

YSTÄVÄT
35. Onko sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?

- ei ole läheisiä ystäviä
 on yksi läheinen ystävä
 on kaksi läheistä ystävää
 on useampia läheisiä ystäviä

36. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

- en koskaan
 hyvin harvoin
 joskus
 melko usein
 jatkuvasti

SEURUSTELU JA SEKSUAALITERVEYS**37. Oletko ollut ihastunut tai rakastunut?**

- kyllä, tyttöön/tyttöihin
 kyllä, poikaan/poikiin
 kyllä, sekä tyttöön/tyttöihin että poikaan/poikiin
 en
 en osaa sanoa

38. Seurusteletko tällä hetkellä?

- en (siirry kysymykseen 40)
 kyllä

39. Miten seuraavat asiat kuvaavat tämän hetkistä seurusteluasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Voimme puhua avoimesti tunteistamme toisillemme	☐	☐	☐	☐	☐
Meillä on fyysistä tai seksuaalista läheisyyttä	☐	☐	☐	☐	☐

40. Oletko koskaan ollut yhdynnässä?

- en (siirry kysymykseen 42)
 kyllä

41. Mitä ehkäisymenetelmää käytitte viimeisimmässä yhdynnässä? Vastaa molempien osalta.

	Minä	Kumppani
Kondomia	☐	☐
E-pillereitä, ehkäisyrengasta tai -laastaria	☐	☐
Jotain muuta menetelmää	☐	☐
Ei mitään	☐	☐
En tiedä	☐	☐

42. Millaiseksi koet seuraavat asiat omalla kohdallasi?

	Helppoa	Vaikeaa	Ei ajankohtaista minulle
Lääkärillä tai terveydenhoitajalla käynti seksuaaliterveyteen liittyvässä asiassa	☐	☐	☐
Kondomien hankkiminen	☐	☐	☐
Kondomin käyttäminen seksissä	☐	☐	☐

HAMPAIDEN HARJAUS
43. Kuinka usein harjaat hampaasi?

- en koskaan
 harvemmin kuin kerran viikossa
 vähintään kerran viikossa, mutta en päivittäin
 kerran päivässä
 useammin kuin kerran päivässä

RUOKAILU
44. Kuinka usein olet syönyt tai juonut seuraavia ruokia tai juomia viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana?

	En kertaakaan	1-2 päivänä	3-5 päivänä	6-7 päivänä
Hedelmiä tai marjoja	☐	☐	☐	☐
Tuoreita tai keitettyjä kasviksia (jotain muuta kuin perunaa)	☐	☐	☐	☐
Karkkia tai suklaata	☐	☐	☐	☐
Sokeroitua limsaa tai sokeroitua mehua	☐	☐	☐	☐
Light-limsaa tai light-mehua	☐	☐	☐	☐
Energiajuomaa	☐	☐	☐	☐

45. Kuinka usein perheenne syö yhteisen ilta-aterian kouluviikon aikana?

(suurin osa perhettä ja ainakin toinen vanhemmista on mukana)

- viitenä päivänä
 3-4 päivänä
 1-2 päivänä
 harvemmin

46. Kuinka usein syöt seuraavia aterioita kouluviikon aikana?

	Viitenä päivänä	3-4 päivänä	1-2 päivänä	En kertaakaan
Aamupala	☐	☐	☐	☐
Koululounas	☐	☐	☐	☐
Iltaruoka	☐	☐	☐	☐
Iltapala	☐	☐	☐	☐
Välipaloja	☐	☐	☐	☐

47. Kuinka usein syöt seuraavia aterianosia kouluruoalla kouluviikon aikana?

	Viitenä päivänä	3-4 päivänä	1-2 päivänä	En kertaakaan
Pääruokaa	☐	☐	☐	☐
Salaattia tai raastetta	☐	☐	☐	☐
Maitoa tai piimää	☐	☐	☐	☐
Leipää	☐	☐	☐	☐

NUKKUMINEN
48. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan? Vastaa molempiin kohtiin.

	Arkisin	Viikonloppuisin
Noin kello 21:00 tai aikaisemmin	☐	☐
Noin kello 21:30	☐	☐
Noin kello 22:00	☐	☐
Noin kello 22:30	☐	☐
Noin kello 23:00	☐	☐
Noin kello 23:30	☐	☐
Noin kello 24:00	☐	☐
Noin kello 00:30	☐	☐
Noin kello 01:00	☐	☐
Noin kello 01:30 tai myöhemmin	☐	☐

49. Mihin aikaan tavallisesti heräät? Vastaa molempiin kohtiin.

	Arkisin	Viikonloppuisin
Noin kello 06:00 tai aikaisemmin	☐	☐
Noin kello 06:30	☐	☐
Noin kello 07:00	☐	☐
Noin kello 07:30	☐	☐
Noin kello 08:00	☐	☐
Noin kello 08:30	☐	☐
Noin kello 09:00	☐	☐
Noin kello 09:30	☐	☐
Noin kello 10:00	☐	☐
Noin kello 10:30 tai myöhemmin	☐	☐

LIIKUNTA

50. Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet?

- en yhtään
 noin ½ tuntia
 noin 1 tunnin
 noin 2-3 tuntia
 noin 4-6 tuntia
 noin 7 tuntia tai enemmän

Liikunnalla tarkoitetaan tässä kaikkea sellaista toimintaa, joka nostaa sydämen sykettä ja saa sinut hetkeksi hengästymään esimerkiksi urheillessa, ystävien kanssa pelatessa, koulumatkalla, välitunnilla tai koulun liikuntatunneilla. Liikuntaa on esimerkiksi ripeä kävely, juokseminen ja pyöräily.

51. Mieti kaikkea liikkumistasi viimeksi kuluneen 7 päivän aikana. Kuinka monena päivänä olet liikkunut ainakin tunnin päivässä?

- 0 päivänä
 1 päivänä
 2 päivänä
 3 päivänä
 4 päivänä
 5 päivänä
 6 päivänä
 7 päivänä

52. Kuinka monta tuntia päivässä tavallisesti istut vapaa-aikanasi (esim. kun katselet TV:tä, käytät tietokonetta tai puhut kännykkään, kuljet autolla tai bussilla, istut juttelemassa tai syömässä, teet läksyjä)?

	Arkisin kouluajan ulkopuolella	Vapaapäivinä
Alle 2 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 2 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 3 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 4 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 5 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 6 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 7 tuntia päivässä tai enemmän	☐	☐

TUPAKOINTI JA PÄIHTEET

53. Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin näistä, käyttäisitkö sitä?

Vastaa joka riville.

	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käyttäisin	Varmasti käyttäisin
Tupakka	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐

54. Luuletko, että käytät jotakin näistä seuraavan 12 kuukauden aikana? Vastaa joka riville.

	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käytän	Varmasti käytän
Tupakka	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐

55. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (siirry kysymykseen 57)
 vain yhden (siirry kysymykseen 57)
 noin 2–50
 yli 50

56. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin

57. Oletko koskaan käyttänyt näitä?

	En lainkaan	Olen kokeillut kerran tai pari	Käytän silloin tällöin	Käytän päivittäin	Olen käyttänyt, mutta lopetin
Nuuskaa	☐	☐	☐	☐	☐
Vesipiippua (shisha)	☐	☐	☐	☐	☐

58. Käytätkö sähkö tupakkaa, joka sisältää seuraavia aineita? Vastaa joka riville.

	En lainkaan	Olen kokeillut kerran tai pari	Käytän silloin tällöin	Käytän päivittäin	Olen käyttänyt, mutta lopetin
Nikotiinia	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakkamakuja	☐	☐	☐	☐	☐
Muita makuaineita (esim. hedelmämaut)	☐	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta	☐	☐	☐	☐	☐

59. Mistä hankit viimeisen 30 päivän aikana käyttämäsi tupakkatuotteet? Vastaa molempiin kohtiin.

	Savukkeet	Nuuska
En ole käyttänyt viimeisen 30 päivän aikana	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐
Tilasin nettikaupasta	☐	☐
Hankin sosiaalisen median kautta	☐	☐
Vanhempani tai sisarukseni hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐
Muualta	☐	☐

60. Mistä hankit viimeisen 30 päivän aikana käyttämäsi sähkötupakat tai sähkötupakkatarvikkeet? Vastaa kaikkiin kohtiin.

	Sähkötupakka	Nikotiininesteet	Muut nesteet
En ole käyttänyt viimeisen 30 päivän aikana	☐	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐	☐
Tilasin nettikaupasta	☐	☐	☐
Hankin sosiaalisen median kautta	☐	☐	☐
Vanhempani tai sisarukseni hakivat tai tarjosivat	☐	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐	☐
Muualta	☐	☐	☐

61. Mitä mieltä olet viimeisen puolen vuoden aikana näkemiesi tupakka-askien varoitusmerkinnoistä?

- en ole nähnyt tupakka-askia
 en ole huomannut varoitusmerkintöjä
 ne saivat minut ajattelemaan tupakoinnin lopettamista
 ne saivat minut ajattelemaan tupakoimattomana pysymistä
 en ajatellut niistä juuri mitään

62. Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinaikanasi?

	Äiti	Isä	Muu vanhempi
Ei ole tupakoinut	☐	☐	☐
On tupakoinut, mutta lopettanut	☐	☐	☐
Tupakoi nykyisin	☐	☐	☐
En tiedä	☐	☐	☐

63. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia, esimerkiksi puoli tölkkiä olutta tai enemmän?

- kerran viikossa tai useammin
 pari kertaa kuukaudessa
 noin kerran kuukaudessa
 harvemmin
 en käytä alkoholi juomia (siirry kysymykseen 66)

64. Kuinka usein käytät alkoholia tosin humalaan asti?

- kerran viikossa tai useammin
 noin 1-2 kertaa kuukaudessa
 harvemmin
 en koskaan

65. Miten hankit viime käyttökerralla nauttimasi alkoholijuomat?

	Kyllä	Ei
Ostin itse Alkosta	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐
Isä tai äiti haki tai tarjosi	☐	☐
Vanhemmat sisarukset hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐

66. Käyttääkö joku vanhemmistasi mielestäsi liikaa alkoholia?

- ei (siirry kysymykseen 68)
 kyllä

67. Onko siitä aiheutunut sinulle haittaa?

- ei
 kyllä

68. Oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita?

	En koskaan	Kerran	2-4 kertaa	5 kertaa tai useammin
Marihuanaa tai hasista (kannabista)	☐	☐	☐	☐
Haistellut jotain huumaavaa ainetta (liimaa, butaania tms.) päihtyäksesi	☐	☐	☐	☐
Lääkkeitä (rauhottavia, uni- tai särkylääkkeitä) tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä päihtyäksesi	☐	☐	☐	☐
Ekstaasia, amfetamiinia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumaavia aineita	☐	☐	☐	☐
Huumaavaa ainetta, josta et tiennyt, mitä se oli	☐	☐	☐	☐

69. Muistele viimeksi kuluneita 30 päivää. Kuinka monta kertaa olet tuona aikana käyttänyt edellisessä kysymyksessä mainittuja huumaavia aineita?

	En lainkaan	Kerran	2–4 kertaa	5 kertaa tai useammin
Marihuanaa tai hasista (kannabista)	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta edellisessä kysymyksessä mainittua huumaavaa ainetta	☐	☐	☐	☐

70. Millaisiksi arvioit ikäistesi mahdollisuudet hankkia huumeita, esimerkiksi marihuanaa tai hasista (kannabista), omalla paikkakunnallasi?

- erittäin helppoa
 melko helppoa
 melko vaikeaa
 erittäin vaikeaa
 en tiedä

71. Ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Hyväksytkö sinä ikäsiilläsi seuraavat asiat?

	Kyllä	En	En osaa sanoa
Tupakointi	☐	☐	☐
Nuuskaaminen	☐	☐	☐
Sähkötupakan käyttö	☐	☐	☐
Alkoholin juominen vähäisessä määrin	☐	☐	☐
Alkoholin juominen humalaan asti	☐	☐	☐
Marihuanan (kannabiksen) polttaminen	☐	☐	☐

TAPATURMAT

72. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut koulussa tai koulumatkalla tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

	Ei kertaakaan	Kerran	Kaksi kertaa tai useammin
Välitunnilla	☐	☐	☐
Liikuntatunnilla	☐	☐	☐
Muulla tunnilla	☐	☐	☐
Työelämään tutustumisessa	☐	☐	☐
Koulumatkalla	☐	☐	☐

73. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut muulloin kuin koulupäivän aikana tai koulumatkalla onnettomuus tai tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

	Ei kertaakaan	Kerran	Kaksi kertaa tai useammin
Moottoriajoneuvon matkustajana tai kuljettajana	☐	☐	☐
Pyöräillessä	☐	☐	☐
Kävellessä (esim. auton töytäisy tai alle jääminen)	☐	☐	☐
Urheiluseuran tai vapaa-ajan liikunnan yhteydessä	☐	☐	☐
Kotona tai kotipihalla	☐	☐	☐
Työssä tai työpaikalla	☐	☐	☐
Muulloin vapaa-ajalla	☐	☐	☐

74. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut päihtyneenä tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

- ei kertaakaan
 kerran
 kaksi kertaa tai useammin

HÄIRINTÄ JA VÄKIVALTA

75. Onko sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?

	Kyllä	Ei
Varastettu tai yritetty varastaa jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä	☐	☐
Muuten varastettu jotain	☐	☐
Uhattu fyysisesti vahingoittaa netissä, puhelimessa tai kasvotusten	☐	☐
Käyty fyysisesti kimppuusi kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta	☐	☐

Sinulla on oikeus päättää, millä tavalla sinua kosketetaan. Kenelläkään ei ole oikeutta koskea ilman lupaa yksityisiin alueisiisi (esim. uimapuvun peittämä alue). Jos joku on kosketanut sinua ikävällä tai pahalla tavalla, tai pakottanut sinut koskemaan itseään, se ei ole sinun vikasi. Tällaista kosketusta ei saa pitää salaisuutena, vaikka joku niin vaatisikin. Jos vastaat johonkin seuraavista kyllä, on tärkeää, että kerrot siitä myös aikuiselle, johon luotat.

76. Oletko kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Puhelimessa tai internetissä	☐	☐
Koulussa	☐	☐
Harrastuksissa	☐	☐
Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa	☐	☐
Sinun tai jonkun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 78.

77. Kuka tai ketkä ovat tehneet sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita?

Voit valita useita henkilöitä.

- ystävä tai joku muu tuttu nuori tai lapsi
 perheen aikuinen (äiti, äitipuoli, isä, isäpuoli, vanhemman seurustelukumppani)
 sisarus (sisko, veli, siskopuoli, velipuoli)
 muu sukulainen (isovanhempi, täti, setä, eno, serkku)
 opettaja tai muu koulun aikuinen
 harrastuksen ohjaaja, valmentaja tai muu vastaava
 tuntematon henkilö
 muu henkilö

78. Oletko kokenut jotakin seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Kehoa tai seksuaalisuuttasi loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua	☐	☐
Kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi	☐	☐
Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista	☐	☐
Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 80.

79. Kuka tai ketkä ovat tehneet sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita? Voit valita useita henkilöitä.

- ystävä tai joku muu tuttu nuori tai lapsi
 perheen aikuinen (äiti, äitipuoli, isä, isäpuoli, vanhemman seurustelukumppani)
 sisarus (sisko, veli, siskopuoli, velipuoli)
 muu sukulainen (isovanhempi, täti, setä, eno, serkku)
 opettaja tai muu koulun aikuinen
 harrastuksen ohjaaja, valmentaja tai muu vastaava
 tuntematon henkilö
 muu henkilö

80. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemastasi häirinnästä tai väkivaltaista jollekin aikuiselle, johon luotat?

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 82)

81. Oletko saanut tukea ja apua kokemaasi häirintään tai väkivaltaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olisin tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmilta	☐	☐	☐	☐
Ystäviltä ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöiltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

82. Ovatko vanhempasi tehneet sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	Ei
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	☐	☐
Haukkunut tai nimitellyt	☐	☐
Heittänyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)	☐	☐
Uhannut lyömisellä tai piiskaamisella	☐	☐
Töninyt tai ravistellut väkivaltaisesti	☐	☐
Tukistanut, antanut luunapin tai lyönyt avokämmenellä	☐	☐
Lyönyt nyrkillä tai esineellä tai potkaissut	☐	☐
Tehnyt jotain muuta väkivaltaista	☐	☐

83. Oletko nähnyt tai kuullut, että joku muu kuin sinä on tehnyt perheenjäsenillesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Hänelle on murjotettu tai kieltäydytty puhumasta	☐	☐
Häntä on haukuttu tai nimitelty	☐	☐
Häntä on uhattu väkivallalla	☐	☐
Häntä on tönitty tai ravisteltu väkivaltaisesti	☐	☐
Häntä on tukistettu, annettu luunappi tai lyöty avokämmenellä	☐	☐
Häntä on lyöty nyrkillä tai esineellä tai potkaistu	☐	☐
Hänelle on tehty jotain muuta väkivaltaista	☐	☐

Jos vastasit kahdessa edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei tai en, voit siirtyä kysymykseen 86.

84. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana perheessä kokemastasi henkisestä tai fyysisestä väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luostat?

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 86)

85. Oletko saanut tukea ja apua perheessä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemaasi väkivaltaan?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olis tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmilta	☐	☐	☐	☐
Ystäviltä ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

AVUN SAANTI JA PALVELUT

Terveydenhoitaja ja lääkäri tekevät kaikille oppilaille terveystarkastuksia säännöllisesti. Tavallisesti terveydenhoitaja kutsuu tai antaa ajan terveystarkastukseen. Lisäksi oppilaat voivat käydä terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolla tarpeen mukaan.

86. Oletko käynyt tämän lukuvuoden aikana koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin luona?

	En, ei ole ollut tarvetta	En, yritin enkä päässyt	Kyllä, 1–2 kertaa	Kyllä, 3–5 kertaa	Kyllä, yli 5 kertaa
Terveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkärillä muuten kuin terveystarkastuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Kuraattorilla	☐	☐	☐	☐	☐
Psykologilla	☐	☐	☐	☐	☐

87. Kuinka helppoa sinun on ollut päästä koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle tämän lukuvuoden aikana?

	Erittäin helppoa	Melko helppoa	Ei helppoa eikä vaikeaa	Melko vaikeaa	Erittäin vaikeaa
Terveydenhoitajalle muuhun kuin terveystarkastukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkärille muuhun kuin terveystarkastukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Kuraattorille	☐	☐	☐	☐	☐
Psykologille	☐	☐	☐	☐	☐

88. Milloin sinä olet viimeksi käynyt kouluterveydenhuollon terveystarkastuksessa? Valitse yksi vaihtoehto sekä terveydenhoitajan että lääkärin osalta.

	Peruskoulun alaluokilla	7. luokalla	8. luokalla	9. luokalla	En tiedä
Kouluterveydenhoitajalla	☐	☐	☐	☐	☐
Koululääkärillä	☐	☐	☐	☐	☐

89. Oliko joku vanhemmistasi mukana terveystarkastuksessa?

- kyllä, 7. luokalla
 kyllä, 8. luokalla
 kyllä, 9. luokalla
 ei
 en tiedä

90. Miten seuraavat asiat toteutuivat tämän lukuvuoden aikana tehdyssä terveystarkastuksessa?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Puhuttiin minulle tärkeistä asioista	☐	☐	☐	☐	☐
Mielipidettäni kuunneltiin	☐	☐	☐	☐	☐
Puhuttiin kotiasioistani	☐	☐	☐	☐	☐
Uskalsin kertoa asioistani rehellisesti	☐	☐	☐	☐	☐

Oppilaan asioita selvitetään joskus tapaamisessa, johon osallistuu enemmän kuin yksi työntekijä (esim. kuraattori, psykologi, opettaja, terveydenhoitaja tai asiantuntijoita koulun ulkopuolelta). Myös oppilas ja usein myös vanhemmat ovat tapaamisessa mukana.

91. Onko sinun asioitasi käsitelty edellä kuvatussa tapaamisessa tämän lukuvuoden aikana?

- en tiedä (siirry kysymykseen 93)
 ei (siirry kysymykseen 93)
 kyllä

92. Mitä asioita tapaamisessa käsiteltiin? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- terveysongelmia (esim. sairaus, mieliala)
 elintapoja (esim. syöminen, väsymys, päihteiden käyttö)
 kotiin ja perheeseen liittyviä vaikeuksia (esim. suhde vanhempaan, vanhempien ero, väkivalta, läheisen sairaus tai kuolema)
 kaverisuhteita (esim. kiusaaminen, yksinäisyys, ongelmat ihmissuhteissa)
 koulupoissaoloja
 oppimista tai oppimisvaikeuksia
 koulun sääntöjen rikkomista
 jatko-opintoja ja ammatin valintaa
 jotain muuta aihetta

93. Onko sinulla joku, jonka kanssa voit tarvittaessa keskustella mieltäsi painavista asioista?

- kyllä
 ei (siirry kysymykseen 95)

94. Kuka? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- oma vanhempani
 ystävä tai muu läheinen
 koulun aikuinen (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)
 muu ammattihenkilö (esim. nuorisotyöntekijä, lääkäri, hoitaja, poliisi, sosiaalityöntekijä)
 ammattihenkilö nettipalvelussa

95. Oletko saanut tukea ja apua hyvinvointiisi seuraavilta koulun aikuisilta tämän lukuvuoden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olis tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Terveydenhoitajalta	☐	☐	☐	☐
Lääkäriltä	☐	☐	☐	☐
Psykologilta	☐	☐	☐	☐
Kuraattorilta	☐	☐	☐	☐
Opettajalta	☐	☐	☐	☐
Joltain muulta aikuiselta koulussa	☐	☐	☐	☐

PERHE JA ASUMINEN
96. Asutko molempien vanhempien kanssa yhteisessä kodissa?

- kyllä (siirry kysymykseen 99)
 en

97. Keiden vanhempien kanssa asut?

- asun vanhempieni luona vuorotellen, he eivät asu yhdessä (siirry kysymykseen 99)
 asun vain yhden vanhemman kanssa (siirry kysymykseen 99)
 en asu vanhempieni kanssa

98. Jos et asu vanhempiesi kanssa, missä asut?

- isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiani
 sijaisperheessä
 lastensuojelulaitoksessa
 perhekodissa
 asun asuntolassa
 asun muulla tavoin

99. Mitkä seuraavista kuvaavat perhettäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- minulla on yksi vanhempi
 minulla on kaksi vanhempaa
 minulla on useampi kuin kaksi vanhempaa
 minulla ei ole vanhempia tai en ole yhteydessä heihin
 vanhempani ovat eronneet
 minulla on yksi koti
 minulla on kaksi tai useampia koteja
 elän uusperheessä
 elän sateenkaariperheessä
 perheessäni on kaksoset, kolmoset tai neloset
 minut on adoptoitu

100. Mikä on korkein koulutus, jonka vanhempasi ovat suorittaneet?

	Äiti	Isä	Muu vanhempi
Peruskoulu tai vastaava	☐	☐	☐
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	☐	☐	☐
Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	☐	☐	☐
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	☐	☐	☐

101. Ovatko vanhempasi olleet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana työttöminä tai lomautetuina?

- eivät
 on, yksi vanhemmistani
 on, kaksi tai useampi vanhemmistani

102. Millaiseksi arvioit perheesi taloudellisen tilanteen?

- erittäin hyväksi
 melko hyväksi
 kohtalaiseksi
 melko huonoksi
 erittäin huonoksi

103. Missä maassa sinä ja vanhempasi olette syntyneet? Vastaa kaikkien osalta.

	Sinä	Äiti	Isä
Suomi	☐	☐	☐
Ruotsi	☐	☐	☐
Viro	☐	☐	☐
Venäjä tai entinen Neuvostoliitto	☐	☐	☐
Entinen Jugoslavia	☐	☐	☐
Jokin muu Euroopan maa	☐	☐	☐
Somalia	☐	☐	☐
Irak	☐	☐	☐
Iran	☐	☐	☐
Afganistan	☐	☐	☐
Kiina	☐	☐	☐
Thaimaa	☐	☐	☐
Vietnam	☐	☐	☐
Jokin muu maa	☐	☐	☐

104. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

- koko ikäni
 yli 10 vuotta, mutta en aina
 5–10 vuotta
 1–4 vuotta
 alle vuoden

105. Koetko kuuluvasi seuraaviin kulttuuriryhmiin?

	Kyllä	En
Saamelaiset	☐	☐
Romanit	☐	☐
Suomenruotsalaiset	☐	☐

106. Koen olevani tärkeä osa

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Perhettä	☐	☐	☐	☐	☐
Sukua	☐	☐	☐	☐	☐
Ystäväporukkaa	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastusporukkaa	☐	☐	☐	☐	☐
Eniten käyttämäni nettiyhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Luokkayhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluyhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Suomalaista yhteiskuntaa	☐	☐	☐	☐	☐

107. Onko elämässäsi tapahtunut seuraavia muutoksia tämän lukuvuoden aikana?

	Kyllä	Ei
Koulun vaihto	☐	☐
Vanhempien ero	☐	☐
Uusperheen muodostuminen	☐	☐
Sisaruksen syntymä	☐	☐
Oma vakava sairaus, vammautuminen tai muu vastaava	☐	☐
Perheenjäsenen tai muun läheisen ihmisen vakava sairaus tai kuolema	☐	☐

108. Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?

- en juuri koskaan
 silloin tällöin
 melko usein
 usein

109. Perheellämme on riittävästi yhteistä aikaa.

- täysin samaa mieltä
 samaa mieltä
 ei samaa eikä eri mieltä
 eri mieltä
 täysin eri mieltä

TYTYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN
110. Oletko elämäsi tällä hetkellä

- erittäin tyytyväinen
 melko tyytyväinen
 en tyytyväinen enkä tyytymätön
 melko tyytymätön
 erittäin tyytymätön

111. Kuinka hyvin seuraavat väittämät kuvaavat tuntemuksiasi tällä hetkellä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Tunnen, että elämälläni on päämäärä ja tarkoitus	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen olevani arvokas	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn tekemään elämäni liittyviä päätöksiä	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn toimimaan sen mukaisesti, mitä itse pidän tärkeänä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani	☐	☐	☐	☐	☐
Koen pärjääväni elämässäni	☐	☐	☐	☐	☐
Jos joudun vaikeuksiin, keksin niihin yleensä ratkaisun	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa	☐	☐	☐	☐	☐

VAPAA-AIKA
112. Paljonko käytät yleensä arkipäivänä aikaa seuraaviin asioihin?

	En lainkaan	Noin tunnin tai vähemmän	Noin 2 tuntia	Noin 3 tuntia	Noin 4 tuntia	Noin 5 tuntia tai enemmän
Vietän aikaa sosiaalisessa mediassa tai pelaan pelejä tietokoneella, puhelimella, konsolilla tai muulla laitteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Katselen televisio-ohjelmia, videoklippejä tai elokuvia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Seuraavassa kysymyksessä netillä tarkoitetaan erilaisilla laitteilla (kuten kännykkä, tabletti, tietokone, televisio) käytettäviä sovelluksia, pelejä, elokuvia tai ohjelmia. Netin käyttöä ovat myös sosiaalinen media ja verkkopalvelut.

113. Kuinka usein olet kokenut seuraavia asioita?

	Hyvin usein	Melko usein	Ei kovin usein	En koskaan
Olen yrittänyt viettää vähemmän aikaa netissä, mutta en ole onnistunut	☐	☐	☐	☐
Minun pitäisi viettää enemmän aikaa perheen, ystävien tai läksyjen parissa, mutta kaikki aika kuluu netissä	☐	☐	☐	☐
Olen huomannut olevani netissä vaikka minua ei ole oikeastaan edes huvittanut	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut oloni hermostuneeksi kun en ole päässyt nettiin	☐	☐	☐	☐
En ole syönyt tai nukkunut netin takia	☐	☐	☐	☐

Rahapelillä tarkoitetaan pelaamista, jossa **voitto tai tappio on rahaa**. Rahapelejä ovat mm. vedonlyöntipelit, rahapeliautomaatit, raaputusarvat, internetissä pelattavat rahapelit (kuten nettipokeri) sekä yksityiset korttipelit rahapanoksien.

114. Kuinka usein pelaat rahapelejä?

- 6-7 päivänä viikossa
 3-5 päivänä viikossa
 1-2 päivänä viikossa
 harvemmin kuin kerran viikossa
 harvemmin kuin kerran kuukaudessa
 en ole pelannut viimeisen vuoden aikana

115. Kuinka usein teet seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella?

	Lähes päivittäin	Joka viikko	Joka kuukausi	Harvemmin	En koskaan
Harrastan urheilua tai liikuntaa omatoimisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan ohjattua urheilua tai liikuntaa seuran tai järjestön tunneilla, harjoituksissa, kilpailuissa tai otteluissa	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistun jonkin muun seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan, esim. partio, 4H-kerho, vapaapalokunta, seurakunta	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan laulamista, soittamista tai näytelmistä	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan kirjoittamista, piirtämistä, maalaimista, valokuvaamista tai videokuvaamista	☐	☐	☐	☐	☐
Teen käsi- tai puutöitä, askartelen tai korjaan koneita tai laitteita	☐	☐	☐	☐	☐
Seuraan uutisia televisiosta, sanomalehdistä tai netistä	☐	☐	☐	☐	☐
Hoidan lemmikkiä tai kotieläintä tai oleskelen luonnossa	☐	☐	☐	☐	☐
Luen kirjoja omaksi ilokseni	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan säännöllisesti jotain muuta	☐	☐	☐	☐	☐

116. Teetkö koulutyön ohella iltapäivisin, iltaisin tai viikonloppuisin työtä, josta sinulle maksetaan palkkaa?

- en (siirry kysymykseen 118)
 kyllä

117. Työskentelen keskimäärin viikossa

- 1–5 tuntia
 6–10 tuntia
 yli 10 tuntia

118. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi. Asuinalueella tarkoitetaan omaa kaupunginosaa tai pienemmällä paikkakunnilla esimerkiksi kuntaa tai taajamaa.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Asuinalueellani järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille	☐	☐	☐	☐	☐
Asuinalueellani on tarpeeksi oleskelutiloja nuorille	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän asuinalueeni harrastusmahdollisuuksista	☐	☐	☐	☐	☐
Minulle sopivat harrastuspaikat sijaitsevat liian kaukana	☐	☐	☐	☐	☐
Minua kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita	☐	☐	☐	☐	☐

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Jos kyselyn asiat mietittyvät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi tai muun tutun aikuisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä opettajaasi, koulusi terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin.

Liite 3 Kokeiluja erilaisilla aluemuuttujilla

Havainnollistava esimerkki siitä, kuinka suuremmalla alueindikaattorilla alueiden väliset eroavaisuudet häviävät

Alueellinen tarkastelu Kouluterveyskyselyn 2017 kysymykseen 45: kuinka usein perheenne syö yhteisen ilta-aterian kouluviikon aikana? Alueindikaattorina maakunta. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

	viitenä päivänä		3-4 päivänä		1-2 päivänä		harvemmin	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	5518	30,0%	5274	28,7%	3637	19,8%	3941	21,5%
Varsinais-Suomi	2082	33,4%	1741	27,9%	1187	19,0%	1231	19,7%
Satakunta	833	31,8%	740	28,3%	491	18,8%	554	21,2%
Kanta-Häme	806	30,5%	716	27,1%	521	19,7%	597	22,6%
Pirkanmaa	1990	30,9%	1829	28,4%	1253	19,5%	1366	21,2%
Päijät-Häme	857	31,0%	764	27,7%	536	19,4%	605	21,9%
Kymenlaakso	569	28,8%	541	27,4%	377	19,1%	491	24,8%
Etelä-Karjala	541	31,4%	479	27,8%	342	19,8%	361	21,0%
Etelä-Savo	726	34,4%	613	29,1%	341	16,2%	429	20,3%
Pohjois-Savo	1270	37,4%	963	28,4%	521	15,3%	641	18,9%
Pohjois-Karjala	720	35,8%	585	29,1%	368	18,3%	340	16,9%
Keski-Suomi	1255	33,6%	1084	29,0%	635	17,0%	764	20,4%
Etelä-Pohjanmaa	1156	36,9%	918	29,3%	546	17,4%	516	16,5%
Pohjanmaa	1191	46,3%	679	26,4%	338	13,1%	367	14,3%
Keski-Pohjanmaa	508	40,4%	386	30,7%	191	15,2%	171	13,6%
Pohjois-Pohjanmaa	2731	38,6%	2001	28,3%	1125	15,9%	1212	17,1%
Kainuu	392	35,4%	309	27,9%	187	16,9%	219	19,8%
Lappi	900	36,9%	673	27,6%	384	15,8%	481	19,7%
Yhteensä	24045	33,6%	20295	28,3%	12980	18,1%	14286	20,0%

Alueellinen tarkastelu Kouluterveyskyselyn 2017 kysymykseen 45: kuinka usein perheenne syö yhteisen ilta-aterian kouluviikon aikana? Alueindikaattorina aluehallintovirasto. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

	viitenä päivänä		3-4 päivänä		1-2 päivänä		harvemmin	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Suomen AVI	8291	30,2%	7774	28,3%	5413	19,7%	5995	21,8%
Lounais-Suomen AVI	2915	32,9%	2481	28,0%	1678	18,9%	1785	20,1%
Itä-Suomen AVI	2716	36,1%	2161	28,7%	1230	16,4%	1410	18,8%
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	6100	35,6%	4896	28,6%	2963	17,3%	3184	18,6%
Pohjois-Suomen AVI	3123	38,2%	2310	28,3%	1312	16,0%	1431	17,5%
Lapin AVI	900	36,9%	673	27,6%	384	15,8%	481	19,7%
Yhteensä	24045	33,6%	20295	28,3%	12980	18,1%	14286	20,0%

Liite 4 Maakuntakohtainen tarkastelu nuoren arviosta perheen taloudellisesta tilanteesta. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

Millaiseksi arvioit perheesi taloudellisen tilanteen?

	Erittäin hyväksi		Melko hyväksi		Kohtalaiseksi		Melko huonoksi		Erittäin huonoksi		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	4693	26,7%	7902	44,9%	3897	22,2%	857	4,9%	239	1,4%	17588	100,0%
Varsinais-Suomi	1396	23,3%	2674	44,6%	1526	25,4%	324	5,4%	80	1,3%	6000	100,0%
Satakunta	557	22,3%	1095	43,9%	673	27,0%	141	5,7%	29	1,2%	2495	100,0%
Kanta-Häme	568	22,2%	1073	42,0%	687	26,9%	189	7,4%	40	1,6%	2557	100,0%
Pirkanmaa	1325	21,5%	2831	46,0%	1579	25,7%	334	5,4%	81	1,3%	6150	100,0%
Päijät-Häme	602	22,7%	1183	44,6%	670	25,3%	142	5,4%	54	2,0%	2651	100,0%
Kymenlaakso	390	20,4%	844	44,2%	517	27,1%	134	7,0%	25	1,3%	1910	100,0%
Etelä-Karjala	354	21,2%	764	45,8%	428	25,7%	104	6,2%	18	1,1%	1668	100,0%
Etelä-Savo	433	21,5%	894	44,4%	546	27,1%	107	5,3%	32	1,6%	2012	100,0%
Pohjois-Savo	689	21,1%	1470	44,9%	861	26,3%	202	6,2%	50	1,5%	3272	100,0%
Pohjois-Karjala	443	22,6%	874	44,7%	510	26,1%	105	5,4%	24	1,2%	1956	100,0%
Keski-Suomi	715	19,7%	1644	45,3%	1032	28,4%	198	5,5%	44	1,2%	3633	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	641	21,0%	1364	44,7%	834	27,4%	166	5,4%	44	1,4%	3049	100,0%
Pohjanmaa	612	25,1%	1062	43,5%	584	23,9%	148	6,1%	35	1,4%	2441	100,0%
Keski-Pohjanmaa	221	18,0%	596	48,7%	337	27,5%	53	4,3%	18	1,5%	1225	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	1405	20,5%	3172	46,4%	1826	26,7%	353	5,2%	82	1,2%	6838	100,0%
Kainuu	181	16,8%	526	48,9%	309	28,7%	52	4,8%	8	0,7%	1076	100,0%
Lappi	517	22,1%	1093	46,6%	582	24,8%	120	5,1%	31	1,3%	2343	100,0%
Yhteensä	15742	22,9%	31061	45,1%	17398	25,3%	3729	5,4%	934	1,4%	68864	100,0%

Liite 5 Maakuntakohtainen tarkastelu mielialasummamuuttujista. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

Huonon mielialan summamuuttuja

	ei lainkaan ja harvoin huono mieliala		toisinaan huono mieliala		lähes koko ajan huono mieliala		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	15115	81,6%	2338	12,6%	1073	5,8%	18526	100,0%
Varsinais-Suomi	5272	83,9%	726	11,6%	286	4,6%	6284	100,0%
Satakunta	2206	83,4%	311	11,8%	129	4,9%	2646	100,0%
Kanta-Häme	2223	83,8%	276	10,4%	155	5,8%	2654	100,0%
Pirkanmaa	5369	82,8%	755	11,6%	357	5,5%	6481	100,0%
Päijät-Häme	2305	82,5%	330	11,8%	160	5,7%	2795	100,0%
Kymenlaakso	1663	83,2%	217	10,9%	119	6,0%	1999	100,0%
Etelä-Karjala	1477	85,6%	167	9,7%	82	4,8%	1726	100,0%
Etelä-Savo	1796	84,8%	226	10,7%	96	4,5%	2118	100,0%
Pohjois-Savo	2872	83,7%	395	11,5%	163	4,8%	3430	100,0%
Pohjois-Karjala	1700	83,5%	224	11,0%	112	5,5%	2036	100,0%
Keski-Suomi	3143	83,3%	434	11,5%	196	5,2%	3773	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2640	83,6%	352	11,1%	165	5,2%	3157	100,0%
Pohjanmaa	2143	82,3%	306	11,8%	154	5,9%	2603	100,0%
Keski-Pohjanmaa	1065	84,5%	137	10,9%	58	4,6%	1260	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	6016	84,6%	779	11,0%	317	4,5%	7112	100,0%
Kainuu	934	84,4%	122	11,0%	51	4,6%	1107	100,0%
Lappi	2028	83,0%	297	12,2%	118	4,8%	2443	100,0%
Yhteensä	59967	83,1%	8392	11,6%	3791	5,3%	72150	100,0%

Hyvän mielialan summamuuttuja

	hyvä		melko hyvä		melko huono		huono		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	3255	17,7%	9196	49,9%	4672	25,3%	1311	7,1%	18434	100,0%
Varsinais-Suomi	1025	16,4%	3197	51,1%	1613	25,8%	425	6,8%	6260	100,0%
Satakunta	394	15,0%	1333	50,6%	695	26,4%	211	8,0%	2633	100,0%
Kanta-Häme	478	18,1%	1291	48,8%	671	25,4%	204	7,7%	2644	100,0%
Pirkanmaa	1074	16,6%	3197	49,5%	1728	26,7%	466	7,2%	6465	100,0%
Päijät-Häme	441	15,8%	1439	51,7%	698	25,1%	206	7,4%	2784	100,0%
Kymenlaakso	334	16,7%	978	49,0%	509	25,5%	174	8,7%	1995	100,0%
Etelä-Karjala	313	18,3%	881	51,4%	397	23,2%	123	7,2%	1714	100,0%
Etelä-Savo	314	14,9%	1103	52,3%	561	26,6%	131	6,2%	2109	100,0%
Pohjois-Savo	561	16,4%	1721	50,4%	857	25,1%	276	8,1%	3415	100,0%
Pohjois-Karjala	347	17,1%	1027	50,6%	503	24,8%	151	7,4%	2028	100,0%
Keski-Suomi	569	15,1%	1925	51,2%	1007	26,8%	262	7,0%	3763	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	495	15,7%	1586	50,4%	828	26,3%	238	7,6%	3147	100,0%
Pohjanmaa	386	14,9%	1302	50,3%	680	26,3%	220	8,5%	2588	100,0%
Keski-Pohjanmaa	185	14,7%	645	51,4%	339	27,0%	86	6,9%	1255	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	1160	16,4%	3679	51,9%	1796	25,4%	448	6,3%	7083	100,0%
Kainuu	168	15,2%	585	52,8%	284	25,7%	70	6,3%	1107	100,0%
Lappi	392	16,1%	1212	49,8%	639	26,2%	193	7,9%	2436	100,0%
Yhteensä	11891	16,5%	36297	50,5%	18477	25,7%	5195	7,2%	71860	100,0%

Liite 6. Maakuntakohtainen tarkastelu fyysisistä oireista. THL: Kouluterveyskysely 2017.
8.- ja 9.-luokkalaiset

Fyysisten oireiden summamuuttuja

	harvoin tai ei lainkaan		vähintään kerran kuukaudessa		usein		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	1887	10,1%	13230	71,1%	3488	18,7%	18605	100,0%
Varsinais-Suomi	654	10,4%	4574	72,5%	1081	17,1%	6309	100,0%
Satakunta	272	10,2%	1892	71,2%	492	18,5%	2656	100,0%
Kanta-Häme	270	10,1%	1876	70,4%	519	19,5%	2665	100,0%
Pirkanmaa	692	10,6%	4604	70,7%	1213	18,6%	6509	100,0%
Päijät-Häme	296	10,5%	2006	71,5%	505	18,0%	2807	100,0%
Kymenlaakso	225	11,2%	1382	68,9%	399	19,9%	2006	100,0%
Etelä-Karjala	197	11,3%	1253	72,2%	286	16,5%	1736	100,0%
Etelä-Savo	229	10,8%	1529	72,0%	367	17,3%	2125	100,0%
Pohjois-Savo	346	10,1%	2464	71,6%	630	18,3%	3440	100,0%
Pohjois-Karjala	264	12,9%	1413	69,1%	368	18,0%	2045	100,0%
Keski-Suomi	410	10,8%	2705	71,4%	671	17,7%	3786	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	315	9,9%	2260	71,3%	593	18,7%	3168	100,0%
Pohjanmaa	271	10,4%	1876	71,8%	466	17,8%	2613	100,0%
Keski-Pohjanmaa	137	10,8%	906	71,6%	222	17,5%	1265	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	759	10,6%	5144	72,0%	1238	17,3%	7141	100,0%
Kainuu	124	11,2%	805	72,5%	181	16,3%	1110	100,0%
Lappi	250	10,2%	1750	71,5%	448	18,3%	2448	100,0%
Yhteensä	7598	10,5%	51669	71,3%	13167	18,2%	72434	100,0%

Flunssaoireiden summamuuttuja

	harvoin tai ei lainkaan		vähintään kerran kuukaudessa		usein		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	4591	25%	1,E...	66,2%	1681	9,1%	18571	100%
Varsinais-Suomi	1592	25%	4127	65,5%	586	9,3%	6305	100%
Satakunta	655	25%	1756	66,2%	240	9,1%	2651	100%
Kanta-Häme	612	23%	1747	65,7%	301	11,3%	2660	100%
Pirkanmaa	1713	26%	4163	64,0%	624	9,6%	6500	100%
Päijät-Häme	696	25%	1813	64,8%	288	10,3%	2797	100%
Kymenlaakso	526	26%	1274	63,5%	207	10,3%	2007	100%
Etelä-Karjala	464	27%	1119	64,5%	151	8,7%	1734	100%
Etelä-Savo	587	28%	1350	63,5%	188	8,8%	2125	100%
Pohjois-Savo	907	26%	2199	64,0%	332	9,7%	3438	100%
Pohjois-Karjala	583	29%	1283	62,9%	174	8,5%	2040	100%
Keski-Suomi	984	26%	2454	64,9%	342	9,0%	3780	100%
Etelä-Pohjanmaa	837	26%	2048	64,7%	280	8,8%	3165	100%
Pohjanmaa	710	27%	1691	65,0%	201	7,7%	2602	100%
Keski-Pohjanmaa	321	25%	827	65,4%	116	9,2%	1264	100%
Pohjois-Pohjanmaa	1870	26%	4685	65,7%	578	8,1%	7133	100%
Kainuu	302	27%	726	65,4%	82	7,4%	1110	100%
Lappi	602	25%	1604	65,6%	239	9,8%	2445	100%
Yhteensä	18552	26%	5,E...	65,2%	6610	9,1%	72327	100%

Liite 7. Maakuntatasoinen tarkastelu nuorten lääkärin toteamista sairauksista ja terveysongelmista. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaisten

Onko sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma?

	Ei		Kyllä		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	14455	78,7%	3905	21,3%	18360	100,0%
Varsinais-Suomi	4824	77,2%	1423	22,8%	6247	100,0%
Satakunta	2008	76,6%	612	23,4%	2620	100,0%
Kanta-Häme	1966	74,6%	669	25,4%	2635	100,0%
Pirkanmaa	4923	76,3%	1530	23,7%	6453	100,0%
Päijät-Häme	2138	77,2%	631	22,8%	2769	100,0%
Kymenlaakso	1553	78,4%	429	21,6%	1982	100,0%
Etelä-Karjala	1367	79,3%	357	20,7%	1724	100,0%
Etelä-Savo	1615	76,3%	501	23,7%	2116	100,0%
Pohjois-Savo	2512	74,0%	883	26,0%	3395	100,0%
Pohjois-Karjala	1546	76,3%	480	23,7%	2026	100,0%
Keski-Suomi	2856	76,2%	891	23,8%	3747	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2512	80,1%	626	19,9%	3138	100,0%
Pohjanmaa	2128	82,7%	446	17,3%	2574	100,0%
Keski-Pohjanmaa	993	79,0%	264	21,0%	1257	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	5679	80,2%	1405	19,8%	7084	100,0%
Kainuu	860	77,9%	244	22,1%	1104	100,0%
Lappi	1887	78,4%	521	21,6%	2408	100,0%
Yhteensä	55822	77,9%	15817	22,1%	71639	100,0%

Liite 8 Maakuntakohtainen tarkastelu tapaturmista. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Tapaturma vapaa-ajalla				Total	
		ei		kyllä			
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	12121	67,1%	5956	32,9%	18077	100,0%
	Varsinais-Suomi	4122	66,9%	2039	33,1%	6161	100,0%
	Satakunta	1742	67,4%	843	32,6%	2585	100,0%
	Kanta-Häme	1798	68,7%	820	31,3%	2618	100,0%
	Pirkanmaa	4329	67,9%	2045	32,1%	6374	100,0%
	Päijät-Häme	1887	69,6%	823	30,4%	2710	100,0%
	Kymenlaakso	1381	70,6%	576	29,4%	1957	100,0%
	Etelä-Karjala	1229	72,6%	463	27,4%	1692	100,0%
	Etelä-Savo	1383	66,8%	686	33,2%	2069	100,0%
	Pohjois-Savo	2308	69,0%	1035	31,0%	3343	100,0%
	Pohjois-Karjala	1474	73,7%	527	26,3%	2001	100,0%
	Keski-Suomi	2593	69,6%	1135	30,4%	3728	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	2140	68,5%	984	31,5%	3124	100,0%
	Pohjanmaa	1738	68,7%	793	31,3%	2531	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	894	71,6%	355	28,4%	1249	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	5051	72,3%	1936	27,7%	6987	100,0%
	Kainuu	831	75,8%	266	24,2%	1097	100,0%
	Lappi	1662	69,4%	732	30,6%	2394	100,0%
Yhteensä		48683	68,9%	22014	31,1%	70697	100,0%

		Tapaturma koulussa				Total	
		ei		kyllä			
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	14207	78,3%	3938	21,7%	18145	100,0%
	Varsinais-Suomi	4736	76,6%	1449	23,4%	6185	100,0%
	Satakunta	1973	76,1%	619	23,9%	2592	100,0%
	Kanta-Häme	2014	76,6%	616	23,4%	2630	100,0%
	Pirkanmaa	4960	77,6%	1430	22,4%	6390	100,0%
	Päijät-Häme	2152	78,9%	576	21,1%	2728	100,0%
	Kymenlaakso	1554	79,0%	413	21,0%	1967	100,0%
	Etelä-Karjala	1387	81,5%	314	18,5%	1701	100,0%
	Etelä-Savo	1547	74,4%	533	25,6%	2080	100,0%
	Pohjois-Savo	2543	75,6%	820	24,4%	3363	100,0%
	Pohjois-Karjala	1592	79,1%	421	20,9%	2013	100,0%
	Keski-Suomi	2869	76,9%	863	23,1%	3732	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	2447	78,2%	683	21,8%	3130	100,0%
	Pohjanmaa	2008	79,1%	530	20,9%	2538	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	977	78,2%	273	21,8%	1250	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	5522	78,6%	1500	21,4%	7022	100,0%
	Kainuu	899	81,8%	200	18,2%	1099	100,0%
	Lappi	1834	76,5%	564	23,5%	2398	100,0%
Yhteensä		55221	77,8%	15742	22,2%	70963	100,0%

		Tapaturma päihtyneenä				Total	
		ei		kyllä			
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	17132	95,5%	811	4,5%	17943	100,0%
	Varsinais-Suomi	5828	95,3%	289	4,7%	6117	100,0%
	Satakunta	2436	95,2%	123	4,8%	2559	100,0%
	Kanta-Häme	2487	95,5%	117	4,5%	2604	100,0%
	Pirkanmaa	6106	96,4%	231	3,6%	6337	100,0%
	Päijät-Häme	2585	96,1%	105	3,9%	2690	100,0%
	Kymenlaakso	1842	95,1%	95	4,9%	1937	100,0%
	Etelä-Karjala	1635	97,3%	46	2,7%	1681	100,0%
	Etelä-Savo	1965	95,6%	91	4,4%	2056	100,0%
	Pohjois-Savo	3192	96,1%	131	3,9%	3323	100,0%
	Pohjois-Karjala	1897	95,4%	91	4,6%	1988	100,0%
	Keski-Suomi	3555	96,6%	127	3,4%	3682	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	2984	96,3%	115	3,7%	3099	100,0%
	Pohjanmaa	2374	94,7%	132	5,3%	2506	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	1202	96,6%	42	3,4%	1244	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	6747	97,1%	202	2,9%	6949	100,0%
	Kainuu	1065	97,3%	29	2,7%	1094	100,0%
Lappi	2302	96,4%	86	3,6%	2388	100,0%	
Yhteensä		67334	95,9%	2863	4,1%	70197	100,0%

Liite 9 Maakuntakohtainen tarkastelu osallisuuden kokemuksesta. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaisten

		Osallisuuden kokemus					
		Ei koe osallisuutta		Kokee osallisuutta		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	1702	9,7%	15905	90,3%	17607	100,0%
	Varsinais-Suomi	503	8,4%	5511	91,6%	6014	100,0%
	Satakunta	200	8,0%	2306	92,0%	2506	100,0%
	Kanta-Häme	229	8,9%	2336	91,1%	2565	100,0%
	Pirkanmaa	526	8,5%	5639	91,5%	6165	100,0%
	Päijät-Häme	249	9,4%	2405	90,6%	2654	100,0%
	Kymenlaakso	145	7,6%	1773	92,4%	1918	100,0%
	Etelä-Karjala	121	7,3%	1545	92,7%	1666	100,0%
	Etelä-Savo	159	7,9%	1852	92,1%	2011	100,0%
	Pohjois-Savo	267	8,1%	3013	91,9%	3280	100,0%
	Pohjois-Karjala	138	7,0%	1828	93,0%	1966	100,0%
	Keski-Suomi	313	8,6%	3330	91,4%	3643	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	229	7,5%	2830	92,5%	3059	100,0%
	Pohjanmaa	220	9,0%	2217	91,0%	2437	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	102	8,3%	1126	91,7%	1228	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	571	8,3%	6298	91,7%	6869	100,0%
	Kainuu	88	8,2%	984	91,8%	1072	100,0%
	Lappi	199	8,5%	2146	91,5%	2345	100,0%
Yhteensä		5961	8,6%	63044	91,4%	69005	100,0%

		Osallisuuden kokemus suomalaisen yhteiskuntaan							
		Kokee osallisuutta		Ei osaa sanoa		Ei koe osallisuutta		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	8915	51,8%	5618	32,7%	2666	15,5%	17199	100,0%
	Varsinais-Suomi	3176	53,9%	1893	32,1%	823	14,0%	5892	100,0%
	Satakunta	1351	55,4%	787	32,3%	301	12,3%	2439	100,0%
	Kanta-Häme	1317	52,5%	837	33,4%	355	14,1%	2509	100,0%
	Pirkanmaa	3282	54,6%	1938	32,3%	789	13,1%	6009	100,0%
	Päijät-Häme	1368	53,0%	836	32,4%	378	14,6%	2582	100,0%
	Kymenlaakso	1059	56,4%	580	30,9%	238	12,7%	1877	100,0%
	Etelä-Karjala	912	56,1%	530	32,6%	185	11,4%	1627	100,0%
	Etelä-Savo	1098	56,0%	626	31,9%	237	12,1%	1961	100,0%
	Pohjois-Savo	1841	57,2%	988	30,7%	390	12,1%	3219	100,0%
	Pohjois-Karjala	1131	58,7%	597	31,0%	200	10,4%	1928	100,0%
	Keski-Suomi	1963	54,9%	1132	31,6%	483	13,5%	3578	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	1772	59,4%	874	29,3%	336	11,3%	2982	100,0%
	Pohjanmaa	1269	53,8%	774	32,8%	315	13,4%	2358	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	645	53,4%	419	34,7%	144	11,9%	1208	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	3699	55,1%	2190	32,6%	827	12,3%	6716	100,0%
	Kainuu	627	59,4%	307	29,1%	121	11,5%	1055	100,0%
	Lappi	1207	52,4%	810	35,2%	287	12,5%	2304	100,0%
Yhteensä		36632	54,3%	21736	32,2%	9075	13,5%	67443	100,0%

Liite 10 Maakuntakohtainen tarkastelu vanhempien epäasiallisesta käytöksestä ja väkivallasta nuorta kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Vanhemman ei-väkivaltainen uhka lastan kohtaan					
		ei uhkaa lainkaan		on ollut uhkaa		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	13018	73,9%	4607	26,1%	17625	100,0%
	Varsinais-Suomi	4541	75,1%	1507	24,9%	6048	100,0%
	Satakunta	1894	75,1%	629	24,9%	2523	100,0%
	Kanta-Häme	1927	74,4%	663	25,6%	2590	100,0%
	Pirkanmaa	4688	75,3%	1537	24,7%	6225	100,0%
	Päijät-Häme	1967	73,7%	702	26,3%	2669	100,0%
	Kymenlaakso	1413	73,7%	503	26,3%	1916	100,0%
	Etelä-Karjala	1287	77,8%	368	22,2%	1655	100,0%
	Etelä-Savo	1513	74,9%	506	25,1%	2019	100,0%
	Pohjois-Savo	2460	74,9%	825	25,1%	3285	100,0%
	Pohjois-Karjala	1517	76,8%	457	23,2%	1974	100,0%
	Keski-Suomi	2803	76,4%	868	23,6%	3671	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	2378	77,4%	695	22,6%	3073	100,0%
	Pohjanmaa	1798	72,9%	669	27,1%	2467	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	923	74,7%	313	25,3%	1236	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	5342	77,6%	1545	22,4%	6887	100,0%
	Kainuu	831	76,9%	249	23,1%	1080	100,0%
	Lappi	1760	75,3%	577	24,7%	2337	100,0%
Yhteensä		52060	75,1%	17220	24,9%	69280	100,0%

		Vanhemman väkivalta lasta kohtaan							
		ei väkivaltaa		jonkin verran väkivaltaa tai väkivallan uhkaa		väkivaltainen vanhempi		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	16153	93,1%	244	1,4%	956	5,5%	17353	100%
	Varsinais-Suomi	5593	93,8%	78	1,3%	292	4,9%	5963	100%
	Satakunta	2334	93,6%	34	1,4%	125	5,0%	2493	100%
	Kanta-Häme	2377	93,4%	31	1,2%	138	5,4%	2546	100%
	Pirkanmaa	5712	93,3%	72	1,2%	335	5,5%	6119	100%
	Päijät-Häme	2427	92,6%	39	1,5%	154	5,9%	2620	100%
	Kymenlaakso	1741	92,6%	32	1,7%	107	5,7%	1880	100%
	Etelä-Karjala	1556	95,2%	15	0,9%	64	3,9%	1635	100%
	Etelä-Savo	1857	94,0%	17	0,9%	102	5,2%	1976	100%
	Pohjois-Savo	3021	93,4%	36	1,1%	176	5,4%	3233	100%
	Pohjois-Karjala	1839	94,9%	20	1,0%	79	4,1%	1938	100%
	Keski-Suomi	3406	94,1%	46	1,3%	168	4,6%	3620	100%
	Etelä-Pohjanmaa	2815	92,7%	35	1,2%	186	6,1%	3036	100%
	Pohjanmaa	2235	92,4%	34	1,4%	150	6,2%	2419	100%
	Keski-Pohjanmaa	1151	93,8%	13	1,1%	63	5,1%	1227	100%
	Pohjois-Pohjanmaa	6378	93,8%	77	1,1%	347	5,1%	6802	100%
	Kainuu	998	93,5%	12	1,1%	57	5,3%	1067	100%
	Lappi	2152	93,5%	41	1,8%	108	4,7%	2301	100%
Yhteensä		63745	93,4%	876	1,3%	3607	5,3%	68228	100%

Liite 11 Maakuntakohtainen tarkastelu vanhempien alkoholinkäytöstä. THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Käyttääkö joku vanhemmistasi mielestäsi liikaa alkoholia?					
		Ei		Kyllä		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	16127	88,9%	2007	11,1%	18134	100,0%
	Varsinais-Suomi	5492	89,0%	682	11,0%	6174	100,0%
	Satakunta	2299	88,8%	291	11,2%	2590	100,0%
	Kanta-Häme	2301	87,8%	321	12,2%	2622	100,0%
	Pirkanmaa	5680	88,7%	722	11,3%	6402	100,0%
	Päijät-Häme	2410	87,9%	332	12,1%	2742	100,0%
	Kymenlaakso	1706	87,0%	255	13,0%	1961	100,0%
	Etelä-Karjala	1522	89,8%	173	10,2%	1695	100,0%
	Etelä-Savo	1853	89,1%	226	10,9%	2079	100,0%
	Pohjois-Savo	2944	87,6%	418	12,4%	3362	100,0%
	Pohjois-Karjala	1807	90,3%	195	9,7%	2002	100,0%
	Keski-Suomi	3332	89,2%	403	10,8%	3735	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	2777	89,2%	336	10,8%	3113	100,0%
	Pohjanmaa	2248	88,9%	282	11,1%	2530	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	1120	89,9%	126	10,1%	1246	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	6351	90,6%	659	9,4%	7010	100,0%
	Kainuu	995	90,1%	109	9,9%	1104	100,0%
	Lappi	2112	88,1%	285	11,9%	2397	100,0%
Yhteensä		63076	89,0%	7822	11,0%	70898	100,0%

Liite 12 Maakuntakohtainen tarkastelu seksuaalisesta ahdistelusta ja ehdottelusta.
THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Onko nuori kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua					
		kyllä		ei		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	3412	18,9%	14617	81,1%	18029	100,0%
	Varsinais-Suomi	1060	17,2%	5098	82,8%	6158	100,0%
	Satakunta	457	17,7%	2119	82,3%	2576	100,0%
	Kanta-Häme	472	18,0%	2155	82,0%	2627	100,0%
	Pirkanmaa	1087	17,1%	5266	82,9%	6353	100,0%
	Päijät-Häme	462	17,0%	2257	83,0%	2719	100,0%
	Kymenlaakso	344	17,6%	1609	82,4%	1953	100,0%
	Etelä-Karjala	219	12,9%	1473	87,1%	1692	100,0%
	Etelä-Savo	336	16,2%	1736	83,8%	2072	100,0%
	Pohjois-Savo	516	15,4%	2827	84,6%	3343	100,0%
	Pohjois-Karjala	307	15,3%	1696	84,7%	2003	100,0%
	Keski-Suomi	599	16,1%	3124	83,9%	3723	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	445	14,3%	2666	85,7%	3111	100,0%
	Pohjanmaa	410	16,2%	2128	83,8%	2538	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	168	13,4%	1085	86,6%	1253	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	1051	15,0%	5943	85,0%	6994	100,0%
	Kainuu	163	14,9%	933	85,1%	1096	100,0%
	Lappi	407	17,0%	1988	83,0%	2395	100,0%
Yhteensä		11915	16,9%	58720	83,1%	70635	100,0%

Liite 13 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokeman seksuaalisuuteen tai kehoon liittyvän kiusaamisesta ja nimittelystä ja seksuaalisesta rikollisuudesta ja väkivallasta
THL: Kouluterveyskysely 2017. 8.- ja 9.-luokkalaiset

		Onko nuori kokenut kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa nimittelyä tai kiusaamista					
		Kyllä		En		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	2032	11,4%	15746	88,6%	17778	100,0%
	Varsinais-Suomi	705	11,6%	5375	88,4%	6080	100,0%
	Satakunta	268	10,5%	2273	89,5%	2541	100,0%
	Kanta-Häme	335	12,9%	2259	87,1%	2594	100,0%
	Pirkanmaa	696	11,1%	5578	88,9%	6274	100,0%
	Päijät-Häme	291	10,9%	2379	89,1%	2670	100,0%
	Kymenlaakso	211	11,0%	1714	89,0%	1925	100,0%
	Etelä-Karjala	134	8,0%	1539	92,0%	1673	100,0%
	Etelä-Savo	224	11,0%	1811	89,0%	2035	100,0%
	Pohjois-Savo	325	9,9%	2973	90,1%	3298	100,0%
	Pohjois-Karjala	203	10,3%	1773	89,7%	1976	100,0%
	Keski-Suomi	383	10,4%	3305	89,6%	3688	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	291	9,5%	2786	90,5%	3077	100,0%
	Pohjanmaa	298	12,0%	2194	88,0%	2492	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	123	9,9%	1116	90,1%	1239	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	670	9,7%	6236	90,3%	6906	100,0%
	Kainuu	90	8,3%	1000	91,7%	1090	100,0%
	Lappi	274	11,6%	2081	88,4%	2355	100,0%
Yhteensä		7553	10,8%	62138	89,2%	69691	100,0%

		Onko nuori kokenut seksuaalista väkivaltaa tai rikollisuutta					
		kyllä		ei		Total	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Maakunta	Uusimaa	1281	7,2%	16542	92,8%	17823	100,0%
	Varsinais-Suomi	401	6,6%	5696	93,4%	6097	100,0%
	Satakunta	187	7,3%	2358	92,7%	2545	100,0%
	Kanta-Häme	179	6,9%	2419	93,1%	2598	100,0%
	Pirkanmaa	438	7,0%	5850	93,0%	6288	100,0%
	Päijät-Häme	198	7,4%	2491	92,6%	2689	100,0%
	Kymenlaakso	140	7,3%	1790	92,7%	1930	100,0%
	Etelä-Karjala	82	4,9%	1591	95,1%	1673	100,0%
	Etelä-Savo	152	7,4%	1889	92,6%	2041	100,0%
	Pohjois-Savo	219	6,6%	3083	93,4%	3302	100,0%
	Pohjois-Karjala	113	5,7%	1868	94,3%	1981	100,0%
	Keski-Suomi	200	5,4%	3498	94,6%	3698	100,0%
	Etelä-Pohjanmaa	169	5,5%	2917	94,5%	3086	100,0%
	Pohjanmaa	199	8,0%	2301	92,0%	2500	100,0%
	Keski-Pohjanmaa	63	5,1%	1175	94,9%	1238	100,0%
	Pohjois-Pohjanmaa	404	5,8%	6525	94,2%	6929	100,0%
	Kainuu	47	4,3%	1044	95,7%	1091	100,0%
	Lappi	162	6,9%	2197	93,1%	2359	100,0%
Yhteensä		4634	6,6%	65234	93,4%	69868	100,0%

Liite 14 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten ajatuksesta opettajien taidoista kohdasta ja kannustaa oppilaita. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	hyvä opettaja		keskinkertainen opettaja		huono opettaja		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	8969	47,9%	8319	44,5%	1419	7,6%	18707	100,0%
Varsinais-Suomi	3082	48,8%	2785	44,1%	454	7,2%	6321	100,0%
Satakunta	1194	44,9%	1239	46,6%	224	8,4%	2657	100,0%
Kanta-Häme	1318	49,4%	1150	43,1%	198	7,4%	2666	100,0%
Pirkanmaa	3161	48,3%	2903	44,4%	475	7,3%	6539	100,0%
Päijät-Häme	1251	44,5%	1348	47,9%	213	7,6%	2812	100,0%
Kymenlaakso	1015	50,5%	829	41,2%	167	8,3%	2011	100,0%
Etelä-Karjala	951	54,4%	683	39,1%	114	6,5%	1748	100,0%
Etelä-Savo	1057	49,6%	920	43,2%	154	7,2%	2131	100,0%
Pohjois-Savo	1736	50,2%	1476	42,7%	248	7,2%	3460	100,0%
Pohjois-Karjala	1109	54,0%	796	38,8%	147	7,2%	2052	100,0%
Keski-Suomi	1830	48,2%	1706	45,0%	257	6,8%	3793	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	1526	48,0%	1413	44,5%	237	7,5%	3176	100,0%
Pohjanmaa	1226	46,6%	1172	44,6%	231	8,8%	2629	100,0%
Keski-Pohjanmaa	573	45,2%	598	47,2%	96	7,6%	1267	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	3645	50,9%	3088	43,1%	432	6,0%	7165	100,0%
Kainuu	580	52,0%	472	42,3%	64	5,7%	1116	100,0%
Lappi	1151	47,1%	1124	46,0%	170	7,0%	2445	100,0%
Yhteensä	35374	48,7%	32021	44,0%	5300	7,3%	72695	100,0%

Liite 15 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta luokkahengestä. THL: Kou-
luterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	hyvä luokka		keskinkertainen luokka		huono luokka		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	11378	60,6%	6529	34,8%	861	4,6%	18768	100,0%
Varsinais-Suomi	3974	62,7%	2104	33,2%	257	4,1%	6335	100,0%
Satakunta	1615	60,7%	934	35,1%	113	4,2%	2662	100,0%
Kanta-Häme	1630	60,9%	886	33,1%	159	5,9%	2675	100,0%
Pirkanmaa	4073	62,1%	2214	33,8%	273	4,2%	6560	100,0%
Päijät-Häme	1782	63,2%	931	33,0%	106	3,8%	2819	100,0%
Kymenlaakso	1290	64,0%	643	31,9%	83	4,1%	2016	100,0%
Etelä-Karjala	1100	62,9%	578	33,1%	70	4,0%	1748	100,0%
Etelä-Savo	1346	62,9%	715	33,4%	80	3,7%	2141	100,0%
Pohjois-Savo	2189	63,1%	1124	32,4%	156	4,5%	3469	100,0%
Pohjois-Karjala	1259	61,2%	695	33,8%	102	5,0%	2056	100,0%
Keski-Suomi	2323	61,1%	1333	35,0%	148	3,9%	3804	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2060	64,9%	971	30,6%	144	4,5%	3175	100,0%
Pohjanmaa	1741	66,1%	804	30,5%	89	3,4%	2634	100,0%
Keski-Pohjanmaa	795	62,5%	425	33,4%	52	4,1%	1272	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	4669	65,1%	2240	31,2%	266	3,7%	7175	100,0%
Kainuu	671	60,2%	394	35,4%	49	4,4%	1114	100,0%
Lappi	1496	61,0%	854	34,8%	104	4,2%	2454	100,0%
Yhteensä	45391	62,3%	24374	33,4%	3112	4,3%	72877	100,0%

Liite 16 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta koulukiusaamisesta. THL:
Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?

	Useita kertoja viikossa		Noin kerran viikossa		Harvemmin		Ei lainkaan		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	539	2,9%	537	2,9%	3441	18,5%	14097	75,7%	18614	100,0%
Varsinais-Suomi	192	3,1%	202	3,2%	1202	19,1%	4696	74,6%	6292	100,0%
Satakunta	90	3,4%	83	3,1%	580	22,0%	1889	71,5%	2642	100,0%
Kanta-Häme	106	4,0%	89	3,3%	575	21,6%	1889	71,0%	2659	100,0%
Pirkanmaa	195	3,0%	191	2,9%	1353	20,8%	4764	73,3%	6503	100,0%
Päijät-Häme	81	2,9%	87	3,1%	561	20,1%	2067	73,9%	2796	100,0%
Kymenlaakso	71	3,5%	68	3,4%	396	19,8%	1468	73,3%	2003	100,0%
Etelä-Karjala	40	2,3%	55	3,2%	304	17,5%	1337	77,0%	1736	100,0%
Etelä-Savo	58	2,7%	64	3,0%	432	20,4%	1565	73,9%	2119	100,0%
Pohjois-Savo	99	2,9%	89	2,6%	640	18,6%	2608	75,9%	3436	100,0%
Pohjois-Karjala	68	3,3%	65	3,2%	390	19,1%	1520	74,4%	2043	100,0%
Keski-Suomi	96	2,5%	112	3,0%	757	20,0%	2817	74,5%	3782	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	98	3,1%	81	2,6%	685	21,6%	2304	72,7%	3168	100,0%
Pohjanmaa	81	3,1%	80	3,1%	408	15,6%	2049	78,3%	2618	100,0%
Keski-Pohjanmaa	21	1,7%	37	3,0%	237	18,9%	959	76,5%	1254	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	160	2,2%	181	2,5%	1366	19,1%	5430	76,1%	7137	100,0%
Kainuu	17	1,5%	20	1,8%	227	20,5%	846	76,2%	1110	100,0%
Lappi	69	2,8%	80	3,3%	519	21,2%	1782	72,7%	2450	100,0%
Yhteensä	2081	2,9%	2121	2,9%	14073	19,4%	54087	74,7%	72362	100,0%

Liite 17 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemasta innostuksesta koulunkäyntiä kohtaan. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	tuntee harvoin innostusta		tuntee joskus innostusta		tuntee usein innostusta		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	8956	48,0%	6985	37,5%	2704	14,5%	18645	100,0%
Varsinais-Suomi	3041	48,3%	2328	37,0%	924	14,7%	6293	100,0%
Satakunta	1349	51,0%	951	35,9%	347	13,1%	2647	100,0%
Kanta-Häme	1304	49,0%	995	37,4%	362	13,6%	2661	100,0%
Pirkanmaa	3261	50,1%	2340	35,9%	909	14,0%	6510	100,0%
Päijät-Häme	1414	50,5%	996	35,6%	390	13,9%	2800	100,0%
Kymenlaakso	1001	49,9%	716	35,7%	288	14,4%	2005	100,0%
Etelä-Karjala	812	46,7%	611	35,2%	315	18,1%	1738	100,0%
Etelä-Savo	1067	50,2%	730	34,3%	329	15,5%	2126	100,0%
Pohjois-Savo	1605	46,6%	1299	37,7%	541	15,7%	3445	100,0%
Pohjois-Karjala	923	45,2%	757	37,0%	364	17,8%	2044	100,0%
Keski-Suomi	1911	50,4%	1361	35,9%	522	13,8%	3794	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	1639	51,7%	1123	35,4%	409	12,9%	3171	100,0%
Pohjanmaa	1492	57,0%	869	33,2%	258	9,9%	2619	100,0%
Keski-Pohjanmaa	654	51,6%	460	36,3%	153	12,1%	1267	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	3604	50,4%	2556	35,8%	989	13,8%	7149	100,0%
Kainuu	536	48,2%	419	37,7%	156	14,0%	1111	100,0%
Lappi	1273	52,0%	839	34,3%	335	13,7%	2447	100,0%
Yhteensä	35842	49,5%	26335	36,3%	10295	14,2%	72472	100,0%

Liite 18 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten kokemista vaikeuksista koulunkäynnissä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Suulliset vaikeudet koulussa

	ei lainkaan		melko vähän		melko paljon		erittäin paljon		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	3955	21,2%	8313	44,6%	4811	26%	1562	8,4%	18641	100,0%
Varsinais-Suomi	1306	20,7%	2860	45,3%	1640	26%	502	8,0%	6308	100,0%
Satakunta	504	19,0%	1229	46,4%	697	26%	219	8,3%	2649	100,0%
Kanta-Häme	535	20,0%	1201	45,0%	703	26%	230	8,6%	2669	100,0%
Pirkanmaa	1345	20,6%	2991	45,9%	1646	25%	538	8,3%	6520	100,0%
Päijät-Häme	540	19,2%	1242	44,2%	783	28%	243	8,7%	2808	100,0%
Kymenlaakso	427	21,3%	886	44,1%	538	27%	156	7,8%	2007	100,0%
Etelä-Karjala	378	21,8%	837	48,2%	404	23%	118	6,8%	1737	100,0%
Etelä-Savo	453	21,3%	998	46,9%	509	24%	167	7,9%	2127	100,0%
Pohjois-Savo	750	21,7%	1614	46,8%	810	23%	276	8,0%	3450	100,0%
Pohjois-Karjala	498	24,3%	912	44,5%	442	22%	196	9,6%	2048	100,0%
Keski-Suomi	738	19,5%	1734	45,7%	1009	27%	310	8,2%	3791	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	679	21,4%	1432	45,2%	822	26%	236	7,4%	3169	100,0%
Pohjanmaa	538	20,5%	1141	43,5%	713	27%	228	8,7%	2620	100,0%
Keski-Pohjanmaa	243	19,1%	629	49,5%	311	24%	88	6,9%	1271	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	1420	19,9%	3267	45,7%	1823	26%	639	8,9%	7149	100,0%
Kainuu	228	20,4%	527	47,3%	277	25%	83	7,4%	1115	100,0%
Lappi	499	20,3%	1075	43,8%	635	26%	244	9,9%	2453	100,0%
Yhteensä	15036	20,7%	32888	45,3%	18573	26%	6035	8,3%	72532	100,0%

Kognitiiviset vaikeudet koulussa

	ei lainkaan		melko vähän		melko paljon		erittäin paljon		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	2360	12,6%	9457	50,7%	5746	30,8%	1104	5,9%	18667	100,0%
Varsinais-Suomi	804	12,7%	3245	51,4%	1932	30,6%	335	5,3%	6316	100,0%
Satakunta	337	12,7%	1351	51,0%	813	30,7%	150	5,7%	2651	100,0%
Kanta-Häme	374	14,0%	1311	49,1%	840	31,5%	145	5,4%	2670	100,0%
Pirkanmaa	848	13,0%	3283	50,3%	1976	30,3%	419	6,4%	6526	100,0%
Päijät-Häme	327	11,6%	1340	47,7%	971	34,5%	173	6,2%	2811	100,0%
Kymenlaakso	274	13,6%	949	47,2%	633	31,5%	155	7,7%	2011	100,0%
Etelä-Karjala	274	15,7%	919	52,8%	451	25,9%	98	5,6%	1742	100,0%
Etelä-Savo	281	13,2%	1089	51,1%	636	29,8%	125	5,9%	2131	100,0%
Pohjois-Savo	498	14,4%	1729	50,0%	1010	29,2%	218	6,3%	3455	100,0%
Pohjois-Karjala	332	16,2%	1034	50,4%	581	28,3%	104	5,1%	2051	100,0%
Keski-Suomi	457	12,0%	1931	50,8%	1179	31,0%	231	6,1%	3798	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	412	13,0%	1675	52,8%	928	29,2%	159	5,0%	3174	100,0%
Pohjanmaa	364	13,9%	1264	48,2%	839	32,0%	156	5,9%	2623	100,0%
Keski-Pohjanmaa	161	12,7%	642	50,5%	399	31,4%	70	5,5%	1272	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	956	13,3%	3761	52,5%	2055	28,7%	393	5,5%	7165	100,0%
Kainuu	152	13,6%	602	54,0%	315	28,3%	46	4,1%	1115	100,0%
Lappi	324	13,2%	1211	49,4%	791	32,2%	127	5,2%	2453	100,0%
Yhteensä	9535	13,1%	36793	50,7%	22095	30,4%	4208	5,8%	72631	100,0%

Liite 19 Maakuntakohtainen tarkastelu siitä, mikä mahdollisuus nuorella on ollut vaikuttaa omaan koulutyöhönsä koulussa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	hyvä		melko hyvä		melko huono		huono		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	1818	9,7%	6942	37,0%	6129	32,7%	3853	20,6%	18742	100,0%
Varsinais-Suomi	595	9,4%	2179	34,4%	2093	33,1%	1465	23,1%	6332	100,0%
Satakunta	255	9,6%	940	35,3%	839	31,5%	627	23,6%	2661	100,0%
Kanta-Häme	265	9,9%	914	34,2%	861	32,2%	631	23,6%	2671	100,0%
Pirkanmaa	555	8,5%	2165	33,1%	2242	34,2%	1584	24,2%	6546	100,0%
Päijät-Häme	244	8,7%	993	35,2%	961	34,1%	620	22,0%	2818	100,0%
Kymenlaakso	187	9,3%	694	34,5%	635	31,6%	495	24,6%	2011	100,0%
Etelä-Karjala	190	10,9%	764	43,8%	513	29,4%	278	15,9%	1745	100,0%
Etelä-Savo	207	9,7%	749	35,1%	711	33,3%	468	21,9%	2135	100,0%
Pohjois-Savo	339	9,8%	1214	35,1%	1101	31,8%	807	23,3%	3461	100,0%
Pohjois-Karjala	269	13,1%	752	36,6%	586	28,5%	449	21,8%	2056	100,0%
Keski-Suomi	343	9,0%	1377	36,2%	1221	32,1%	863	22,7%	3804	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	342	10,8%	1096	34,5%	993	31,3%	742	23,4%	3173	100,0%
Pohjanmaa	366	13,9%	1044	39,8%	715	27,2%	499	19,0%	2624	100,0%
Keski-Pohjanmaa	105	8,2%	443	34,8%	435	34,2%	290	22,8%	1273	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	621	8,7%	2537	35,3%	2364	32,9%	1655	23,1%	7177	100,0%
Kainuu	92	8,3%	383	34,3%	383	34,3%	257	23,0%	1115	100,0%
Lappi	229	9,3%	841	34,2%	801	32,6%	585	23,8%	2456	100,0%
Yhteensä	7022	9,6%	26027	35,8%	23583	32,4%	16168	22,2%	72800	100,0%

Liite 20 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten nettiriippuvuudesta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	nettiriippuvainen		jonkin verran nettiriippuvuutta		vain vähän haasteita rajata netin käyttöä		ei lainkaan nettiriippuvuutta		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	1475	8,5%	5875	33,9%	6851	39,5%	3144	18,1%	17345	100,0%
Varsinais-Suomi	450	7,6%	1943	32,8%	2391	40,4%	1135	19,2%	5919	100,0%
Satakunta	209	8,4%	799	32,3%	949	38,4%	517	20,9%	2474	100,0%
Kanta-Häme	208	8,2%	884	34,9%	933	36,8%	510	20,1%	2535	100,0%
Pirkanmaa	486	8,0%	1937	31,8%	2403	39,5%	1256	20,7%	6082	100,0%
Päijät-Häme	220	8,4%	889	34,0%	983	37,6%	524	20,0%	2616	100,0%
Kymenlaakso	169	8,9%	592	31,2%	729	38,4%	408	21,5%	1898	100,0%
Etelä-Karjala	117	7,1%	482	29,3%	651	39,6%	395	24,0%	1645	100,0%
Etelä-Savo	139	7,0%	621	31,3%	774	39,1%	448	22,6%	1982	100,0%
Pohjois-Savo	254	7,8%	1052	32,4%	1281	39,5%	655	20,2%	3242	100,0%
Pohjois-Karjala	143	7,4%	564	29,1%	761	39,3%	469	24,2%	1937	100,0%
Keski-Suomi	289	8,0%	1213	33,6%	1421	39,4%	686	19,0%	3609	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	243	8,1%	1038	34,6%	1154	38,4%	569	18,9%	3004	100,0%
Pohjanmaa	257	10,7%	905	37,7%	867	36,1%	373	15,5%	2402	100,0%
Keski-Pohjanmaa	97	8,0%	436	35,8%	458	37,6%	227	18,6%	1218	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	508	7,5%	2235	32,8%	2744	40,3%	1329	19,5%	6816	100,0%
Kainuu	70	6,6%	354	33,5%	428	40,5%	206	19,5%	1058	100,0%
Lappi	172	7,4%	791	34,2%	872	37,7%	479	20,7%	2314	100,0%
Yhteensä	5506	8,1%	22610	33,2%	26650	39,1%	13330	19,6%	68096	100,0%

Liite 21 Maakuntakohtainen tarkastelu nuoren kokemasta elämänhallinnasta. THL:
Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	hyvä		huono		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	15835	92,5%	1276	7,5%	17111	100,0%
Varsinais-Suomi	5483	93,6%	372	6,4%	5855	100,0%
Satakunta	2292	94,0%	146	6,0%	2438	100,0%
Kanta-Häme	2328	93,6%	160	6,4%	2488	100,0%
Pirkanmaa	5623	93,7%	380	6,3%	6003	100,0%
Päijät-Häme	2395	93,2%	175	6,8%	2570	100,0%
Kymenlaakso	1753	94,2%	107	5,8%	1860	100,0%
Etelä-Karjala	1543	94,8%	85	5,2%	1628	100,0%
Etelä-Savo	1847	94,2%	114	5,8%	1961	100,0%
Pohjois-Savo	2996	94,0%	191	6,0%	3187	100,0%
Pohjois-Karjala	1792	94,1%	112	5,9%	1904	100,0%
Keski-Suomi	3323	93,3%	239	6,7%	3562	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2815	94,5%	164	5,5%	2979	100,0%
Pohjanmaa	2213	93,0%	166	7,0%	2379	100,0%
Keski-Pohjanmaa	1131	94,6%	64	5,4%	1195	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	6289	93,6%	429	6,4%	6718	100,0%
Kainuu	991	94,7%	55	5,3%	1046	100,0%
Lappi	2164	94,6%	124	5,4%	2288	100,0%
Yhteensä	62813	93,5%	4359	6,5%	67172	100,0%

Liite 22 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten huumausaineiden käytöstä. THL: Kou-
luterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	ei koskaan käyttänyt		kerran kokeillut		pari kertaa kokeillut		käyttäjä		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	15022	82,6%	2595	14,3%	280	1,5%	281	1,5%	18178	100,0%
Varsinais-Suomi	5290	85,4%	718	11,6%	92	1,5%	97	1,6%	6197	100,0%
Satakunta	2214	85,4%	313	12,1%	31	1,2%	33	1,3%	2591	100,0%
Kanta-Häme	2243	85,2%	306	11,6%	33	1,3%	50	1,9%	2632	100,0%
Pirkanmaa	5409	84,6%	779	12,2%	111	1,7%	98	1,5%	6397	100,0%
Päijät-Häme	2296	83,9%	349	12,8%	44	1,6%	47	1,7%	2736	100,0%
Kymenlaakso	1660	84,5%	217	11,0%	42	2,1%	46	2,3%	1965	100,0%
Etelä-Karjala	1479	86,9%	188	11,1%	20	1,2%	14	0,8%	1701	100,0%
Etelä-Savo	1768	84,9%	234	11,2%	40	1,9%	40	1,9%	2082	100,0%
Pohjois-Savo	2879	85,6%	371	11,0%	52	1,5%	60	1,8%	3362	100,0%
Pohjois-Karjala	1729	86,2%	233	11,6%	15	0,7%	28	1,4%	2005	100,0%
Keski-Suomi	3203	85,7%	428	11,4%	43	1,2%	65	1,7%	3739	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2723	87,2%	328	10,5%	28	0,9%	43	1,4%	3122	100,0%
Pohjanmaa	2232	87,8%	230	9,0%	33	1,3%	47	1,8%	2542	100,0%
Keski-Pohjanmaa	1096	87,2%	128	10,2%	19	1,5%	14	1,1%	1257	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	6142	87,6%	697	9,9%	84	1,2%	92	1,3%	7015	100,0%
Kainuu	966	88,0%	107	9,7%	18	1,6%	7	0,6%	1098	100,0%
Lappi	2065	85,9%	275	11,4%	30	1,2%	33	1,4%	2403	100,0%
Yhteensä	60416	85,1%	8496	12,0%	1015	1,4%	1095	1,5%	71022	100,0%

Liite 23 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten alkoholinkäytöstä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8. ja 9.-luokkalaiset

Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia, esimerkiksi puoli tölkkiä olutta tai enemmän?

	Kerran viikossa tai useammin		Pari kertaa kuukaudessa		Noin kerran kuukaudessa		Harvemmin		En käytä alkoholi juomia		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	909	5,0%	1716	9,5%	1274	7,0%	2988	16,5%	11199	61,9%	18086	100,0%
Varsinais-Suomi	353	5,7%	664	10,7%	471	7,6%	1055	17,1%	3637	58,9%	6180	100,0%
Satakunta	146	5,6%	299	11,5%	224	8,7%	449	17,3%	1471	56,8%	2589	100,0%
Kanta-Häme	146	5,6%	231	8,8%	194	7,4%	527	20,2%	1517	58,0%	2615	100,0%
Pirkanmaa	327	5,1%	578	9,1%	432	6,8%	1125	17,6%	3919	61,4%	6381	100,0%
Päijät-Häme	142	5,2%	277	10,2%	210	7,7%	467	17,1%	1631	59,8%	2727	100,0%
Kymenlaakso	119	6,1%	196	10,0%	136	7,0%	338	17,3%	1165	59,6%	1954	100,0%
Etelä-Karjala	72	4,3%	152	9,0%	138	8,2%	261	15,4%	1067	63,1%	1690	100,0%
Etelä-Savo	100	4,8%	202	9,8%	175	8,5%	369	17,9%	1219	59,0%	2065	100,0%
Pohjois-Savo	167	5,0%	285	8,5%	250	7,4%	609	18,1%	2050	61,0%	3361	100,0%
Pohjois-Karjala	83	4,2%	161	8,1%	135	6,8%	323	16,2%	1297	64,9%	1999	100,0%
Keski-Suomi	167	4,5%	305	8,2%	272	7,3%	586	15,7%	2401	64,4%	3731	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	162	5,2%	322	10,4%	264	8,5%	600	19,4%	1750	56,5%	3098	100,0%
Pohjanmaa	144	5,7%	270	10,7%	176	7,0%	379	15,0%	1554	61,6%	2523	100,0%
Keski-Pohjanmaa	55	4,4%	90	7,2%	65	5,2%	211	17,0%	823	66,2%	1244	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	271	3,9%	481	6,9%	384	5,5%	1089	15,5%	4791	68,3%	7016	100,0%
Kainuu	48	4,4%	94	8,6%	72	6,6%	188	17,1%	696	63,4%	1098	100,0%
Lappi	106	4,4%	244	10,2%	170	7,1%	418	17,5%	1447	60,7%	2385	100,0%
Yhteensä	3517	5,0%	6567	9,3%	5042	7,1%	11982	16,9%	43634	61,7%	70742	100,0%

Alkoholin käyttö tosi humalaan asti

	Kerran viikossa tai useammin		Noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa		Harvemmin		Ei koskaan		Ei käytä alkoholia		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	490	2,7%	1374	7,6%	3039	16,8%	2014	11,1%	11199	61,8%	18116	100,0%
Varsinais-Suomi	184	3,0%	503	8,1%	1110	17,9%	755	12,2%	3637	58,8%	6189	100,0%
Satakunta	67	2,6%	252	9,7%	524	20,2%	278	10,7%	1471	56,8%	2592	100,0%
Kanta-Häme	93	3,6%	209	8,0%	495	18,9%	305	11,6%	1517	57,9%	2619	100,0%
Pirkanmaa	172	2,7%	458	7,2%	1102	17,3%	735	11,5%	3919	61,4%	6386	100,0%
Päijät-Häme	77	2,8%	210	7,7%	542	19,8%	272	10,0%	1631	59,7%	2732	100,0%
Kymenlaakso	68	3,5%	154	7,9%	356	18,2%	213	10,9%	1165	59,6%	1956	100,0%
Etelä-Karjala	28	1,7%	128	7,6%	312	18,4%	158	9,3%	1067	63,0%	1693	100,0%
Etelä-Savo	47	2,3%	157	7,6%	391	18,9%	257	12,4%	1219	58,9%	2071	100,0%
Pohjois-Savo	104	3,1%	232	6,9%	605	18,0%	365	10,9%	2050	61,1%	3356	100,0%
Pohjois-Karjala	50	2,5%	132	6,6%	333	16,6%	194	9,7%	1297	64,7%	2006	100,0%
Keski-Suomi	95	2,5%	254	6,8%	632	16,9%	352	9,4%	2401	64,3%	3734	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	80	2,6%	262	8,4%	643	20,7%	369	11,9%	1750	56,4%	3104	100,0%
Pohjanmaa	101	4,0%	216	8,5%	398	15,7%	267	10,5%	1554	61,3%	2536	100,0%
Keski-Pohjanmaa	32	2,6%	70	5,6%	204	16,3%	120	9,6%	823	65,9%	1249	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	142	2,0%	413	5,9%	1016	14,5%	659	9,4%	4791	68,2%	7021	100,0%
Kainuu	23	2,1%	86	7,8%	169	15,3%	127	11,5%	696	63,2%	1101	100,0%
Lappi	67	2,8%	177	7,4%	474	19,8%	223	9,3%	1447	60,6%	2388	100,0%
Yhteensä	1920	2,7%	5287	7,5%	12345	17,4%	7663	10,8%	43634	61,6%	70849	100,0%

Liite 24 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten tupakoinnista ja nuuskan käytöstä.
THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.- luokkalaiset

Tupakointi

	päivittäin		viikoittain		harvemmin		lakossa tai lopettanut		ei ole koskaan tupakoinut		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	954	5,2%	385	2,1%	1005	5,5%	1429	7,8%	14520	79,4%	18293	100,0%
Varsinais-Suomi	428	6,9%	199	3,2%	365	5,9%	478	7,7%	4745	76,3%	6215	100,0%
Satakunta	276	10,6%	98	3,7%	151	5,8%	213	8,1%	1877	71,8%	2615	100,0%
Kanta-Häme	207	7,9%	63	2,4%	155	5,9%	237	9,0%	1965	74,8%	2627	100,0%
Pirkanmaa	391	6,1%	170	2,6%	374	5,8%	493	7,7%	5003	77,8%	6431	100,0%
Päijät-Häme	200	7,2%	80	2,9%	175	6,3%	267	9,7%	2038	73,8%	2760	100,0%
Kymenlaakso	190	9,6%	50	2,5%	108	5,5%	156	7,9%	1470	74,5%	1974	100,0%
Etelä-Karjala	91	5,3%	51	3,0%	92	5,4%	131	7,6%	1350	78,7%	1715	100,0%
Etelä-Savo	178	8,4%	69	3,3%	130	6,2%	181	8,6%	1550	73,5%	2108	100,0%
Pohjois-Savo	271	8,0%	121	3,6%	201	5,9%	297	8,8%	2492	73,7%	3382	100,0%
Pohjois-Karjala	137	6,8%	67	3,3%	118	5,8%	187	9,2%	1518	74,9%	2027	100,0%
Keski-Suomi	228	6,1%	109	2,9%	240	6,4%	322	8,6%	2858	76,1%	3757	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	265	8,5%	134	4,3%	214	6,8%	219	7,0%	2294	73,4%	3126	100,0%
Pohjanmaa	195	7,6%	92	3,6%	144	5,6%	181	7,1%	1940	76,0%	2552	100,0%
Keski-Pohjanmaa	122	9,8%	70	5,6%	63	5,0%	122	9,8%	874	69,9%	1251	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	518	7,4%	230	3,3%	487	6,9%	675	9,6%	5136	72,9%	7046	100,0%
Kainuu	123	11,1%	22	2,0%	59	5,3%	97	8,8%	804	72,8%	1105	100,0%
Lappi	168	6,9%	80	3,3%	188	7,8%	212	8,8%	1771	73,2%	2419	100,0%
Yhteensä	4942	6,9%	2090	2,9%	4269	6,0%	5897	8,3%	54205	75,9%	71403	100,0%

Nuuskaaminen

	En lainkaan		Olen kokeillut kerran tai pari		Käytän silloin tällöin		Käytän päivittäin		Olen käyttänyt, mutta lopetin		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	14054	77,0%	2157	11,8%	965	5,3%	757	4,1%	329	1,8%	18262	100,0%
Varsinais-Suomi	4870	78,5%	676	10,9%	355	5,7%	223	3,6%	83	1,3%	6207	100,0%
Satakunta	1979	75,5%	317	12,1%	182	6,9%	96	3,7%	47	1,8%	2621	100,0%
Kanta-Häme	1966	74,6%	302	11,5%	193	7,3%	113	4,3%	62	2,4%	2636	100,0%
Pirkanmaa	4773	74,5%	801	12,5%	358	5,6%	339	5,3%	134	2,1%	6405	100,0%
Päijät-Häme	2010	73,2%	363	13,2%	193	7,0%	114	4,2%	66	2,4%	2746	100,0%
Kymenlaakso	1506	76,4%	202	10,3%	107	5,4%	119	6,0%	36	1,8%	1970	100,0%
Etelä-Karjala	1312	76,5%	188	11,0%	104	6,1%	77	4,5%	35	2,0%	1716	100,0%
Etelä-Savo	1580	75,5%	236	11,3%	150	7,2%	86	4,1%	42	2,0%	2094	100,0%
Pohjois-Savo	2516	74,3%	412	12,2%	219	6,5%	167	4,9%	73	2,2%	3387	100,0%
Pohjois-Karjala	1543	76,5%	242	12,0%	114	5,6%	93	4,6%	26	1,3%	2018	100,0%
Keski-Suomi	2868	76,5%	443	11,8%	220	5,9%	156	4,2%	60	1,6%	3747	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2343	74,9%	414	13,2%	205	6,5%	130	4,2%	38	1,2%	3130	100,0%
Pohjanmaa	1924	75,1%	344	13,4%	151	5,9%	102	4,0%	41	1,6%	2562	100,0%
Keski-Pohjanmaa	892	71,0%	169	13,5%	106	8,4%	57	4,5%	32	2,5%	1256	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	5042	71,5%	963	13,7%	565	8,0%	346	4,9%	137	1,9%	7053	100,0%
Kainuu	852	77,1%	129	11,7%	71	6,4%	37	3,3%	16	1,4%	1105	100,0%
Lappi	1646	68,3%	361	15,0%	165	6,8%	178	7,4%	60	2,5%	2410	100,0%
Yhteensä	53676	75,3%	8719	12,2%	4423	6,2%	3190	4,5%	1317	1,8%	71325	100,0%

Liite 25 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten harrastamasta liikunnan määrästä vapaa-aikana viikossa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

	ei yhtään		½h		1-6h		yli 7h		Total	
	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%	ikm	%
Uusimaa	1185	6,4%	1044	5,7%	11054	60,0%	5153	28,0%	18436	100,0%
Varsinais-Suomi	408	6,5%	377	6,0%	3846	61,4%	1632	26,1%	6263	100,0%
Satakunta	176	6,7%	179	6,8%	1710	64,9%	571	21,7%	2636	100,0%
Kanta-Häme	171	6,5%	198	7,5%	1617	61,2%	656	24,8%	2642	100,0%
Pirkanmaa	421	6,5%	427	6,6%	3927	60,7%	1691	26,2%	6466	100,0%
Päijät-Häme	198	7,1%	157	5,7%	1761	63,4%	660	23,8%	2776	100,0%
Kymenlaakso	175	8,8%	143	7,2%	1235	62,2%	434	21,8%	1987	100,0%
Etelä-Karjala	112	6,5%	124	7,2%	1063	61,4%	431	24,9%	1730	100,0%
Etelä-Savo	149	7,1%	133	6,3%	1351	64,0%	478	22,6%	2111	100,0%
Pohjois-Savo	238	7,0%	207	6,1%	2152	63,2%	809	23,8%	3406	100,0%
Pohjois-Karjala	118	5,8%	130	6,4%	1356	66,9%	422	20,8%	2026	100,0%
Keski-Suomi	249	6,6%	244	6,5%	2344	62,2%	933	24,7%	3770	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	207	6,6%	241	7,7%	2014	64,0%	684	21,7%	3146	100,0%
Pohjanmaa	237	9,2%	191	7,4%	1556	60,2%	601	23,2%	2585	100,0%
Keski-Pohjanmaa	84	6,7%	90	7,2%	825	65,6%	258	20,5%	1257	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	385	5,4%	414	5,9%	4648	65,7%	1626	23,0%	7073	100,0%
Kainuu	70	6,3%	74	6,7%	730	66,0%	232	21,0%	1106	100,0%
Lappi	164	6,7%	169	6,9%	1567	64,3%	536	22,0%	2436	100,0%
Yhteensä	4747	6,6%	4542	6,3%	44756	62,3%	17807	24,8%	71852	100,0%

Liite 26 Maakuntakohtainen tarkastelu nuorten syömisestä. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset

Karkkien ja sokeri- ja light juomien nauttiminen

	korkeintaan kahtena päivänä viikossa		yli kolmena päivänä viikossa		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	14430	78,0%	4066	22,0%	18496	100,0%
Varsinais-Suomi	4850	77,3%	1425	22,7%	6275	100,0%
Satakunta	2037	77,3%	599	22,7%	2636	100,0%
Kanta-Häme	2052	77,3%	602	22,7%	2654	100,0%
Pirkanmaa	4943	76,3%	1537	23,7%	6480	100,0%
Päijät-Häme	2113	75,6%	681	24,4%	2794	100,0%
Kymenlaakso	1488	74,6%	506	25,4%	1994	100,0%
Etelä-Karjala	1375	79,4%	356	20,6%	1731	100,0%
Etelä-Savo	1703	80,3%	418	19,7%	2121	100,0%
Pohjois-Savo	2670	78,1%	748	21,9%	3418	100,0%
Pohjois-Karjala	1605	78,7%	435	21,3%	2040	100,0%
Keski-Suomi	3063	81,2%	709	18,8%	3772	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	2427	76,8%	733	23,2%	3160	100,0%
Pohjanmaa	1964	75,7%	630	24,3%	2594	100,0%
Keski-Pohjanmaa	1004	79,5%	259	20,5%	1263	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	5779	81,4%	1321	18,6%	7100	100,0%
Kainuu	877	79,0%	233	21,0%	1110	100,0%
Lappi	1956	80,1%	486	19,9%	2442	100,0%
Yhteensä	56336	78,2%	15744	21,8%	72080	100,0%

Hedelmien, marjojen ja kasvien syöminen

	ei lainkaan		pari kertaa viikossa		lähes joka päivä		Total	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Uusimaa	954	5,2%	5427	29,3%	12114	65,5%	18495	100,0%
Varsinais-Suomi	378	6,0%	2044	32,5%	3858	61,4%	6280	100,0%
Satakunta	192	7,3%	900	34,2%	1543	58,6%	2635	100,0%
Kanta-Häme	185	7,0%	902	34,0%	1568	59,1%	2655	100,0%
Pirkanmaa	419	6,5%	2122	32,8%	3933	60,8%	6474	100,0%
Päijät-Häme	195	7,0%	907	32,5%	1690	60,5%	2792	100,0%
Kymenlaakso	183	9,2%	650	32,5%	1164	58,3%	1997	100,0%
Etelä-Karjala	92	5,3%	600	34,7%	1039	60,0%	1731	100,0%
Etelä-Savo	108	5,1%	696	32,8%	1316	62,1%	2120	100,0%
Pohjois-Savo	218	6,4%	1154	33,8%	2046	59,9%	3418	100,0%
Pohjois-Karjala	127	6,2%	702	34,5%	1208	59,3%	2037	100,0%
Keski-Suomi	238	6,3%	1209	32,0%	2328	61,7%	3775	100,0%
Etelä-Pohjanmaa	244	7,7%	1300	41,1%	1616	51,1%	3160	100,0%
Pohjanmaa	182	7,0%	905	34,9%	1505	58,1%	2592	100,0%
Keski-Pohjanmaa	74	5,9%	458	36,3%	731	57,9%	1263	100,0%
Pohjois-Pohjanmaa	445	6,3%	2553	36,0%	4099	57,8%	7097	100,0%
Kainuu	78	7,0%	418	37,7%	614	55,3%	1110	100,0%
Lappi	185	7,6%	923	37,8%	1334	54,6%	2442	100,0%
Yhteensä	4497	6,2%	23870	33,1%	43706	60,6%	72073	100,0%